SUB SEMNUL GULAGULUI
Aurel Popa

De mult dorite a fi transcrise pe hârtie, aceste amintiri au fost aşternute, în sfârşit, din memorie, la capătul unei vieţi, când am împlinit 78 de ani, şi fără a beneficia de vreo însemnare zilnică.

Evenimentele relatate încep cu al treilea deceniu al secolului 20 şi ar putea părea unora banale, dar spre deosebire de alţi confraţi de suferinţă trecuţi prin temniţele comuniste, eu nu mă voi opri numai la rememorarea bestialităţilor comise de braţul armat al partidului – securitatea – care, în cazul meu, s-au estompat, ci voi începe cu descrierea mediului ambiant al unei familii şi a unui sat românesc din zona subcarpatică a judeţului Bacău – satul Sărata, comuna Solonţ.

Pornind de la câteva cazuri tipice, voi readuce în prim-plan o lume azi apusă, cu problemele şi virtuţile ei. Astfel, pentru a da un exemplu, prin urmărirea elevului de şcoala primară şi liceu, de-a lungul copilăriei şi adolescenţei, dau la o parte vălul trecutului asupra societăţii şi şcolii publice din acea perioadă. O societate în care autorul nu a avut nicio funcţie oficială care să-i confere o răspundere deosebită şi, în consecinţă, nici acces la secrete de stat, ci numai la evenimente care au şocat şi influenţat destine supuse valurilor vremii.

Unul dintre acestea s-a petrecut imediat după înscrierea în baroul avocaţilor din Bacău, în toamna anului 1945, când au început şi persecuţiile politice care mi-au marcat viaţa (patru arestări, unsprezece percheziţii domiciliare, opt ani detenţie politică).

Încercând tot timpul să dezvălui contextul social politic al evenimentelor pe care le descifrez, am pus un accent mai mare pe unele din ele. Va apărea, bunăoară, un scurt istoric al luptei Partidului Naţional Ţărănesc, organizaţia Bacău, din perioada 1944-1947, al mini-mineriadelor din acei ani şi, în paralel cu acestea, aspecte din viaţa grea suportată de societatea românească sub jugul comunist, timp de 45 ani, prelungită apoi de calvarul tranziţiei, al cărui capăt încă nu se întrevede.

Am ţinut să accentuez punctele de vedere ale unui fost deţinut politic asupra unor evenimente şi situaţii, care diferă de opiniile celorlalţi cetăţeni neimplicaţi şi care dacă ar fi fost aplicate, considerăm că nu s-ar fi ajuns la situaţia de astăzi. Într-adevăr, lipsa

reformei morale a societăţii româneşti, cu care trebuia să înceapă reorganizarea postcomunistă, nu s-a realizat şi în consecinţă nici reforma justiţiei, poliţiei, procuraturii, lupta neînduplecată împotriva corupţiei, etc. În această privinţă noi am avut dreptate şi rezultatele se văd din plin.

Actualul ministru liberal al justiţiei susţine, după părerea mea neîntemeiat, teoria continuităţii actului justiţional din epoca comunistă cu cea actuală. Consider că este în afara realităţii, deoarece nu poate fi considerată justiţie aceea care primea ordine de condamnare, în toate amănuntele, de la securitate. De altfel, acest ministru s-a declarat dezamăgit de prestaţia justiţiei, dar prea târziu şi, cred, fără convingere.

Nu s-au dezvăluit, astfel, nici până azi dedesubturile evenimentelor din decembrie 1989, în care au fost uciși fără rost peste 1000 de oameni, după fuga lui Ceauşescu. Or, toate acestea au traumatizat societatea românească, creând monştri în economie, miliardari de carton, corupţie la un nivel inacceptabil, economie subterană, etc.

Votul popular din 1996 a creat, la rândul lui, o coaliţie guvernamentală şchioapă, care se împiedică în orice fundătură şi nu poate face faţă greutăţilor ce-i apar. Ilustrativă în acest sens e constatarea potrivit căreia, cu toate privatizările de până acum, economia românească este în proporţie de 75% de stat. În plus, numai prin devalizarea sistemului bancar s-a creat o gaură neagră în buget de peste 30 mii miliarde lei, despre care se spune că nu pot fi recuperaţi, deşi există acte oficiale de constatare. Justiţia şi celelalte organe competente sunt neputincioase, iar oamenii politici răspunzători de evoluţia negativă a societăţii, au intrat într-o suspectă indolenţă, chiar după 1996. Perspectiva sumbră a revenirii la putere a celor care au organizat mineriadele şi au încurajat haosul social şi financiar creează o stare de perplexitate şi pesimism, în faţa neputinţei şi prostiei umane.

Şi, totuşi, trebuie să luptăm pentru progres, pentru ieşirea din criză şi aducerea bunăstării. Se pare că singura cale spre acest obiectiv se prefigurează doar prin intrarea ţării în Uniunea Europeană, NATO, organisme dispuse să ne acorde ajutoare materiale şi logistice pentru a depăşi impasul. Aceasta ca o prevedere optimistă asupra viitorului.

La ce mi-au servit cei opt ani de detenţie politică? A fost numai

bilanţul negativ al suferinţei la care se adună şi pierderea tinereţii în GULAG? Consider că a fost şi o salvare morală a spiritului, care a rămas neîntinat şi ferit de ispitele materialiste ce l-ar fi îndemnat spre capitulare.

Privind acum retroactiv, mă întreb care au fost resorturile ce m-au împins spre o rezistenţă înverşunată, toată viaţa, împotriva comunismului?

Desigur, în primul rând educaţia din şcoală, familie, opinia publică.

În al doilea rând, conformaţia mea spiritual-morală, care nu a acceptat compromisurile şi înjosirea personalităţii.

În al treilea rând structura temperamentală, care a făcut ca să nu am niciodată senzaţia acută de frică.

Am rezistat, astfel, şi am activat în Partidul Naţional Ţărănesc din 1945 până la ultimele momente ale existenţei lui, din 1947, nemaifiind cineva care să-mi poată reproşa că l-am lăsat pe poziţie şi am plecat. După detenţie, înţelegând situaţia în mod realist, adevărul dureros că e imposibil de schimbat ceva, m-am retras din vâltoare, nemaioferind ocazia unor noi represiuni, dar nu am acceptat compromisul oferit de securitate, rămânând tot restul vieţii un modest cetăţean, independent şi singur.

După 1989 am reluat activitatea în PNŢ cu tot elanul, dar nu am mai urmărit ascensiunea socială, fiind în vârstă înaintată, şi la 76 ani m-am retras din viaţa activă a PNŢCD.

Veţi constata, aşadar, în cuprinsul următoarelor pagini, o anumită atitudine faţă de evenimentele sociale şi politice ale societăţii postdecembriste, care reprezintă punctul de vedere al autorului. Aceasta este, în parte, împărtăşită de mulţi din cei ce au trăit această epocă şi care susţin că nu se poate construi nimic bun pe un trecut dubios şi nesupus purificării morale. Desigur, în opoziţie sunt mulţi interesaţi, care susţin că trebuie să nu ne mai referim la trecut, ci să privim numai înainte, la viitor. Evoluţia societăţii noastre se pare că dă dreptate primilor.

Aştept reînvierea şi redresarea societăţii româneşti, încă în timpul existenţei mele.

AUTORUL
Bacău 1 decembrie 1999.

23 august 1944

Început de eră blestemată. Militarii nemţi din oraşul Bacău se retrăseseră, rămânând numai nişte unităţi cu scopuri specifice retragerii, dar noi, populaţia civilă, nu mai ştiam nimic. La vestea că ruşii au trecut podul peste Bistriţa şi înaintează spre centru, pe la ora 11 s-a produs o panică în tot oraşul. Atunci mulţi cetăţeni, printre care şi eu, luându-şi câteva obiecte în fugă, au pornit spre zonele presupuse libere ale ţării. Mi-am luat o servieta cu un rând de schimburi şi ceva de mâncare şi am pornit la drum cu destinaţia Alba Iulia, unde era refugiat căminul studenţesc din Iaşi. Mersul trenurilor era neregulat, astfel că se mergea cât cu trenul cât pe jos şi am făcut două zile până la Focşani. Părinţii au rămas acasă, cu ceilalţi fraţi, să păzească gospodăria.

În realitate, nu erau ruşii la podul peste Bistriţa, ci nişte unităţi străine aliate nemţilor, care purtau alte uniforme şi au derutat pe necunoscătorii ce au creat panica. Ruşii au intrat în ziua următoare, pe la ora 12, ocolind podul, apărat de o echipă nemţească de sacrificiu, având poziţii bine consolidate pentru câteva tunuri antitanc, cu care au distrus pe şosea mai multe tancuri şi au blocat-o, încât a trebuit schimbat traseul cel mai scurt. Se spune că după ce au înconjurat poziţia inamică, ruşii biruitori au capturat pe cei vreo trei ostaşi germani şi i-au împuşcat pe loc, jupuindu-i înainte de a muri.

De la Focşani am mai schimbat vreo două trenuri, dar acestea mergeau foarte încet şi atunci am găsit un tren sanitar german, care încerca să ajungă în Ardeal. M-am urcat pe tampoane sau cabinele de frână a trenului şi eram mulţumit să merg şi aşa. Erau amestecaţi mulţi români şi nemţi pe platforme şi i-am auzit pe aceştia vorbind între ei că Ploieştiul este în mâinile lor (Ploiești ist in die Hände von uns). Într-adevăr, înainte de a ajunge la Ploiești, la Albeşti, nemţii ne-au dat jos din tren şi ne-au percheziţionat, confiscând unele obiecte care li se păreau că ar fi nemţeşti şi, bineînţeles, armamentul de la soldaţi. Ne-au urcat apoi în tren, spunând că nu mai avem voie să coborâm. Norocul nostru a fost că a început bombardamentul unei baterii antiaeriene româneşti asupra trenului şi acesta a trebuit să se retragă, ieşind din

jurisdicţia germană. Nemţii au devenit din nou cuminţi şi am putut coborî cu toţii şi am început să căutăm alte mijloace de transport. Această nouă cale de transport a fost o linie îngustă de folos forestier, CFPV – Căile Ferate Ploieşti Văleni, cu care am mers vreo 70 km prin nişte ţinuturi deosebit de pitoreşti, care meritau vizitate în alte condiţii de viaţă. De acolo am luat-o pe jos până la Braşov. Se mergea într-un imens cârd de lume pestriţă: soldaţi de pe front, refugiaţi ca mine, unguri care lucraseră ca auxiliari în spatele frontului, etc. Nu am putut parcurge distanţa într-o singură zi şi o noapte, aşa că am dormit la o familie din traseu, în podul grajdului, pe fân, după ce gazda ne-a servit şi o masa caldă. A fost singura masă normală de care m-am bucurat în cele 7 zile de drum, restul fiind constituite din porumb copt sau fructe. Spre surprinderea mea, populaţia locală ne era, în general, ostilă, văzând în coloanele de refugiaţi o turmă de oameni care urmărea să fure strugurii sau fructele bune de mâncat. Unii chiar ne ameninţau cu viitorul regim comunist, ceea ce pentru mine era o mare surpriză.

În sfârşit, în a şasea zi de la plecare am ajuns la Braşov. Aici era de acum linişte, se instalase regimul democratic, trenurile circulau după program, iar în gară am citit primele ziare comuniste. Am luat trenul cu direcţia Alba Iulia, călătorind pe acoperiş, întrucât conductorul cerea bilete şi eu nu aveam bani. Ajuns în gara Alba Iulia, pe data de 1 septembrie 1944, aveau să înceapă surprizele: pe strada care duce spre gară, din oraş, am întâlnit o coloană de ostaşi germani în uniformă, cu raniţele în spate, care mărşăluiau cadenţat spre staţia CFR, însă fără armamentul obişnuit. Am stat şi m-am uitat la ei cum s-au urcat în tren spre Germania, netulburaţi de nimeni. Aveam să aflu după aceea că era o înţelegere între comandamentul român şi cel german, prin care nemţii predau armele şi erau lăsaţi să plece liniştiţi acasă. Peste câteva minute aveam să asist la o scenă asemănătoare şi, anume, cum într-o maşină germană decapotabilă, având ca şofer un soldat român, a fost adus la gară un ofiţer german, care a coborât liniştit din maşină, a dat mâna cu soldatul şi s-a urcat, la rândul lui, în tren. Soldatul s-a întors cu maşina în oraş şi, desigur, la sosirea ruşilor ea a fost preluată de aceştia ca pradă de război. Mă întrebam atunci şi mă întreb şi astăzi, ce va fi fost în capul lui Hitler când vedea că se strânge tot mai mult încleştarea, că fronturile din răsărit şi apus se apropiau tot mai mult de Berlin, iar el continua să amăgească soldaţii şi opinia publică germană cu arme noi, despre care ştia că nu există.

Toată lumea era convinsă că Germania este pe cale de a capitula, că se stabileau noile frontiere, iar el continua să spere în miracole, care nu aveau niciun suport, decât acela de a lungi agonia, pentru ca până la urmă să se sinucidă.

Tot în vara anului 1944 s-a produs şi drama polonezilor de sub comanda generalului Bor Komorovschi, care au încercat eliberarea Varşoviei înaintea sosirii ruşilor. Germanii au dus lupte grele aici cu cei aproximativ 80 mii luptători polonezi şi, după o perioadă, au reuşit să-i înfrângă, din cauză că nu i-a ajutat nimeni. Ruşii au ajuns, într-adevăr, cu frontul la câţiva kilometri, dar au oprit înaintarea mai bine de o lună de zile, aşteptând ca nemţii să zdrobească rezistenţa disperată a luptătorilor.

Nu au dat voie ruşii nici aliaţilor anglo-americani să paraşuteze alimente şi muniţii, ceea ce este iarăşi o problemă încurcată, pentru că dacă nu ar fi existat o autoritate supremă, deasupra acestei alianţe, aceasta ar fi putut să se destrame. Eu eram un simplu student, fără mijloace de informare şi turbam de necaz că apusenii nu-i ajută pe polonezi în lupta lor împotriva ocupantului, în timp ce ruşii au oprit ostentativ înaintarea în faţa Varşoviei. Problema se pune şi de ce Hitler nu a văzut acest lucru? Singura explicaţie este că el nu era om politic, nu gândea pentru viitorul imediat, ci era condus numai de sloganuri. Pentru ruşi era mult mai periculos Komorovschi în Warşovia decât ocupaţia germană, care a fost îndepărtată de ruşi la numai trei zile după capitularea rezistenţei. După câte ştiu, în apus luptau pentru aliaţi două armate poloneze, din care una sub comanda generalului Anders, în Italia. Din aceste motive ruşii doreau să le facă Hitler serviciul de a-i distruge pe polonezi, ca să nu aibă probleme cu aliaţii lor apuseni, atât de docili şi inactivi la refuzul sovieticilor de a-i lăsa să ajute pe cei încercuiţi în propria capitală. Şi nemţii au făcut-o, obţinând o ruşinoasă victorie, cu care s-au lăudat cât au putut vreo două zile, până au venit ruşii şi i-au alungat fără a mai opune rezistenţă.

Revenind la cronologia evenimentelor, eu m-am instalat în căminul studenţesc din Alba Iulia, m-am prezentat apoi la rectoratul Universităţii, de unde am încasat bursa pe ultimele trei luni (18000 lei), aferentă perioadei cât am fost refugiat din Moldova. Masa la cantină era bună, dar insuficientă, aşa că am profitat de interdicţia dată oamenilor din judeţul Alba de a nu-şi mai culege strugurii şi a-i vinifica (se aştepta să vină ruşii, care, cunoscute fiind obiceiurile lor, s-ar fi

îmbătat şi ar fi provocat scandaluri) şi, împreună cu refugiaţii, eram numai prin viile lăsate nepăzite, culegând struguri pentru completarea hranei.

Deja ajungeau la noi veşti despre înaintarea victorioasă a armatei roşii pe teritoriul eliberat al României, spre frontul din Ardeal. Se vorbea despre spargerea beciurilor şi străpungerea butoaielor cu vin cu o rafală de mitralieră, după care se puneau cu gura la o gaură şi beau până cădeau jos, unii chiar înecându-se în vinul care inunda beciul.

La Alba Iulia am stat, deci liniştit, până în ziua de 12 septembrie, când au intrat prima dată în oraş victorioasele trupe sovietice.

A început goana după ceasuri de mână, stilouri, bijuterii, etc. Şi chiar după hazaice (femei). Eu mi-am ascuns ceasul de la mână într-o bentiţă de la cingătoarea pantalonilor, după ce bineînţeles i-am scos brăţara de piele.

De la 1 septembrie, când am văzut ultimii nemţi în Alba Iulia, nu a mai fost niciun picior de neamţ în oraş. Începuseră luptele de la graniţa româno-maghiară, la care românii au făcut faţă onorabil şi nu a fost nevoie de evacuarea vreunei localităţi. Totuşi, în comunicatul oficial al frontului de răsărit, din 13 septembrie, care se publica separat de cel al frontului de apus, a apărut informaţia că trupele sovietice au ocupat, după lupte grele, oraşul Alba Iulia. Aceasta m-a indignat la culme şi am avut premoniţia a tot ce se va întâmpla cu România în perioada următoare, deoarece aceste comunicate oficiale de front sunt considerate drept dovadă a evenimentelor petrecute în decursul războiului, chiar dacă erau împotriva oricăror evidenţe trăite de noi.

Însemna că ruşii nu recunoşteau nimic din ceea ce a înfăptuit armata română până atunci, îndepărtând trupele germane de pe frontul balcanic, şi urma să avem statutul de ţară ocupată prin luptă. Aceeaşi situaţie s-a repetat la ocuparea Sibiului, când se anunţau lupte grele, inamicul aducând, chipurile, întăriri.

Marea epocă a minciunii atotstăpânitoare începea magistral. Nu am tras mai târziu concluziile care se impuneau din acest şoc de luciditate.

Între timp au început frământările politice printre grupul de studenţi refugiaţi, vreo 200, din care majoritatea erau basarabeni. Vreo patru din ei, în frunte cu un fanatic, pe nume Vasiloiu Diomid,

s-au declarat comunişti de când s-au născut şi au început să-i ameninţe pe ceilalţi, care opuneau rezistenţă, cu represaliile când vor ajunge ei la putere. Trebuie arătat că studenţii basarabeni, care în marea lor majoritate făcuseră un an de studii în universităţile comuniste, pe timpul primei ocupaţii din 1940, cunoşteau bine limba rusă şi metodele de represiune folosite de bolşevici.

De altfel, studenţii basarabeni au şi fost folosiţi de comandamentul militar rus din Alba Iulia, ca traducători, lucrând zilnic, prin rotaţie, câte 2-3 persoane. Lor le conveneau aceste treburi, pentru că mai aveau avantaje la alimentaţie, căpătau informaţii preţioase pentru orientarea de viitor şi puteau influenţa în oarecare măsură comportarea ruşilor.

Totul până prin luna noiembrie a aceluiaşi an, când într-o dimineaţa, pe la orele 5, s-a prezentat la căminul studenţesc un grup de KGB-işti ruşi, ce a legitimat pe toţi studenţii şi i-a ridicat în final pe cei patru comunişti şi buni duşi au fost, că nu a mai auzit nimeni de ei. În consecinţă, studenţii din Iaşi au avut, atunci când au început cursurile, parte de şefi politici moderaţi, spre deosebire de alte centre universitare româneşti. S-au folosit propriile metode de delaţiune comuniste, dar de astă dată cu scopuri pozitive.

Pe la începutul lunii noiembrie, eu a trebuit să mă pregătesc de întoarcere în Moldova, acasă la părinţi, deoarece mi se cam terminaseră banii şi era timpul să revin din pribegie. Problema dificilă era că liniile ferate de la Focşani în sus erau lărgite şi pe ele circulau numai trenuri sovietice de marfă, comandanţii lor abuzând uneori de situaţie şi scoţând oamenii buni de lucru la corvezi, care de multe ori se terminau cu deportări în patria socialismului biruitor, ca prizonieri de război. Măsuri de apărare erau greu de luat, pentru că puteai cădea în capcanele politrucilor. Totuşi a trebuit să plec, situaţia era de aşa natură că nimeni nu lua în considerare aceste temeri. Am luat bilet de tren până la Bacău, deşi calea ferată română nu avea jurisdicţie decât până la Focşani. Am lăsat stiloul la un coleg, ceasul de mână ce se putea ascunde mai uşor în betelia pantalonilor a fost şi el asigurat şi astfel am pornit la drum. S-a mers fără probleme până la Focşani, iar de acolo am căutat un loc în vagoanele de marfă ruseşti, în care era populaţie românească ce se întorcea din refugiu. Se ştiau şi staţiile mai periculoase, unde operau KGB-iştii. M-am ascuns în dosul unor bagaje voluminoase, aparţinând unor familii cu copii şi am stat liniştit,

profitând şi de întunericul din vagon. Au fost două tentative când soldaţi ruşi au venit să roage pe tineri să ajute la încărcatul unor cărbuni şi tot atâtea asigurări că se va termina repede şi că se vor întoarce în vagon. Ştiam ce înseamnă aceste asigurări date de ruşi şi, bineînţeles, am stat ascuns, cu complicitatea familiilor din vagon. În aceste condiţii am ajuns, în sfârşit, în staţia Bacău.

Revenirea din refugiu

La acea dată, în oraşul Bacău erau foarte puţini intelectuali creştini, aceştia putând fi număraţi pe degetele de la două mâini. Şi chiar ei au rămas pe loc în timpul trecerii ruşilor, fiindcă aveau soţii evreice sau, unii, convingeri politice comuniste. Evreii, în schimb, reprezentau cam 2/3 din populaţie şi nu plecaseră niciunul, pentru motivul că nu aveau voie la deplasări, şi-i aşteptau pe ruşi ca pe nişte eliberatori.

Pe timpul lui Antonescu, în Bacău au fost aduşi toţi evreii din celelalte localităţi ale judeţului, sate sau oraşe, îngrămădiţi în spaţii de locuit foarte reduse şi supuşi la multe restricţii, cum ar fi aceea că nu aveau voie să meargă la piaţă, pentru cumpărături, decât după ora 10 dimineaţa. Nu li s-a mai dat dreptul să aibă magazine comerciale proprii, li s-au confiscat locuinţele, fabricile, atelierele, elevii au fost daţi afară din şcoli şi multe altele. Totuşi aceste măsuri nu s-au aplicat chiar aşa strict şi au putut supravieţui în condiţii acceptabile. Printre altele, li s-a dat voie să aibă un liceu special, cu profesori evrei, întreţinut de ei, care funcţiona după programul celor oficiale şi după 23 august a fost asimilat cu liceele de stat.

Când am venit eu în Bacău, pe la începutul lunii noiembrie 1944, am fost şocat de multiplele sedii ale tinerilor evrei, care se antrenau pentru lupta din Israel, teritoriu unde începuse conflictul arabo-israelian, susţinut la acea dată de ruşi, împotriva englezilor, care se opuneau infiltrării evreilor, sprijinindu-i pe arabi, ce făceau parte din imperiul colonial britanic. Prin 1946, pe vremea foametei din Moldova, evreii locului, cu situaţie materială bună, ofereau făină de porumb, foarte căutată, în schimbul muniţiei şi armamentului rămas de pe urma războiului şi ascuns de unii cetăţeni. Bineînţeles, au beneficiat tot timpul şi de o finanţare clandestină din partea conaţionalilor din America, chiar şi în timpul războiului, iar armele

erau trimise în Israel.

Repartizarea funcţiilor publice în oraşul Bacău, imediat după intrarea trupelor sovietice, s-a făcut în piaţa din faţa prefecturii de către un colonel rus, care nu a vrut să pună în fruntea oraşului pe evrei, deşi erau mai mulţi, ci pe intelectualii de valoare care se oferiseră să accepte aceste funcţii.

Au fost numiţi, astfel: Prefect, Dionisie Ionescu – avocat, fost ţărănist de formă, dar cu convingeri comuniste, având soţie evreică, avocat Cornescu – soţie evreică – prim procuror, avocatul Vasile Stoican, cu soţie evreică, viitor acuzator public în Tribunalul Poporului al mareşalului Antonescu, primar - profesorul Botezatu, cu vechi convingeri comuniste, etc. Şeful poliţiei a fost numit un ofiţer din divizia Tudor Vladimirescu, descoperit după vreun an că fusese criminal de război – omorâse evrei - fapt pentru care a fost condamnat. În celelalte funcţii, de rang inferior, au fost numiţi după aceea numai evrei, pentru că nu mai erau decât aceştia.

Eu am venit, deci, în Bacău după vreo două luni de ocupaţie rusească şi autorităţile erau deja consolidate. Neavând vreo ocupaţie, am mers la liceul Ferdinand, acolo unde se mutase liceul evreiesc şi l-am căutat pe directorul Schmeltzer, un fost profesor al meu din cursul inferior, evreu, care însă nu mă mai ţinea minte, dar mi-a ascultat oferta de a ocupa un post de pedagog, pe timp de un an. Facultatea de Drept unde eu eram în anul IV rămăsese cu sediul la Alba Iulia, dar nu mai funcţiona, astfel că pentru a mă putea încadra, directorul mi-a cerut să aduc avizul poliţiei, deoarece se temea să nu fi făcut parte din organizaţiile legionare. M-am prezentat la poliţie, însă cei acolo nu aveau evidenţe şi deci nu puteau să-mi satisfacă dorinţa. Atunci, la insistenţele mele, mi-au cerut o declaraţie de la doi evrei care mă cunoşteau, spre a-mi face o recomandare. M-am dus la doi foşti colegi de clasă şi de bancă din liceu, care mi-au dat avizul, cu care am mers la poliţie şi apoi la directorul liceului, care m-a încadrat ca pedagog. Eram singurul creştin din cadrele liceului, restul fiind profesori suplinitori evrei de diferite meserii, care ţineau şi ei lecţii la elevi. Elevi creştini erau însă mai mulţi, probabil din mediul rural. Profesam mai mult să mă aflu în treabă, pentru că salariile erau foarte mici. Pe lunile ianuarie şi februarie ale anului 1945, de pildă, cu banii câştigaţi am reuşit să cumpăr doar două cămăşi şi o pereche de ciorapi. Acesta era efectul inflaţiei galopante produsă de cheltuielile de război

şi furniturile către armata roşie, de care pomeneşte Mircea Vulcănescu în pledoaria la procesul intentat lui, la Tribunalul Poporului.

Elevii, majoritatea evrei, erau foarte greu de stăpânit. Începuse democraţia comuniştilor şi cu greu făceam faţă sarcinilor, dar nu eram persoana care să se dea bătută aşa uşor.

O ispravă mai deosebită în acest timp a fost inventarierea cărţilor din biblioteca liceului, care era răvăşită, mai ales că toţi presupuşii profesori noi furau din ea cât doreau. Biblioteca avea iniţial cam 12000 volume, din care 2000, considerate mai importante, erau duse în refugiu, iar restul rămăseseră în dulapurile din Bacău. Trebuie să arăt că în acele zile am vizitat, de cum am venit în Bacău, mai multe biblioteci particulare, abandonate de proprietarii plecaţi în refugiu şi jefuite de vizitatorii ocazionali. Primii devalizatori au fost trupele ruseşti, care, peste tot, au dat jos cărţile din rafturi, le-au aruncat pe jos pentru a dormi pe ele, după care, invariabil, au lăsat o amintire, făcându-şi necesităţile pe ele. Acesta era un spectacol obişnuit. Au urmat localnicii, care căutau romane sau, în orice caz, beletristică, dat fiind nivelul lor intelectual. Cărţi de valoare nu mai erau. La biblioteca liceului nu s-a produs acest fenomen, deoarece liceul evreiesc a luat în primire localul imediat după sosirea ”aliaţilor" şi a protejat toate instalaţiile şcolare. Acum, însă, furau noii profesori. Pentru a remedia această situaţie, am solicitat directorului ca, voluntar, în afara orelor de program, să fac inventarierea bibliotecii, fapt cu care a fost de acord. În aceste condiţii, cu ajutorul unor elevi cărora le mai dădeam câte o carte mai puţin valoroasă, am reuşit în decurs de o lună să inventariez toate cărţile, să le numerotez şi să le instalez în dulapuri încuiate şi astfel să se elimine jaful cărţilor.

Trebuie să menţionez că în timpul inventarierii a apărut inginerul Bromfeld, profesor de ocazie, ca şi ceilalţi dealtfel, dar înfocat comunist, care a început epurarea operei lui Eminescu şi altor autori care la timpul acela nu conveneau bolşevicilor. Eu am luat toate aceste cărţi şi le-am dat elevilor să le folosească ei acasă. Cu acest inginer Bromfeld aveam să mă întâlnesc peste vreo doi ani, la o bătălie între ţărănişti şi atacatorii sediului lor din Bacău, la 28 mai 1946. Am văzut prin 1995 într-un ziar central din Bucureşti pomenindu-se despre un inginer Bromfeld, preşedintele comunităţii evreieşti din Capitală. Nu mai ştiu dacă era acelaşi sau altul.

După vreo săptămână de la numirea mea în funcţia de pedagog

s-a organizat o adunare a Asociaţiei studenţilor democraţi din Bacău, în care studenţii erau, în fapt, evrei aspiranţi la studenţie, după deschiderea la Iaşi a cursurilor Universităţii eu fiind singurul student veritabil, ca unul ce trecusem în anul IV. Am fost ales în unanimitate preşedinte al asociaţiei şi, în scurt timp, au început preparativele pentru organizarea unui bal al studenţilor, care să adune fonduri pentru plecarea la Iaşi, în momentul începerii cursurilor. Când am cerut, după bal, situaţia fondurilor, mi s-a spus că nu a mai rămas nimic şi că s-au cheltuit toţi banii. La fel s-a mai întâmplat o dată, după acelaşi procedeu, şi atunci eu mi-am dat demisia din funcţia de preşedinte, pentru că eram folosit ca paravan pentru afacerile lor.

Tot în acest timp au început o serie de tentative de a mă înscrie în partidul comunist, pentru că erau numai evrei şi aveau mare nevoie de creştini pe care să-i pună în faţă, la acţiunile lor de guvernare inspirate de Moscova. Deoarece aceste acţiuni deveneau supărătoare şi eu nu voiam să le fac jocul, m-am prezentat la sediul Partidului Naţional Ţărănesc şi m-am înscris ca membru. Asta se întâmpla cam prin luna aprilie 1945. Nu puteam concepe să mă compromit, înscriindu-mă la comunişti. Educaţia mea din şcoală, familie şi societate nu permitea aşa ceva. La PNŢ – Maniu am fost bine primit şi mi s-a dat în sarcină, împreună cu un alt coleg de liceu, care terminase cu un an mai înainte facultatea, organizarea secţiei de tineret.

Tot în timpul cât am fost pedagog mi-am construit un aparat de radio cu galenă, piesele fiind adunate de pe la elevii amatori ai acestei activităţi şi pot să spun că am avut multe satisfacţii, pentru că până atunci nu avusesem ocazia să ascult acasă un post de radio. Spre finele războiului am prins, pe unde scurte, emisiunile postului de radio Donau, de la Viena, transmise de legionarii lui Horia Sima, înainte de ocuparea oraşului de sovietici şi, totodată, emisiunile BBC-lui de la Londra. Bineînţeles, celelalte posturi româneşti, pe unde medii şi lungi. Schimbarea posturilor o realizam prin schimbarea bobinei, cu mai multe sau mai puţine spire şi mai rar cu ajutorul condensatorului variabil.

În tot acest timp am încercat să-mi procur cursuri pentru a pregăti examenele anului IV al Facultăţii de Drept.

Între timp s-a terminat şi războiul, prin capitularea Germaniei la 8 mai 1945 şi, după încheierea anului şcolar, spre finele lunii iunie, am plecat la Iaşi. Facultatea se întorsese din refugiu de vreo două luni şi se

ţineau cursuri de sinteză la toate materiile. Mie mi-a prins totuşi bine că am rămas ca pedagog până la finele anului, pentru că am luat salariul şi pentru lunile de vară şi am avut bani pe timpul examenelor la Iaşi, unde am poposit tot la căminul studenţesc. După eforturi deosebite, având şi mintea limpede, am reuşit să dau toate examenele până în toamnă şi astfel să devin licenţiat. Examenele de sfârşit de an din anul IV fiind considerate examen de licenţă. Am obţinut o adeverinţă de absolvire, care ţinea loc de diplomă. Cu aceasta, m-am înscris ca avocat în Baroul Bacău, la 26 septembrie 1945.

Cât am stat la Iaşi, colegii mi-au povestit întâmplările petrecute după plecarea mea din toamna anului 1944, de la Alba Iulia. Printre acestea, cea mai interesantă mi s-a părut aceea a studenţilor basarabeni, care erau revendicaţi de ruşi ca fiind cetăţeni sovietici, băieţi şi fete. Conform normelor emise de partea rusă erau consideraţi cetăţeni sovietici, toţi cei care în anul 1940-1941, în timpul primei ocupaţii, au rămas în Basarabia, iar cei care apucaseră să se refugieze în 1940, acum rămâneau cetăţeni români. Dar din prima categorie erau majoritatea basarabenilor şi se aflau în pericol de a fi expatriaţi. În aceste condiţii băieţii căutau să se ascundă prin diferite colţuri de ţară, spre a nu fi găsiţi de ruşi şi mulţi au reuşit să scape, stând câţiva ani ascunşi, până a trecut pericolul. Dar pentru fete era o altă scăpare, să se căsătorească cu românii care n-avea probleme cu ruşii, fiind din vechiul regat şi atunci deveneau cetăţene române. În aceste condiţii s-au realizat vreo 10-12 căsătorii de formă între studenţii care nu aveau probleme cu cetăţenia şi fetele ameninţate de deportare. Mai târziu am aflat că majoritatea acestor căsătorii au fost desfăcute, dar vreo patru au rămas definitive. Dealtfel, un procedeu asemănător au folosit şi fetele nemţoaice din România, care trebuiau duse la munca de reconstrucţie în URSS, în 1945, şi care se căsătoreau cu români pentru a scăpa de deportare.

În luna februarie 1946 a avut loc, la casa părintească, un jaf nocturn, comis de o bandă de ţigani din satul Furnicari, comuna Tamaşi, judeţul Bacău. Şeful bandei era un ţigan chior de un ochi, fioros la înfăţişare şi toţi erau înarmaţi, în ipoteza unor confruntări. Nu a fost cazul, căci nimeni dintre noi, cei care care dormeam, nu am auzit nimic, chiar dacă borfaşii au spart două geamuri, cu mâna acoperită de o pălărie, cum a rezultat la reconstituire. Au furat numai îmbrăcăminte şi alimente, care se puteau valorifica uşor, neglijând plapumele,

pernele, covoarele etc., pe care le-am găsit întinse pe jos, pentru a nu se auzi zgomotul. Mie mi-au furat un costum nou de haine, primul realizat din banii câştigaţi din practicarea profesiunii, iar tatălui i-au luat toate hainele care le ţinea noaptea în camera de la stradă, rămânând dezbrăcat în plină iarnă. A trebuit a doua zi să cumpăr pentru el un costum de la magazinele de haine vechi şi un palton, de asemenea mai ieftin, pentru folosinţă imediată. Ei au observat, pe întuneric, faptul că în camera din faţă nu doarme nimeni. Au mai luat un borcan cu magiun şi un altul cu 10 kg carne de porc topită în untură, o umbrelă, etc. După două săptămâni, când au fost descoperiţi şi arestaţi, vânduseră majoritatea obiectelor furate. Erau în foarte bune relaţii cu autorităţile comunale, cum ar fi primarul, căruia-i făcuseră cadou o şaretă cu cal, cu preotul satului şi cu jandarmul local. S-au delegat jandarmi de la alte comune şi eu fiind avocat, procuram ordine de percheziţie de la parchet pentru cetăţenii bănuiţi că au cooperat cu infractorii, cumpărând lucrurile furate. Li s-a pus în sarcina un număr de 40 jafuri, reclamate de oameni şi nu recunoşteau decât după ce martorii arătau obiectele cumpărate de la ei. Ancheta făcută de jandarmii din alte comune a durat, acolo în sat, vreo lună de zile, sătenii aducând mereu noi informaţii cam pe unde se găseau ascunse hainele furate. Costumul meu nu a mai putut fi găsit. Ţiganii au evadat între timp de la o casă nesigură pentru asemenea cazuri, rămânând numai şeful chior, care a fost trimis la Curtea Marţială Galaţi. Aici, ridicându-se între timp legea marţială, furtul calificat se judeca în stare de libertate şi, în consecinţă, a fost eliberat. Peste un an au fost din nou arestaţi, pentru alte 40 de spargeri de locuinţe. Autorităţile comuniste se preocupau la acea dată prea puţin de protejarea avutului personal al cetăţenilor şi legislaţia era insuficientă. Nu s-au putut recupera decât puţine lucruri originale şi păgubaşii au mai apucat să mai scoată câte ceva din obiectele fără stăpân ale ţiganilor, care se vedea că nu pot fi decât obiecte furate de prin alte judeţe. Şi tatăl meu a recuperat un palton, pe care-l purta ţiganul şef atunci când fusese trimis la Galaţi şi când apela la sentimentele creştineşti, ca să nu fie lăsat fără palton la drum în timp de iarnă. După vreun an am găsit la tribunal un alt dosar, cu aceiaşi ţigani şi cu alte 40 spargeri.

În Baroul avocaţilor din Bacău erau înscrişi vreo 500 de persoane, dar de profesat efectiv, profesau vreo 70. Avocatura pe

atunci era profesiune liberă din toate punctele de vedere. Clientul trata direct cu avocatul, se tocmeau şi plata se făcea direct, fără intermediul Baroului. Se spunea că în Barou se înscrie cine vrea şi rămâne cine poate. Era o meserie foarte grea pentru un începător, pentru că nimeni nu-şi dădea pielea pe mână unui novice. Conform regulilor din statut, trebuia ca avocaţii tineri în primii trei ani să fie stagiari pe lângă un maestru cu mai multă experienţă şi clientelă. Eu, fiind membru PNŢ, am intrat ca stagiar la un avocat ţărănist, întrucât în Barou mai erau încă vreo 6 avocaţi ţărănişti, printre care preşedintele organizaţiei judeţene şi secretarul general. Maestrul meu nu era dintre avocaţii cu multă clientelă şi în consecinţă stăteam mult timp de pomană şi mă plictiseam. Pe atunci nu era Notariat de stat şi avocaţii făceau toate actele de notariat, ceea ce aducea oarecare venituri şi celor stagiari. Colegii din PNŢ îmi mai pasau uneori câte un proces mărunt, cum ar fi o strămutare de hotar, un divorţ etc., dar acestea nu-mi acopereau timpul. Câştigul era pentru mine oarecum satisfăcător, ţinând seama ca nu aveam pretenţii prea mari. Totuşi, văzând că nu am la ce să colaborez cu maestrul meu, mi s-a schimbat maestrul cu un avocat armean, cu mare volum de clientelă rurală şi multe acte de notariat. Cu acesta aveam mult de lucru, eram mulţumit, chiar dacă era cam zgârcit şi mă plătea puţin faţă de cât câştiga el. Eram trimis la dactilografă să dictez conţinutul actelor de vânzare cumpărare, ca să vadă clientul că actul este redactat de un avocat. În realitate, dactilografele, care scriau câte 20-30 acte de acest fel pe zi, cunoşteau mai bine formulele folosite la redactare şi, pentru a nu-mi deconspira ignoranţa, la început stăteam în spatele dactilografei şi citeam ce dactilografia ea, pentru ca să vadă clientul că eu îi dictez, până când, după o lună de zile, am devenit şi eu familiar cu redactarea acestor acte. În acelaşi timp am început să am şi o clientelă proprie, mai ales dintre membrii de partid, cu care ţineam zilnic contactul, se aflau destui care apelau la justiţie. Că această meserie se conjuga foarte bine cu politica e ilustrată şi de faptul că zilnic veneau la Bacău, cu afaceri la tribunal, membri ai PNŢ din mediul rural, cu care noi ţineam contactul, dându-le manifeste şi încurajându-i în acţiunile lor. Agenţii comunişti nu aveau cum să ştie care este client politic şi care profesional, chiar dacă eram urmăriţi permanent.

Preşedinte al organizaţiei judeţene a PNŢ era avocatul Ioan Nicolau, în vârstă pe atunci de aproximativ 50 ani, un om de o rară

onestitate şi corectitudine, care a sacrificat totul pentru a ţine sus steagul partidului. Nu avea prea mare talent ca avocat, deşi era, concomitent cu activitatea de avocat pledant, şi avocatul băncii Oituzul, de unde îşi scotea, de fapt, principala sursă de venit. Directorul acestei bănci, economistul Neculai Damian, era frate cu soţia sa, deci cumnat. Acest întreprinzător om de afaceri a înfiinţat Banca Oituzul, care în 1945 avea 16 filiale, în tot atâtea judeţe, fiecare producând venituri importante. După naţionalizarea din 11 iunie 1948, banca a fost preluată de stat şi proprietarul a rămas fără mijloace de subzistenţă. Soţia sa, cetăţean elveţian, a plecat în Elveţia, unde aveau depuse în bănci anumite rezerve valutare, şi şi-a cumpărat de la statul român plecarea soţului în Apus, cu suma de 250 mii dolari. Surorile lui N. Damian, una era căsătorită cu Ioan Nicolau şi alta cu avocatul Constantin Kalmuschi, secretar general a organizaţiei judeţene. În acest mod cei doi erau cumnaţi. Alţi avocaţi ţărănişti în Barou erau Vasile Dram, coleg cu un an mai mare ca mine, N. Tinta, primul meu maestru, Constantin Liciu, un temperament flegmatic, cu ironii usturătoare la adresa adversarilor şi, în afară de aceştia, vreo doi simpatizanţi inactivi.

Partidul era bine organizat şi după 23 august 1944, deoarece Iuliu Maniu, care era Preşedintele PNŢ, păstra, în pofida interdicţiilor, legătura permanentă cu şeful organizaţiei judeţene, întâlnindu-se cel puţin o dată pe an în perioada interzicerii activităţii, în mod individual, iar şeful organizaţiei judeţene ţinea tot cam la fel legătura cu şefii organizaţiilor comunale, fără a convoca şedinţe colective, ci mizând numai pe contacte directe, care în cazul avocaţilor erau foarte uşor de realizat. În fiecare comună erau membri PNŢ, fruntaşi ai satelor şi mai ales preoţi şi învăţători, care dirijau opinia publică. Din această cauză, după 23 august 1944, când şi-a reluat activitatea, organizaţia PNŢ a apărut bine structurată, capabilă să facă faţă dificultăţilor. Ea a fost consolidată şi cu noi membri foarte activi, cum ar fi o parte din foştii poliţişti de pe vremea lui Antonescu, epuraţi de comunişti, dar care aveau o pregătire deosebită pentru conflictele de stradă, făcând ca noi să putem rezista unor atacuri colective de genul mineriadelor, cu mult succes.

În Bacău, sediul partidului era pe strada principală a oraşului, la etajul 1 al unei clădiri cu balcon la stradă, având în total 4 camere bine aranjate, din care una mai mare, unde puteau intra până la 200 de

oameni. Se ţineau şedinţe săptămânale de către organizaţia orăşenească, în fiecare duminică la ora 11, când veneau între o sută şi două sute de oameni. Eu mă ocupam de secţia tineret, care luase un mare avânt începând din 1945, fiind divizată de mine în trei grupe, cu care ţineam şedinţe separate. Astfel o grupă era formată din elevii de la Liceul Ferdinand, vreo 30 care mă cunoşteau pe mine de când fusesem pedagog, o grupă din studenţi foarte activi în perioada vacanţelor şi o grupă constituită din diverşi, în care intrau muncitori, funcţionari, etc. În cursul săptămânii sediul era închis, activitatea principală ducându-se, pe sălile tribunalului, de către avocaţii din conducere. Structura organizatorică, după statut, era următoarea: Biroul judeţean, alcătuit din 5 membri: preşedinte, doi vicepreşedinţi, un secretar general şi un casier. Urma în schemă Delegaţia permanentă, formată din 15-20 persoane, din care făceam şi eu parte şi unde se luau principalele hotărâri, pentru că se întrunea o dată pe lună. Urma Comitetul executiv judeţean, format din toţi preşedinţii de organizaţii comunale şi Adunarea Generală, care se întrunea la doi ani.

Partidul Naţional Liberal, aliatul natural al PNŢ, era în toată ţara mult mai slab, deşi avea cadre foarte bine pregătite şi o doctrină verificată de-a lungul timpului. Pe de o parte guvernarea Tătărăscu, din 1933-1937, precum şi puternica personalitate a lui Iuliu Maniu, au făcut ca opinia publică să se polarizeze în cazul primejdiei comuniste în jurul PNŢ. La Bacău, liberalii erau conduşi de personalităţi puternice, cum era avocatul Grigore Mârza, preşedinte, avocatul Eduard Racoviţa şi alţii. Au apărut partide noi, formate de dizidenţi fripturişti, din partidele istorice. Astfel, a fost Partidul Ţărănesc Popular al lui Nicolae Lupu sau o altă formaţie desprinsă din PNŢ, a lui Anton Alexandrescu, susţinute de comunişti, spre a crea diversiune.

La şedinţele tineretului PNŢ nu participau, de obicei, membrii organizaţiei de maturi, mulţumindu-se să evidenţieze activitatea în adunările săptămânale.

Activitatea politica

Prin luna ianuarie 1946 s-au prezentat la mine doi tineri, pretinzând că sunt de la Biroul populaţiei şi au nevoie de nişte date personale despre mine. Le-am oferit informaţiile cerute, având confirmarea că am fost luat în evidenţele Siguranţei Statului, transformarea în Securitate realizându-se în toamna anului 1948.

La Conferința de la Potsdam, din 17 iulie-2 august 1945, a celor trei mari puteri: SUA, Marea Britanie și URSS, primele două nu au recunoscut guvernul Petre Groza ca reprezentativ, dar la 6 august, deci imediat ce a ajuns acasă, URSS restabilește ostentativ relațiile diplomatice cu acest guvern. La 21 august 1945, regele a cerut demisia guvernului Groza, dar acesta a refuzat, pretinzând că are sprijinul poporului (în realitate al ocupanților ruși).

A urmat cunoscuta grevă regală, când acesta a refuzat să semneze promulgarea legilor și decretelor guvernamentale. La 16-26 decembrie 1945 a avut loc, la Moscova, conferința miniștrilor de externe ale celor trei mari, prin care se cerea guvernului României să includă doi miniștri ai opoziției și să organizeze alegeri libere cât mai curând posibil. Într-adevăr, guvernul Groza a fost recunoscut după includerea lui Emil Hațieganu – PNȚ și Mihail Romniceanu – PNL, ca miniștri fără portofoliu în guvern, la data de 7 ianuarie 1946, și promisiunea că se vor ține alegeri libere cât mai curând.

Acesta era cadrul politic la care am activat intens în cadrul PNȚ Iuliu Maniu. De altfel, când am intrat în partid, nu am fost atras de vreo doctrină politică deosebită, ci mai mult de poziția națională și anticomunistă a șefului partidului și de patriotismului său.

Mă dedicam cu dăruire totală activității politice, ceea ce-mi atrăgea încurajarea și apreciarea celorlalți membri mai vechi, la a căror ședință săptămânală, în sala mare a clubului, participam regulat, cu atât mai mult cu cât temperamentul meu introspectiv, de tânăr care detesta toate viciile și excesele sociale, mă împingea spre o activitate altruistă național-patriotică, dezinteresată material.

Această activitate, bineînțeles, nu convenea organelor puterii comuniste, care începuseră să se consolideze și să atragă, în afara evreilor, tot mai mulți creștini. Evreii făceau loc creștinilor cu atât mai mult cu cât mulți dintre ei nici nu erau înscriși în PCR și îl slujeau numai din oportunism, pentru diverse avantaje materiale și mai ales pentru a răzbuna umilințele din perioada antonesciană a războiului. Dar cel mai substanțial aport la promovarea comunismului l-au adus evreii prin încadrarea securității cu ofițeri care constituiau osatura de bază, în proporție de 60-70% și care au promovat teroarea epocii lui Gheorghiu-Dej, când peste un milion de oameni au populat temnițele, din care mulți nu s-au mai întors la casele lor (între 25-30%).

Pe vremea lui Ceaușescu, evreii au fost complet scoși din

securitate, după ce s-a constatat că foarte mulţi emigrează şi nu au niciun ataşament pentru comunism.

Pentru a exemplifica starea de spirit din acea perioadă de început, voi rememora un caz petrecut în incinta Tribunalului Bacău, în iarna anului 1946. Eu eram tânăr avocat, intrat în barou de 5-6 luni, cunoscut ca opozant ţărănist şi aveam foarte bune relaţii cu toţi funcţionarii administrativi ai Tribunalului, care mă întrebau în fiecare zi când intram la ei ce se mai aude cu politica, arătându-se simpatizanţi înfocaţi ai opoziţiei şi sperând în grabnica revenire la democraţie. Într-o dimineaţă, intrând în unul din birouri, văd pe toată lumea cu nasul în hârtii şi nu mă mai întreba nimeni nimic. Am aflat îndată ce se întâmplase. În biroul respectiv se încadrase un funcţionar evreu şi toată lumea se temea să mai vorbească de frica unei eventuale deconspirări. Aşa s-a creat spaimă printre oamenii din România. Trebuie să arăt că în Ardeal, o situaţie asemănătoare era cu ungurii, care furnizau marea majoritate a cadrelor securităţii. Şi ungurii şi evreii aveau, se pare, câte o răfuială cu românii majoritari. Primii pentru Tratatul de la Trianon şi ceilalţi pentru Transnistria şi umilinţele de sub regimul Antonescu, de care comuniştii profitau din plin.

În iarna anului 1945, în timpul războiului, comuniştii, care nu se bucurau de popularitate, au procedat la o reformă agrară, expropriind pe toţi marii proprietari, lăsându-le numai câte 50 ha. Au fost expropriaţi, atunci, prin Legea 187/23.03.1945, 9250 proprietari, cu 1468000 ha, iar pământul lor a fost împărţit la 918000 ţărani, cărora li s-au repartizat 1109000 ha.

Restul de 359000 ha a fost distribuit IAS-urilor. Această expropriere s-a făcut împotriva voinţei opoziţiei, PNŢ şi PNL, care cerea să se amâne exproprierea până după terminarea războiului, când se va da pământ şi celor care luptă pe front. Comuniştii însă aveau nevoie de clientelă politică şi abuzând de puterea oferită de ocupant, au distribuit pământul altor categorii, care să-i sprijine pe ei în campaniile de comunizare a ţării. Prin Decretul 83/02.03.1949 s-au confiscat şi restul de 50 ha, iar foştii proprietari au fost scoşi şi din locuinţe, lăsaţi cu un bagaj de 100 kg şi suma de 5000 lei pentru toată familia, mutaţi în locuinţe insalubre, unii chiar în coteţe de porci.

Chiar de la începutul anului 1946 a demarat o campanie electorală dură, neanunţându-se însă data alegerilor generale, care

până la urmă au fost ţinute în 19 noiembrie 1946. Lungirea perioadei de campanie electorală era făcută de comunişti pentru a avea timp să pregătească frauda electorală, între timp terorizând populaţia şi mai ales opozanţii. A fost o perioadă crucială de instalare şi consolidare a dictaturii comuniste în judeţul Bacău, ca şi în toată ţară. Dirijarea acţiunilor se făcea de la centru, sub directa supraveghere a KGB-ului şi a trupelor de ocupaţie.

În primul rând domnea o nesiguranţă asupra datei, pentru că ne puteam aştepta în orice moment să se anunţe în scurt timp alegerile şi ne puteau surprinde nepregătiţi. Legea electorală, redactată de Lucreţiu Pătrăşcanu, destul de acceptabilă ca formă, a apărut pe la mijlocul verii şi nu a creat probleme.

Încă din anul 1945, Blocul Naţional Democrat, format din cele 4 partide s-a scindat, comuniştii şi social democraţii alcătuind Frontul Naţional Democrat – FND, care a fost formaţiunea cu care comuniştii au participat la alegeri.

Nici lucrările Conferinţei de pace de la Paris nu au avut un ecou deosebit, deoarece în ţară totul era acaparat de lupta electorală. Ministru de externe era Gh. Tătărăscu, dizidentul liberal, care-şi înjghebase un partid liberal fantomă, ce se ataşase FND-ului. Şi din PNŢ se desprinseseră două formaţii oportuniste, una a lui Anton Alexandrescu şi alta a doctorului Nicolae Lupu, care s-au ataşat FND-ului, fiind partide diversioniste.

Presa opoziţiei, reprezentată de ziarele ”Dreptatea” şi “Liberalul", apărea greu, nu putea fi distribuită decât sporadic şi atunci cu multe piedici. Ziare independente nu mai erau. Apăreau din belşug ziarele comuniste, centrale şi locale, iar o fiţuică centrală numită **Strâmbătatea** (replica la **Dreptatea**) se distribuia gratuit şi conţinea atacuri directe la persoana lui Iuliu Maniu şi a altor fruntaşi PNŢ.

Este de neimaginat câte calomnii şi injurii puteau să fie propagate prin aceste ziare împotriva lui Maniu, concepute şi dirijate de către specialişti din CC al PCR. Panouri mari din placaj sau scândură, vopsite în culori vii, îl prezentau pe Maniu în mijlocul flăcărilor iadului, cu limba scoasă, iar altele în chip de drac, cu coarne şi coadă, etc.

Pentru intimidarea şi anihilarea opozanţilor, echipe de bătăuşi, special hrăniţi şi instruiţi la numeroasele sedii ale FND-PCR, atacau şi maltratau pe stradă, în timpul zilei sau seara, pe orice cetăţean bănuit

a fi membru al opoziţiei, fără ca poliţia să intervină vreodată.

Mitinguri electorale nu s-au ţinut niciodată, fiind prea riscante.

Până prin luna mai s-au putut, totuşi, ţine şedinţele săptămânale la sediul PNŢ din oraşul Bacău, pe strada N. Bălcescu, la etaj, cam în locul cinematografului "Modern" de astăzi.

Pe lângă şedinţele săptămânale de la sediul organizaţiei orăşeneşti, organizaţia judeţeană întrunea cel puţin o dată pe lună şedinţa Delegaţiei permanente, alcătuită din vreo 15 membri, care nu se ţinea la sediu, ci în mod secret, acasă la unul din membri, deoarece poliţia ne deranja, prezentându-se în timpul şedinţei şi arestând pe unii sub pretext că nu au legitimaţiile în regulă (în special delegaţii din mediul rural, pentru că pe cei din Bacău îi aveau tot timpul la dispoziţie).

Faptul că şi după această măsură, de a ţine şedinţele în casă particulară, venea Siguranţa şi ne deranja întrunirea, dovedea că din rândurile celor 15 este un trădător. Pentru a-l depista, am luat măsura ca, la fiecare şedinţă, să nu fie invitat (deci să nu ştie de şedinţă) unul din suspecţi. Într-adevăr, la una din şedinţe nu a mai apărut poliţia, ceea ce a dus la concluzia că turnătorul era un membru al Biroului judeţean, casierul organizaţiei, evreu, de profesie farmacist. Referitor la această şedinţă, am fost invitat la Securitate peste vreo 10 ani, după ieşirea din închisoare şi întrebat ce s-a discutat atunci. Le rămăsese necompletat dosarul întâlnirii.

Fiindcă am pomenit despre turnători, trebuie să arăt că ei erau bine infiltraţi unde nici nu te aşteptai. Comuniştii, sprijiniţi probabil de KGB şi de fonduri speciale, reuşeau să aibă informatori peste tot, chiar de la începutul existenţei oricărei organizaţii sau instituţii. Astfel, în cadrul organizaţiei de tineret, unde activau cele trei grupuri, cu şedinţe separate, la grupul elevi a apărut următoarea situaţie: la una din şedinţe le-am cerut elevilor să facă acasă o lucrare scrisă asupra unei teme patriotice, discutate la şedinţă, care trebuia citită în şedinţa din săptămâna următoare, ce se ţinea joia după-masă. M-am trezit că în ziua de miercuri a săptămânii următoare şedinţei, seara, poliţia a făcut percheziţie acasă la vreo 8 din cei 20 elevi prezenţi şi le-a confiscat manuscrisul lucrării scrise. Acolo, desigur, elevii îşi exprimau sentimentul naţional, ostilitatea faţă de comunişti, etc., aspect ce a fost folosit în permanenţă ca un motiv de şantaj asupra acestor tineri şi nu am mai putut ţine şedinţe cu ei după acest episod. Mai mult ca sigur,

unul din elevi a informat securitatea despre cele discutate acolo, dar fără această imprudenţă a mea, de a cere lucrare scrisă, securiştii nu ar fi putut avea probe împotriva copiilor şi nici ei nu voiau să-şi deconspire informatorul. Eu luasem unele măsuri de siguranţă la secţia tineret şi anume nu am pus pe niciunul să semneze vreo adeziune, nu am încasat bani de la ei pentru a se emite chitanţă, care iarăşi era o probă, etc. Din această cauză, din grupul de tineret comuniştii nu au prea avut clienţi în puşcării sau motive de şantaj mai târziu, afară bineînţeles de cei mai notorii, care s-au afişat public.

Preşedintele Biroului judeţean, avocatul Ioan Nicolau, şi secretarul general, avocatul Constantin Kalmuschi, cumnatul preşedintelui, erau ajutaţi de doi vicepreşedinţi din teritoriu - preotul Petrovanu, din comuna Racova, şi învăţătorul Ghiţă Popa, de la Băseşti, şi de un casier, în persoana farmacistului Pisam. Datorită condiţiilor existente, Comitetul executiv judeţean nu s-a întâlnit decât o singură dată, înainte de consolidarea comunismului, prin 1944, toamna.

Revin însă cu unele aspecte legate de cadrelor partidului. Avocatul Ioan Nicolau era o personalitate excepţională în privinţa caracterului, onestităţii, comportării şi nu avea trăsăturile obişnuite ale unui avocat. Urmase seminarul teologic în loc de liceu şi aşa cum am amintit nu îşi realiza veniturile din profesiunea de avocat, ci din aceea de jurisconsult. Preşedintele Ioan Nicolau ţinea legătura cu Iuliu Maniu, în timpul dictaturii carliste şi antonesciene, în mod personal şi regulat şi, la rândul său, prin sala tribunalului, cu toţi şefii de organizaţii comunale, iarăşi regulat, cel puţin o dată pe an. Aşa se explică faptul că după 23 august 1944, PNŢ a devenit o forţă politică de care trebuia să se ţină seama şi dacă nu ar fi fost ocupaţia rusească, nu putea fi înfrânt. A doua personalitate puternică din partid era avocatul Constantin Kalmuschi, originar din Buhuşi, cumnat cu Ioan Nicolau şi cu N. Damian. După interzicerea activităţii PNŢ, din 1947, amândoi au fost arestaţi şi condamnaţi, Ioan Nicolau murind în închisoarea Văcăreşti, la spitalul penitenciarului, în urma unui tratament medical cu un ser alterat, prin anul 1953. Kalmuschi s-a eliberat din închisoare, în 1955, cam o dată cu mine, de la Aiud, şi s-a stabilit la Bucureşti, unde avea o soră şi am auzit că a murit prin 1980.

Campania electorala si represiunea

La una din şedinţele Delegaţiei permanente a organizaţiei

judeţene au venit securiştii şi după ce, ca de obicei, ne-au legitimat (eram în locuinţa avocatului Kalmuschi), au ridicat două persoane şi anume pe vicepreşedinţii Petrovanu, preot de la Racova, şi Ghiţă Popa, învăţător de la Băseşti. I-au dus la poliţie şi i-au bătut o noapte întreagă, printre cei mai înfocaţi agresori fiind şeful siguranţei – securitate, Zeltzer. În urma acestor bătăi, preotul Petrovanu a murit după un an şi jumătate în puşcărie, iar Ghiţă Popa, mai rezistent, a supravieţuit până prin 1980. Fiul preotului, care era inginer în Ministerul Transporturilor, povestea că l-a căutat pe tatăl său în mai multe închisori, unde aflase de la cei care se liberaseră că ar putea fi, dar de fiecare dată era transferat pentru a nu putea fi găsit şi asta până a decedat. Dar maltratările începuseră mai de mult, pentru că au fost maltrataţi pe stradă şi desfiguraţi, crestaţi pe corp cu cuţitul, în timpul zilei, fruntaşi ai organizaţiei Bacău, cum ar fi învăţătorii Constantin Rotaru, Constantin Dăscălescu, Emil Moscu, profesorul de matematică Săndulache şi mulţi alţii, pe care nu mi-i mai pot aminti acum, după 55 ani. De asemenea, au fost agresaţi bestial mulţi tineri sau bătrâni, care-şi exprimau dezacordul faţă de politica PMR (Partidul Muncitoresc Român), cum s-a numit PCR, până la preluarea puterii de Ceauşescu, în 1964.

Mie mi-a venit rândul la 13 martie 1945, când a avut loc prima din cele 4 arestări, pe care aveam să le suport sub regimul bolşevic din România. Era pe la ora 17 şi mă îndreptam spre casă, pe strada centrală a oraşului. M-am trezit deodată înconjurat de vreo 20-30 de utemişti foarte tineri, majoritatea evrei, care au început să mă bruscheze. Unii mă loveau cu pumnii, alţii cu capete de lemn smulse din gard, iar câţiva dintre ei îi temperau pe ceilalţi, spunându-le că trebuiesc dus la poliţie. În aceste condiţii am fost condus la poliţie, unde, după percheziţia de rigoare, am fost băgat în arestul din subsolul clădirii în care astăzi funcţionează Arhivele Statului, de pe strada Războieni. Am stat trei zile fără să mă întrebe nimeni nimic, pentru ca în a treia zi, pe la orele 21, deci pe întuneric, să-mi predea actele şi să mă elibereze. La ieşirea de pe poarta poliţiei mă aştepta, însă, o echipă de opt bătăuşi, de astă dată bine antrenaţi şi cu experienţă, care m-au trântit la pământ şi au început să joace fotbal cu trupul meu, lovindu-mă cu picioarele în toate părţile, dar mai ales în cap. În aceste condiţii, vreo două săptămâni nu m-am mai putut duce la tribunal, pentru că eram desfigurat la faţă şi pălăria nu-mi mai încăpea pe cap.

Toate acestea sub stricta supraveghere a subofiţerului din poarta poliţiei. N-am vrut să mai plec acasă, întorcându-mă în beciurile arestului, intenţionând să rămân acolo toată noaptea, de frică să nu fiu din nou atacat. După vreo jumătate de oră, mi-au trimis un ostaş în uniformă militară, cu arma la el, care mi-a garantat că mă conduce el acasă, fiind o veche cunoştinţă a mea, dar acum servea pe comunişti. În aceste condiţii am acceptat plecarea şi am ajuns la casă părintească. Dintre atacatori am recunoscut pe Constantin Ţâruca, nelipsit la toate agresiunile murdare, fost elev al Liceului Ferdinand, exmatriculat pentru că a rămas repetent de trei ori şi care acum ocupa o funcţie importantă în ierarhia UTM-ului. Din cauză că locuiam la liziera oraşului, strada mea aparţinea de comuna rurală "Domniţa Maria" şi îmi făceau percheziţie, când şeful postului de jandarmi din comună, când şeful Siguranţei din oraş – Zeltzer, pe parcursul anului 1946 suportând 11 percheziţii domiciliare la locuinţa părinţilor.

Cu toate aceste presiuni şi maltratări nu am renunţat la acţiune nici eu, dar nici alţi membri din conducerea PNŢ, deoarece eram convinşi că luptam pentru o cauză naţională dreaptă şi că opinia publică era în marea ei majoritate de partea noastră, chiar dacă nu se putea manifesta din cauza fricii de represiune.

În cazul meu, am aflat că prefectul comunist Dionisie Ionescu a afirmat, într-o discuţie cu un apropiat al lui, despre mine că sunt un încăpăţânat şi că nu vreau să renunţ la acţiune, deşi a pus pe oamenii săi să mă bată. Din această pricină, toată vara anului 1946 am circulat numai în timpul zilei prin oraş şi pe trasee centrale, acasă şi tribunal.

Cam în mijlocul verii 1946 am fost înştiinţat de la sediul central al PNŢ că ni s-au expediat, prin coletărie CFR, afişele electorale pentru campania ce se pregătea. Când am aflat că au sosit, am luat un căruţaş de încredere dintre membrii noştri şi am ridicat cei opt saci în care erau ambalate materialele, pornind să le duc la mine acasă.

Pe traseu am tras o spaimă deosebită când am văzut că pe strada Ioniţă Sturză, pe care apucasem noi, erau postaţi din zece în zece metri, agenţi ai poliţiei în uniformă. Am socotit că am căzut într-o capcană şi că urmează să ne confişte toate materialele electorale. Dar am scăpat cu bine, întrucât probabil poliţia aştepta vreo oficialitate, iar căruţaşul a mers cu caii de căpăstru, eu urmându-l, pe trotuar, la vreo 50 metri distanţă. Acasă, tata avea vacă de lapte cu viţel şi eu am săpat o groapă în ieslea acestuia, deşertând acolo tot conţinutul sacilor, după

care am pus un rând de scânduri, iar peste ele pământ şi fânul pentru hrana viţelului. Nu am avut nicio problemă la toate cele 11 percheziţii care au urmat până la alegeri. Difuzarea afişelor o făceam la tribunal, locul propice pentru a fi ascunse fiind biblioteca baroului de avocaţi, unde eu aveam acces special deoarece, repetând acţiunea de la Liceul Ferdinand, am inventariat prin muncă voluntară toate cele vreo 2000 de lucrări de specialitate, care după refugiu erau răvăşite şi în pericol de a fi sustrase, le-am numerotat şi sortat pe materii. Locul ideal era un raft unde erau depozitate cele 33 volume ale Marii Enciclopedii Britanice, format mare, legate în piele şi care nu erau niciodată consultate de nimeni. În spatele acestor volume aduceam suluri cu afişe sortate cu modelele principale, pe care mai înainte scrisesem numele comunei respective. Când venea reprezentantul comunei pe la tribunal, îi înmânam legătura cu afişe şi notam într-un carnet de evidenţe. Nu am avut niciun incident în aplicarea acestei metode, dar pericolul iminent consta în aceea că, dacă erau descoperite aceste afişe, ele puteau fi confiscate abuziv de către autorităţi, deşi în realitate noi aveam poziţie oficială de partid legal, participant la alegeri. Date fiind însă moravurile abuzive, trebuia să luam măsuri de precauţie.

Faţă de propaganda destructivă a comuniştilor eram indignat, pentru că rupeau afişele noastre imediat ce le lipeam şi pentru că ei făceau o propagandă deşănţată, lipsită de orice bun simţ. Voi arăta, totuşi, că şi noi am încercat să facem ceva pentru a le frâna cât de cât avântul propagandistic. În 1946, centrul de propaganda al echipelor de şoc PMR era clădirea Ateneului, azi dărâmată, şi acolo, în timpul zilei, erau rezemate de ziduri panouri mari, în jur de 1x1m, unde, în culori vii, era reprezentat Iuliu Maniu, înghiţit de flăcările iadului, cu limba scoasă sau învârtind cu lopata monedele de aur proprietate, ori având în stăpânire 14 mine de aur, ori mii de hectare teren agricol, etc. Trecând într-o seară cu un prieten pe acolo am constatat că propagandiştii uitaseră să bage panourile la adăpost pe timpul nopţii şi la amândoi ne-a încolţit ideea de a le sustrage, profitând de întuneric. Le-am luat pe toate, apucându-le de capete împreună şi le-am dus acasă, împărţindu-le frăţeşte, după care le-am răzuit cu rindeaua de vopsea, spre a nu putea fi recunoscute. Nimeni nu ne-a deranjat în această operaţie riscantă.

MINERIADELE BĂCĂUANE. Protagoniştii acestor agresiuni

colective au fost minerii din Comăneşti, aduşi cu camioanele de activiştii locali sau centrali, după ce căpătau curaj, timp de câteva ore, la sediul PMR, în jurul câtorva butoaie cu vin.

Un prim atac a avut loc în comuna Schitu Frumoasa, azi sat în cadrul comunei Balcani, unde oamenii se ocupau în principal cu confecţionarea şindrilei, pentru 3-4 judeţe. Satul este situat în zona muntoasă, după dealuri şi când au apărut camioanele cu mineri au fost reperate de paznicii de vite, care au alarmat tot satul prin tragerea clopotelor într-un anumit fel, iar oamenii s-au pregătit de replică, înarmându-se cu coase, furci şi alte instrumente. Când au apărut minerii să-i convingă de binefacerile comunismului, sătenii le-au răsturnat camioanele cu tot cu ocupanţi, astfel că unii au fost răniţi şi cu toţii au scăpat fugind prin pădure, de unde cu greu s-au putut regrupa spre a se întoarce acasă. S-a înscenat un proces, în care acuzat principal era preotul satului, Comănescu, dar s-a judecat la Tribunalul civil şi justiţia nu era încă anihilată, încât preotul a dovedit că nici nu era în sat şi a fost achitat, iar locuitorii au fost consideraţi în legitimă apărare. În orice caz era greu de individualizat vina cuiva din sutele de oameni prezenţi, astfel că toţi au fost achitaţi.

Au mai fost atacate şi alte localităţi, dar mai puţin spectaculos, întrucât oamenii nu s-au opus şi violenţele au fost limitate.

Cele mai furioase atacuri au avut loc asupra capitalei judeţului, municipiul Bacău, trei fiind identificate de mine ca mai importante.

Primele două au avut ca obiectiv casele particulare, cum ar fi atacul asupra locuinţei avocatului Ursu, care câştigase nişte procese de evacuare a unor comunişti ce nu aveau dreptul să ocupe apartamentul respectiv. Altă mineriadă a atacat nişte locuinţe particulare şi un restaurant de lângă gară, deoarece patronul cam făcea propaganda anticomunistă.

În oraşul Moineşti, la 8 km depărtare de Comăneşti, a fost atacată de mineri locuinţa avocatului Paraschiv, şeful organizaţiei PNŢ locale şi chiar şef de sector. Casa a fost incendiată, stinsă repede de pompieri, dar devastată apoi în mod barbar, ocupantul fiind maltratat oribil, având nevoie de tratament medical îndelungat.

De la începutul lunii mai, teroarea a intrat într-o nouă fază de dezvoltare, comuniştii începând atacuri mai îndrăzneţe. Astfel, Emil Haţieganu, ministru fără portofoliu în guvernul comunist a lui Petre Groza, a fost atacat şi maltratat pe când efectua o vizită în Ardeal. Emil

Haţieganu, numit ministru din partea PNŢ, era o puternică personalitate a românilor ardeleni, care în timpul ocupaţiei maghiare din 1940-1944 a rămas în Ardealul ocupat, în calitate de reprezentant a populaţiei române, fiind recunoscut de guvernul maghiar şi de autorităţile germane.

În zilele de 25-30 mai 1946 s-a dat ordin formaţiilor de atac comuniste să ia cu asalt sediile Partidului Naţional Ţărănesc din toate judeţele ţării, precum şi a alte obiective care prezentau o importanţă mai mare în orientarea anticomunistă din ţară.

Astfel, în ziua de 26 mai a fost luat cu asalt căminul studenţilor medicinişti din Cluj, unde s-au dus lupte între muncitorii şovinişti ai fabricii de încălţăminte Dermata şi ocupanţii căminului, care au rezistat cu greu, părăsind etaj după etaj, până au ajuns pe acoperiş, când au trebuit să se predea. Muncitorii erau înarmaţi cu răngi, topoare şi tot felul de scule pentru distrugere, în timp ce studenţii nu aveau decât dotările căminului. Acest atac a fost descris în amănunt într-o carte intitulată ”Ademenirea", chiar în timpul comunismului, de un student participant la evenimente, pe nume Romulus Zaharia. La Bacău, atacul a avut loc în ziua de 28 mai 1946, într-o duminică dimineaţa, comuniştii fiind din timp informaţi că noi ţinem şedinţa săptămânală cam în jurul orei 11.

Când am început şedinţa, am fost avertizaţi de unii muncitori de ai noştri că se pregăteşte ceva. Astfel, muncitorii de la fabrica "Letea" ne-au spus că se făceau pregătiri de atac, iar alţii ne-au informat că au văzut dimineaţa, la sediul PMR de pe str. Busuioc (azi Titulescu), mulţi mineri în jurul unor butoaie cu vin, chiar în curte. Noi am hotărât să ţinem şedinţa orice s-ar întâmpla. După vreo jumătate de oră de la începerea discuţiilor au început să se adune tot mai mulţi indivizi în faţa uşii de intrare a holului din care se pătrundea în sediu. Noi am luat măsurile corespunzătoare, baricadându-ne în sediu şi blocând uşa de intrare pe dinăuntru, cu o bară metalică groasă. Intrarea la etaj se făcea printr-o scară exterioară, care deservea, în afara sediului, o cafenea alăturată şi un grup de locuinţe particulare. În cazul de faţă se poate vorbi de o bătălie, în care raportul de forţe era de 1/10. Noi eram aproximativ 200 persoane în sediu, iar cei de afară, atacatorii, cam 2000, din care jumătate mineri şi jumătate muncitori din fabricile băcăuane. Mijloacele de apărare ale celor din interior constau în cărămizile şi cahlele de la o soba de teracotă, dărâmată cu vreo lună

mai înainte pentru reparaţii, şi vreo 20 bâte din lemn, ale ţăranilor din satul şi comuna Sărată, de lângă Bacău, care participau şi ei la şedinţă.

Nu am posibilitatea să desenez conformaţia sediului şi de aceea voi descrie planul de dispunere a spaţiilor, spre a se putea înţelege acţiunea. Sediul era la etajul clădirii, cu intrarea prin nişte scări exterioare din lemn, situate la capătul unui gang îngust, de cel mult un metru, în care se intra din strada centrală, se ajungea la scările ce duceau la etaj şi după urcarea acestora se intra într-un balcon pardosit cu scânduri, larg de vreo 2 metri, şi de acolo pe acoperişul clădirii, care era folosit şi pentru intrarea în sediu, dar şi în cafenea şi, pe aripa stângă de la suire, în cele vreo câteva locuinţe particulare. Balconul avea deschidere liberă spre curtea interioară, care se întindea până în str. Iernii, ce poartă şi astăzi acelaşi nume, o lungime egală cu lăţimea sediului şi a cafenelei şi o balustradă cu perspectivă spre curtea interioară.

Sediul propriu-zis era compus din patru camere şi un hol în centru, care avea 4 uşi, câte una pe toţi cei patru pereţi ai săi. Prima uşă, la intrarea din balcon, era solidă, se deschidea înăuntru şi putea fi blocată cu o bară metalică. La peretele opus uşii de afară, era uşa de la sala mare de şedinţe, unde încăpeau până la 200 oameni, iar în dreapta, de la intrare, uşa la sala a doua de şedinţe şi, vizavi, uşa la o sală mai mică.

Atacatorii nu aveau o strategie de atac şi se bazau pe numărul mare de oameni şi pe spaima produsă de prezenţa lor, aşteptând tot timpul să fie împinşi din urmă de turma care se înghesuia.

În sediu aveam un grup de 20-30 oameni specializaţi în luptele de stradă, format din foştii poliţişti ai lui Antonescu, epuraţi de comunişti după 23 august 1944, şi câţiva foşti activişti cuzişti. Aceştia nu şi-au pierdut cumpătul şi au organizat imediat rezistenţa, repartizând în cele 2 camere laterale tineretul şi oamenii de nădejde, în sala mare rămânând vreo 40 femei, plus ţăranii, care cu tot aspectul lor masiv erau speriaţi şi au fost instruiţi să baricadeze uşa. În acelaşi timp a fost descoperit un geam mic, deasupra scărilor de unde se puteau arunca, cu mâna, cărămizi în capul celor care urcau pe scările exterioare.

Atacatorii, după ce s-au adunat în număr mare, au început asaltul uşilor de intrare şi, cu ajutorul forţelor unite, au reuşit să spargă uşa. Înainte de asta, aghiotantul prefectului, Ţimiraş, un fost

legionar devenit comunist, care umbla tot timpul înarmat cu o puşcă ZB, a tras trei focuri de armă prin uşă, cam la înălţimea omului, presupunând că noi stăteam înghesuiţi, ţinând de uşă spre a nu o putea sparge ei. Am găsit cartuşele în hol după atac şi am stabilit traiectoria lor. Datorită faptului că în hol nu era niciun om, nu au fost victime. Ei sperau că după uciderea sau rănirea câtorva oameni, ceilalţi vor intra în panică şi ei vor putea să masacreze pe ocupanţii sediului.

Când au intrat după spargerea uşii, au pătruns în hol unde nu era nimeni. După obicei, s-au oprit din înaintare, aşteptând să se adune mai mulţi. La un anumit semnal s-au deschis ambele uşi laterale şi cu un strigat puternic de "ura!", ocupanţii au început să-i lovească pe atacatori, care au intrat în panică şi au început să fugă înapoi spre ieşire. Acesta a fost momentul psihologic, care a hotărât soarta bătăliei. Loviţi cu bâte şi cărămizi din spate şi de pe geamul de deasupra scărilor, atacatorii se luptau între ei, pentru că unii urcau, alţii veneau speriaţi peste ei, loviţi din plin de urmăritori. S-a produs o mare debandadă şi, în scurt timp, atacatorii înspăimântaţi s-au retras în strada Iernii, rămânând în curtea interioară numai la o distanţă de unde nu se putea ajunge cu o aruncătură de cărămidă.

Am văzut, în aceste condiţii, cum agitatorii îi îndemnau pe atacatori la luptă şi cum vechea mea cunoştinţă de la Liceul Ferdinand, inginerul Bromfeld, agitat, cu mâinile ridicate, striga cât putea: "Hai tovarăşi! Nu va lăsaţi tovarăşi!". Dar tovarăşii nu mai aveau curajul să înainteze şi au rămas pe loc. După eşecul atacului au apărut autorităţile judiciare, procurorul Remizovschi şi şeful poliţiei să ne facă percheziţie, pretextând că avem arme. I-am primit, dar cu condiţia să nu se apropie atacatorii, pentru că vom riposta imediat. Au căutat zadarnic şi, negăsind nimic, au promis celor care doresc să plece acasă că ei le garantează ieşirea fără probleme şi mai ales femeilor. Au plecat în primul rând femeile şi trebuie să recunosc faptul că nu s-au legat de ele şi au ajuns cu bine acasă. Dintre ceilalţi, puţini au avut încredere în cuvântul unor comunişti, au plecat, dar nu au ajuns departe căci s-au răzbunat pe ei pentru eşecul de la sediu. Colonelul în rezervă Eliade, în vârstă de 70 ani, a fost masacrat groaznic, plutonierul adjutant Gh. Feliu şi alţii care au încercat să scape au căzut în mâinile bestiilor, care i-au masacrat, cum au vrut. De asemenea, cetăţenii de pe stradă care erau pârâţi de cineva că sunt contra partidului, erau la rândul lor agresaţi nemilos de aceşti mineri dornici de sânge. Lumea din oraş,

văzând atâţia răniţi şi mutilaţi, a crezut că au intrat peste noi în sediu şi nu le venea să creadă realitatea, că noi am rezistat atacului. După vreo 4-5 ore, văzând că nu mai au nicio şansă, atacatorii au început să se retragă. În sediu am mai rămas un nucleu din vreo 70 oameni, hotărâţi să rezistăm oricât va fi nevoie, simţindu-ne în măsură să respingem orice atac, dată fiind experienţa de luptă şi poziţia strategică inexpugnabilă. Restul din ocupanţii iniţiali s-au strecurat fie la propunerea autorităţilor, şi au păţit-o rău, fie pe la cafenea cei mai puţin cunoscuţi, fie pe la locuinţele particulare de la etaj, etc. Dar nu a mai fost nevoie de nicio rezistenţă, pentru că spre seară atacatorii s-au retras complet şi au început să vină la noi, cunoscuţi sau vecini de pe stradă, care ne-au relatat situaţia de afară, confirmându-ne că nu mai este nimeni şi că se poate pleca. În aceste condiţii, am trimis după o trăsură, cu care am plecat, însoţit de doi cunoscuţi şi am ajuns acasă nevătămat.

A doua zi am trecut pe la spital, unde am găsit mai mulţi răniţi, printre care şi un văr al meu, elev, care avea o buza despicată de minerii de pe stradă şi care l-au văzut când cobora pe burlanul de scurgere a apei de la etajul sediului. Venise pentru prima oară în acest loc.

O ultimă relatare din această învălmăşeală o voi consemna pentru a exemplifica gradul de implicare personală. O fată de 18-20 ani, muncitoare şi membră activă a PNŢ, care a fost prezentă tot timpul în sediul asediat, mi-a relatat că eu intenţionam să-i atacăm pe asediatori cu cărămizi, coborând scările şi urmărindu-i, soluţie respinsă de alţi colegi. Totuşi, eu am coborât scările de câteva ori, până la capătul lor, spre a-i alunga pe cei ce se ascundeau pe gangul de trecere de la parter. Eu îmi aminteam de aceste episoade, dar nu-mi aminteam deloc de faptul că ea a încercat să mă oprească şi eu i-am dat o palmă. Dacă este adevărat ce susţine ea, înseamnă că lucram mecanic, pentru că acest episod nu mi l-am putut aminti. În mod normal, nu-mi stătea în caracter să pălmuiesc o fată.

De la acea dată nu am mai putut ţine şedinţe în sediul nostru, deoarece a fost ocupat de comunişti, chiar dacă eram partid legal, recunoscut internaţional. Se făcea, în consecinţă, propagandă de la om la om, opinia publică fiind alături de noi, dar mai cu perdea, aşa că utilizam în continuare filiera Tribunalului pentru contactele cu oamenii noştri.

Voi relata acum un alt atac murdar asupra membrilor noştri, care depăşeşte orice limite şi care cronologic se situează mult înaintea atacului din 28 mai.

Cam pe la 20 martie 1945, când eu mă aflam în convalescenţă după bătaia din 16 martie şi nu puteam ieşi în oraş, a venit la Bacău, în vizită de campanie electorală, Ion Mihalache, vicepreşedintele PNŢ, însoţit, ca reporter, de ziaristul american Markham, de la **Cristian Sciance Monitor**. După ce au vizitat pe fruntaşii ţărănişti din Bacău, cu care au avut discuţii referitoare la mersul campaniei electorale, au stabilit să servească masa de prânz la restaurantul "Central" din Bacău. Acest restaurant era situat la vreo 3-4 clădiri depărtare de sediu, înspre sud, pe aceeaşi stradă centrală, într-o clădire fără etaj, având două săli de consum pentru clienţi. În prima sală de la stradă au fost plasaţi un grup de membri PNŢ, pentru protecţie, care ocupau toate mesele din sală, iar în camera a II-a, fruntaşii ţărănişti locali, cu cei doi oaspeţi de la Bucureşti. După vreo jumătate de oră au început să apară nişte clienţi dubioşi, care cereau locuri la mese. Li s-a explicat că toate locurile sunt ocupate, dar ei nu se duceau deloc şi au început să vină şi alţii, tot mai agesivi. Atunci echipa de protecţie a deschis ostilităţile, începând o luptă ca în filme, în care din restaurant nu a mai rămas nimic întreg, iar în acest timp, Ion Mihalache, Markham şi fruntaşii locali s-au deplasat la capătul clădirii, dinspre strada Iernii, unde li s-a pus la dispoziţie o scară, cu ajutorul căreia s-au urcat pe acoperiş, pentru că acea clădire nu avea etaj, de unde au mers pe acoperişul altei clădiri, după care au dat peste o construcţie cu etaj şi geam spre acoperişul cu oaspeţi. Acolo funcţiona un cabinet stomatologic al unui medic evreu, care i-a adăpostit o noapte, după care au plecat cu maşina spre nordul Moldovei. Echipa de protecţie, formată în principal din oameni antrenaţi, foşti poliţişti epuraţi din vechea poliţie, s-au desprins în mod profesional de atacatori, după ce-şi îndepliniseră misiunea şi i-am întâlnit peste o săptămână pe toţi teferi, fără urmări după încăierarea cu nu număr de cel puţin zece ori mai mare de agresori.

Peste câteva zile a apărut în ziarele americane reportajul lui Markham, aşa cum l-am relatat eu şi ziarul **Scânteia** a răspuns imediat printr-un editorial cinic, spunând că cele relatate sunt născociri ştiinţifico-fantastice, neputând să se întâmple aşa ceva în România populară. Toate cele de mai sus mi-au fost amănunţit relatate de

participanţi, pentru că eu, după cum am arătat, eram la pat şi îmi vindecam rănile după agresiunea din faţa poliţiei.

Ziaristul Markham a rămas în România până prin anul 1948, învăţând limba română şi scriind mereu reportaje pentru presa americană, prezentând realităţile din România, până când a intervenit guvernul sovietic, pe cale diplomatică, pe lângă guvernul american şi a cerut rechemarea sa din România.

Cred că ar fi interesant de tradus în limba română, culegerea de reportaje cu situaţia din România, publicate de acest ziarist într-un volum, în Statele Unite.

În tot restul verii 1946, până la alegeri, în toată ţara şi în Bacău a domnit o atmosferă de teroare, autorităţile nedându-şi osteneala de a ascunde tendinţele de intimidare şi desfiinţare a opoziţiei, atât doar că nu au dizolvat partidele politice, ci le-au împiedicat să-şi desfăşoare campania electorală.

Alegerile parlamentare din 19 noiembrie 1946

Întrucât în perioada alegerilor eu am fost arestat în beciurile poliţiei Bacău, relatările din această perioadă sunt redate după informaţiile ulterioare, obţinute de la colegii liberi. Au fost arestaţi mulţi fruntaşi, în afară de candidaţii de pe listele electorale, care au fost scutiţi de aceste măsuri coercitive.

M-am întrebat, primul rând, de ce a fost aleasă ziua de 19 noiembrie pentru alegeri, care cădea într-o marţi şi nu într-o duminică, zi în care oamenii erau mai liberi şi cum era practica în toată lumea? Aveam să aflu secretul peste vreo patru ani, când eram deţinut în celularul Aiudului şi nişte foşti prizonieri la ruşi, căzuţi în robia sovietică, au relatat cel mai mare dezastru suferit vreodată de armata română, la Cotul Donului, în ziua de 19 noiembrie 1942. Germanii îşi concentraseră atunci trupele de elită în Stalingrad, sub comanda lui Von Paulus, nordul frontului, pe o lungime de 4-500 km, fiind asigurat de trupele române şi italiene. Soldaţii români erau, la acea dată de 19 noiembrie, echipaţi cu haine de vară, mantale subţiri, deşi din ţară se trimiseseră şube îmblănite şi flanele pentru toţi. Hrana era insuficientă şi ei trebuiau să culeagă grâul rămas pe câmp şi să-l fiarbă spre a-şi astâmpăra foamea. Nu erau deserviţi de aviaţie şi alte forme superioare de apărare, astfel că, deşi cu vreo câteva zile înainte se

puteau uşor observa concentrările de trupe şi materiale în taberele ruseşti, nu s-a luat nicio măsură de apărare. La atacul bine pregătit al ruşilor, românii care erau aliniaţi pe linia frontului, au fost luaţi ca din oală de blindatele de fabricaţie americană ale inamicului şi declaraţi prizonieri. Numai în ziua de 19 noiembrie au căzut 120000 prizonieri, într-un grup masiv, care au fost încolonaţi şi duşi în grabă spre interiorul Rusiei. Au mers 16 zile neîntrerupt pe jos, ocolind satele, ca să nu fie alimentaţi, iar cei care cădeau de oboseală, nu se mai puteau ridica şi îngheţau. Începuse un frig aspru şi ningea încontinuu, aşa că în urma imensei coloane venea o echipă de ruşi care înfigea baioneta în fiecare movilă de zăpadă pentru a vedea dacă mai mişcă vreo fiinţă sub ea şi trecea mai departe. Paznicii ruşi, bine înarmaţi, mergeau călare şi se schimbau din loc în loc. După 16 zile au ajuns la un lagăr, unde li s-a servit ceai cu pâine şi au putut să facă şi o baie caldă. Numai că baia caldă le-a fost fatală la mulţi, care mureau pe loc, plesnindu-le vasele sanguine, răcite peste măsură. Fiind pământul îngheţat, morţii au fost stivuiţi ca lemnele, în câmp, pentru primăvară, când putea fi îngropaţi în gropi comune. De acolo au fost duşi în lagăre îndepărtate, cu vagoane de animale îngheţate şi se lipeau unii de alţii şi încercau să supravieţuiască. Au ajuns în lagăre cam un sfert din efectivul iniţial. Aceste fapte mi-au fost povestite de sublocotenentul în rezervă Dragoş Mihalache, din Bucureşti, şi de colegul lui de lagăr, Nuţu Ion, profesor de franceză, ambii nimerind în lagărul de ofiţeri de la Mănăstârca şi fiind condamnaţi ca deţinuţi politici. În ţară, mareşalul Antonescu, vinovat în mare măsură de starea armatei române, nu s-a sinchisit deloc şi nici nu s-a dat publicităţii amploarea dezastrului de pe front.

În cinstea acestei strălucite victorii a armatei roşii, de la 19 noiembrie 1942, s-a stabilit, peste 4 ani, ziua alegerilor din România.

În cadrul procedurii de depunere a listelor de candidaţi am avut probleme în interiorul partidului, pentru că noi am stabilit iniţial ca primul pe listă să fie Ioan Nicolau, preşedintele partidului, dar de la Bucureşti ni s-a cerut să-l punem primul pe listă pe profesorul bucureştean Virgil Veniamin, secretar adjunct al partidului, originar din Bacău. În şedinţa Delegaţiei permanente, noi am respins această propunere, pe motiv că el este necunoscut publicului băcăuan. Veniamin nu a acceptat această soluţie şi a venit cu o scrisoare directă de la Iuliu Maniu, prin care ni se cerea să-l acceptam primul pe dânsul. În faţa acestei cereri, am acceptat propunerea şi listele au fost depuse

la Tribunalul Bacău. Conform legii electorale, redactată în principal de Lucreţiu Pătrăşcanu, lista se depunea la tribunalul fiecărui judeţ, însoţită de 30 semnături autentificate de acesta. La depunerea listei, care era publică, s-a prezentat în sală şi aghiotantul prefectului, agentul Ţimiraş, care a luat notă de toţi delegaţii sosiţi pentru semnătură, în scop de intimidare.

În condiţiile din oraşul Bacău, eu neavând posibilităţi de acţiune, am decis să plec în timpul alegerilor undeva în judeţ, pentru a acţiona mai eficient. Am fost trimis în comuna Berzunţi, cu încă un tânăr. La plecare am comis însă o imprudenţă, întrucât, fiind cunoscut, m-am dus la staţia de autobuz cu însoţitorul. Am fost observat de uteciştii care mişunau peste tot şi când mi-am dat seama că sunt luat sub observaţie, am predat însoţitorului toate actele, pe neobservate, am făcut semn unei trăsuri să vină şi m-am urcat pe bancheta acesteia, pornind într-o direcţie oarecare. Nu am observat însă că în urma mea veneau alte două trăsuri, pline cu utecişti, care la un moment dat ne-au depăşit, au oprit trăsura mea şi m-au arestat. Am fost condus de tot alaiul la poliţie, unde m-au predat conducerii arestului, care a început percheziţia. Dar cum, pentru moment, şeful era ocupat cu percheziţia altui cetăţean, venit înaintea mea, mi-a dat ordin ca, până termină el, să scot tot ce am prin buzunare şi să le depun pe masă. Eu aveam la mine două pachetele cu buline de lipit cu semnul ochiul şi inscripţia ”votaţi PNŢ", pe care uitasem să le predau colegului, şi un stilet cu teacă din piele, pentru orice eventualitate.

Până a terminat miliţianul percheziţia celuilalt, eu am băgat cele vreo 400 de buline în mănuşile de lână pe care le aveam în mână, am introdus mănuşile una în alta, iar stiletul l-am ascuns în faldurile cămăşii, la cingătoare. Când mi-a venit rândul la percheziţie, totul a fost în regulă şi nu a găsit nimic deosebit. Intrat la celulele din beci am avut grijă să mă descotorosesc de cele două obiecte nepermise şi le-am aruncat în canalizare.

Am aflat, pe urmă, că tânărul care era cu mine a putut pleca cu afişele, fiind necunoscut de urmăritori, şi a ajuns cu bine la Berzunţi, unde şi-a îndeplinit misiunea.

În arestul poliţiei nu se dădea hrană pentru deţinuţi, dar se permitea ca ea să fie adusă de acasă, după ce era controlată de şeful arestului. Primeam mâncare de două ori pe zi, adusă de fraţii mei mult mai mici, Mihai, de 10 ani, şi Alecu, de 12 ani, care o aduceau la paznic

şi după control acesta mi-o preda mie. Am stabilit o legătură secretă cu familia, prin scris, în felul următor: mâncarea era înfăşurată într-un prosop, care avea o tivitură la capete. Scriam mărunt cu creionul pe o hârtie subţire şi o introduceam în tivitură, în aşa fel ca să nu se observe nimic şi primeam răspuns la fel. După vreo două zile de la arestare, apare în camera mea de subsol un personagiu bine cunoscut de mine şi anume studentul Grigorescu, de la Bucureşti, care-l însoţise pe profesorul Veniamin în campania electorală de la Bacău. Acesta a venit cu pantalonii sfârtecaţi, spunând că a fost agresat, în piaţa din faţa gării, de o echipa de huligani, care l-au lovit şi maltratat. Am transmis acasă, prin sistemul indicat mai sus să-mi trimită mâncare mai multă şi o pereche de pantaloni mărimea indicată. În timpul şederii acolo Grigorescu mi-a mărturisit că el are o condamnare de 20 ani închisoare, la Bucureşti, în urma evenimentelor de la 8 noiembrie 1945 şi că a evadat şi se teme să nu-l descopere aici. Drept argument pentru acest fapt, a scos din buzunar o hârtie pe care era redactată o hotărâre judecătorească de condamnare la 20 ani muncă silnică. Am observat însă, eu fiind totuşi avocat, că stilul şi redactarea sentinţei, nu prea corespundeau cu stilul obişnuit al justiţiei şi conţinea multe inadvertenţe, dar eu nefiind suspicios din fire, am apreciat că la mijloc poate fi o greşeală a dactilografie. Mai târziu, când am ajuns la Bucureşti şi l-am văzut la sediu, mi-am dat seama că el era agentul securităţii, care voia să afle de la mine cine ştie ce secrete.

Nu ştiu ce secrete a aflat de la mine, pentru că lucram pe faţă într-un partid democratic, cu activitate la lumina zilei. Totuşi mi-am reproşat, ori de câte ori îmi aduceam aminte, credulitatea şi lipsa de suspiciune cu atât mai mult cu cât inadvertenţele de redactare constatate erau un indiciu vrednic de luat în seamă. Eu am rămas în arest mult după alegeri, până când, pe la 1 decembrie, mi s-a întocmit un dosar penal şi am fost trimis la Curtea Marţială Galaţi pentru insulte aduse regelui, guvernului şi URSS-ului. Aceste fapte le-aş fi comis la un colţ de stradă, în oraşul Bacău, martori fiind permanentul Ţâruca şi încă unul.

Conform procedurii judiciare, dosarul meu trebuia confirmat de Parchetul de pe lângă Tribunalul Bacău. În consecinţă, am fost dus sub escorta unui miliţian la procurorul de serviciu, care era la etajul clădirii în care azi funcţionează Prefectura şi Consiliul Judeţean, unde erau şi sălile Tribunalului, cu cele trei secţii ale sale: civilă, penală şi

comercială.

Era în 1946 şi personalul poliţiei nu fusese aşa de infestat de bolşevism, cum s-a întâmplat mai târziu, mai ales la nivelele de jos, astfel că se poate explica atitudinea acestuia în cursul desfăşurării faptelor. Pe drum, eu i-am explicat pe scurt gardianului cine sunt şi el am constatat că mă cunoştea mai demult, aşa că în momentul când am intrat pe sala Tribunalului, un client a venit la mine şi mi-a spus: "Domnuz avocat, azi avem termen în dosarul x". Nu era nicio suspiciune să vezi pe sălile tribunalului un avocat împreună cu un agent de poliţie. Miliţianul avea încredere totală în mine că nu voi evada, aşa că am intrat în sala de şedinţe, am mai consultat dosarul de la grefier şi când a venit rândul, procedura fiind completă, am pledat pentru cauza respectivă. Era un proces civil şi nu am mai urmărit rezultatul ulterior. De asemenea am mai rezolvat vreo două cazuri de acte notariale, în curs de desfăşurare, după care şi dosarul meu personal a fost soluţionat de procuror, ne-am întors la poliţie. După câteva zile am fost pregătit pentru a mă duce sub stare de arest, cu trenul, la Curtea Marţială Galaţi, care era competentă să judece gravele şi absurdele infracţiuni de care eram acuzat.

Gardianul însoţitor, de data aceasta un tânăr ţăran, nu de mult angajat în poliţie, a fost speriat de superiorii lui că sunt un răufăcător periculos, care caut să evadez şi că trebuie să fiu legat cel puţin de mâini în timpul drumului. Neavând cătuşe, m-a legat cu mâinile la spate folosind un capăt de funie. Până la gară mergând pe jos, am fost însoţiţi de un alai de tineri utecişti, care tot timpul aprindeau şi stingeau lanternele în urma mea, fiind deja întuneric. După urcarea în vagon şi pornirea trenului, i-am spus miliţianului cine sunt, pentru ce sunt arestat şi m-a dezlegat la mâini şi a început să capete încredere în mine. Ajunşi noaptea la Galaţi, am mers la un hotel, unde eu am plătit camera, iar dimineaţa ne-am prezentat la Curtea Marţială, unde era de serviciu maiorul procuror Palade, care mi-a citit acuzaţiile. Eu am arătat neseriozitatea lor, precum şi faptul că se fac nişte afirmaţii nejustificate, cum ar fi aceea că am insultat guvernul, regele şi URSS-ul, dar nu se specifica în ce constau aceste insulte. Aş fi spus, chipurile, ceva urât de guvern, dar ce anume? Cum am insultat pe ceilalţi, care sunt cuvintele folosite? Maiorul însă nu a vrut sau nu a avut curajul să soluţioneze cazul şi a declinat competenţa în favoarea Curţii Marţiale Bucureşti, pretextând că insulta URSS este de competenţa acestei

instanţe. Cum eram însoţit de gardianul de la Bacău, i s-a dat tot lui delegaţie să mă transporte la Bucureşti, cu foaie de drum. Am ajuns seara, când erau închise toate instanţele şi a trebuit să dormim o noapte acolo. Am mers la Palatul Justiţiei şi am vorbit cu un paznic de noapte, care ne-a dat voie să dormim pe o bancă capitonată, dintr-o sală de şedinţe, pentru o sumă modică. A doua zi dimineaţă am mers la sediul PNŢ Bucureşti, pentru a le aduce la cunoştinţă situaţia mea, solicitându-le o intervenţie a juriştilor de acolo. Miliţianul care mă păzea a rămas lângă Palatul Regal, nu a vrut să fie văzut pe la sediul partidului, eu m-am dus singur la sediu, care era pe o stradă paralela cu Calea Victoriei. Acolo l-am găsit pe vechiul meu coleg de detenţie din Bacău, Grigorescu, bine instalat într-un birou al sediului şi care m-a asigurat că va avea grijă de toate problemele. Bineînţeles că nu a făcut nimic.

De acolo am plecat la Curtea Marţială Bucureşti, care era ocupată cu alte probleme şi nu ne-a primit, aşa că ne-a trimis la beciurile din Prefectura Poliţiei Capitalei, spre a aştepta până au ei timp să soluţioneze cazul.

În aceste condiţii m-am despărţit de însoţitorul meu, care m-a predat personalului arestului de la subsolul din Calea Victoriei. Aici am întâlnit un personal foarte devotat clasei muncitoare, dominat de o ură proletară nelimitată, împotriva duşmanilor proletariatului. După ce mi-a făcut percheziţia la intrare, m-au înjurat cum le-a venit la gură, că îi deranjez cu problemele mele, şi m-au asigurat că nu voi schimba eu ordinea socială! Mi-au lăsat servieta cu nişte obiecte personale şi m-au propulsat în interiorul arestului. Aici, alte surprize. Eu eram deprimat de tergiversarea problemei mele şi când am păşit în holul mare, din care se intra, la alegere, în camerele cu deţinuţi, am aruncat servieta pe capătul unui pat comun, lung cât camera şi confecţionat din tablă groasă, fără vreun aşternut pe deasupra. În cameră erau numai ţigani de Bucureşti, organizaţi, care se cunoşteau bine şi se considerau la ei acasă. Unul dintre ei m-a luat în primire că de ce arunc aşa servieta şi nu m-am prezentat întâi la el, care este şef de cameră, conform regulamentului interior.

@La aceste pretenţii, eu am luat servieta să mă mut în altă cameră, fără să-i dau prea mare atenţie şefului, care însă s-a supărat foc şi nu mi-a permis să plec. Cred că aş fi luat bătaie de la ei, pentru că erau îndârjiţi, dar au schimbat imediat tonul când au aflat că sunt

avocat şi au început să mă întrebe, cum ar trebui să procedeze pentru a scăpa de acolo. Toată noaptea mi-au povestit istoriile lor, care de care mai deochiate şi nu m-au lăsat să dorm.

A doua zi a urmat ceremonialul prezentării la raport zilnic, unde vreo sută de agenţi de poliţie stăteau într-un amfiteatru mare, neluminat, iar pe o estradă mai înaltă, iluminată de un reflector puternic, trecea infractorul, care era observat bine de cei din sală, dar el nu putea vedea pe nimeni. Secretarul citea din dosar numele şi motivul detenţiei şi, în cazul meu, am fost din nou înjurat, că i-am deranjat şi că mă vor trimite din post în post, pentru că nu au oameni pentru a mă însoţi. Într-adevăr, în cursul zilei m-au dus din nou la Curtea Marţială Bucureşti, unde un procuror militar a rezolvat conflictul de competenţă, trimiţându-mă înapoi la Galaţi, care era investit să rezolve cazul.

Am mai rămas două zile acolo, până au găsit un gardian care să mă însoţească, timp în care m-au izolat de ceilalţi, într-o celulă tot cu pat metalic din tablă, o gură de canal şi un robinet de apă. Hrana era un sfert de pâine pe zi şi atât. Odată ajuns la Galaţi, dosarul a fost clasat şi eu pus în libertate. Deoarece terminasem banii, am vândut un stilou şi am cumpărat bilet de tren şi o gustare la un restaurant. Am ajuns acasă cu 2-3 zile înaintea Crăciunului. Şi astfel a luat sfârşit şi acest episod, eu reîncepând activitatea de avocat, zbuciumată de atâtea întreruperi şi complicaţii.

În timp ce eu eram arestat, în ţară au avut loc alegerile parlamentare, care au dus la preluarea puterii absolute de către comunişti, în mod oficial. În judeţul Bacău, de pildă, nu s-a ales niciun parlamentar al opoziţiei.

Alegerile au fost falsificate grosolan în toată ţara, aşa cum mi-au relatat participanţii, frauda realizându-se la nivelul de jos, al secţiilor de votare, şi nu la centru, cum spun unii. Un coleg de şcoală, şef secţie de votare, mi-a povestit că, spre seară, s-a produs o busculadă, în care a fost înlocuită urna cu o alta similară, dar cu toate voturile pentru soare, care era semnul electoral al comuniştilor. La altă secţie de votare, mi s-a relatat că responsabilul de sector a transmis la Bucureşti rezultatele favorabile comuniştilor, înainte de a se face numărătoarea voturilor, aceasta ne mai având niciun sens. Cei mai mulţi nici nu s-au ostenit prea mult cu manevrele, raportând cele dinainte stabilite, indiferent de rezultate. La nicio secţie de votare nu au putut participa

delegaţii din partea opoziţiei. Am auzit că Lucreţiu Pătrăşcanu, care era ministrul justiţiei, a avut curiozitatea să vadă ce se întâmplă dacă lasă alegerile să fie corecte şi a organizat la secţia acestui minister alegeri corecte. Rezultatul a fost că majoritatea zdrobitoare au votat cu ţărăniştii, chiar din cadrul ministerului.

Rezultatele generale au fost următoarele:

Total înscrişi: 7.966.000 alegători (nu au votat femeile)

Votanţi: 6.955.000

Comuniştii = 68, 62%-347 mandate din totalul de 414;

PNŢ = 12, 62%-33 mandate;

Uniunea Populară Maghiară = 4, 72%-29 mandate;

Partidul Ţărănesc Democrat Dr. Lupu =2, 3 %-2 locuri;

Partidul Social Democrat Independent Titel Petrescu =1, 90%-nici un loc.

Dar lupta noastră a fost zadarnică, deoarece aşa cum s-a văzut ulterior, noi am fost vânduţi ruşilor de către puterile apusene şi a trebuit să ne ducem calvarul impus de istorie, timp de 45 ani.

Care a fost suportul moral pentru a continua rezistenţa anticomunistă atâta timp, împotriva tuturor evidenţelor? Pentru mine era, în primul rând, îndemnul la acţiune, lansat permanent de Iuliu Maniu, în care aveam încredere (ştie el ce ştie!) şi, în al doilea rând, propaganda ipocrită a puterilor apusene, care totdeauna, în mesajele lor, lăsau să se înţeleagă că se fac pregătiri pentru a strivi colosul rusesc, dar aceasta în subtext şi nu expres. Luptele din munţi au durat până aproape de anii 60, când poporul român s-a convins definitiv că tot ce se spune la posturile de radio apusene sunt simple gogoşi. Ei voiau să scoată castanele din foc cu ajutorul nenorociţilor din ţările captive! Iuliu Maniu şi toată elita intelectuală română au fost exterminaţi în temniţele comuniste, cu o cruzime de care nu sunt capabili decât canibalii de la Kremlin şi complicii lor de pretutindeni, în timp ce puterile apusene aveau relaţii diplomatice şi făceau comerţ, se lăsau spionate în mod grosolan de KGB, care le-a furat toate secretele militare, inclusiv bomba atomică. Este semnificativă afirmaţia unui KGB-ist, care la o conferinţă a spionilor comunişti, citată de Pacepa, a afirmat că predarea de către soţii Rosenberg a secretelor atomice a fost, pentru URSS, echivalentă cu evenimentul înfrângerii Germaniei în cel de al doilea război mondial.

Supus la presiuni insuportabile, poporul român a ajuns să-şi

idolatrizeze călăii şi să-şi piardă demnitatea şi onoarea. Când scriu aceste rânduri, pe plan politic naţional se discută în mod inadmisibil, la începutul anului 2000, formarea Comisiei de aplicare a legii dosarelor securităţii şi aceasta prilejuieşte luări de poziţie de neconceput pentru nişte oameni integri, aflaţi la conducerea statului. Singura explicaţie este că au fost implicaţi de securitate după eliberarea din închisori în acţiuni de trădare a rudelor şi prietenilor cu care veneau în contact, nu au dezvăluit aceste relaţii după 1990, cum au făcut câţiva (Paleologu, Corneanu, etc.) şi acum îşi dau în petic, punând beţe în roate aplicării legii. Printre aceştia se află vârfurile politice ale Partidului Naţional Liberal şi Naţional Ţărănesc, în care românii îşi puseseră speranţele, nemaivorbind de Partidul Democrat sau PDSR, care sunt consecvente în a proteja relicvele comuniste.

Revanşa comuniştilor

Alegerile din noiembrie '46, au fost desigur un mare succes pentru comunişti, preluarea integrală a puterii deschizând drumul spre măsuri drastice de aplicare a îngenuncherii poporului român. Ei nu puteau uita însă de faptul că această victorie au obţinut-o numai datorită prezentei trupelor sovietice în România şi că românii au opus o rezistenţă activă la toate planurile lor de preluare a puterii.

Au început acţiuni masive de epurare a ofiţerilor armatei regale române, care au luptat pe fronturile din Răsărit şi Apus, după ce poliţia fusese deja curăţată de vechile cadre.

La 1 februarie 1947 a fost arestat un prim lot al celor care se opuseseră în anul precedent, fără succes, alegerii comuniştilor în parlamentul ţării.

Au fost arestaţi, într-o singură noapte, pe întreg teritoriul ţării, peste 1500 de fruntaşi ţărănişti şi câteva elemente eterogene de opoziţionişti. De la Bacău a fost arestat un lot de vreo 30 persoane, între care, Ioan Nicolau, preşedintele PNŢ, Constantin Kalmuschi, secretarul general, Vasile Dram, de la organizaţia de tineret, Constantin Rotaru şi mulţi alţii, membri în delegaţia permanentă sau din organizaţiile comunale mai active, care toţi au fost concentraţi în lagărul închisoare de la Piteşti. Eu am rămas pentru eşalonul următor, din 1 mai 1947, când am fost cazaţi în Penitenciarul Gherla, cu un efectiv asemănător cu cel de la Piteşti. Am fost ridicat de acasă la ora 3

dimineaţa, de un număr mare de securişti, care au înconjurat casa părintească, au efectuat o nouă percheziţie, în care nu au găsit nimic, m-au dus la poliţie şi, în câteva zile, ne-au transportat cu un autocamion la Gherla. Între timp ni s-au întocmit dosare de şeful siguranţei, eu declarând că lupt pentru că marea majoritate a românilor este împotriva comunismului şi mă simt dator să susţin acest curent de opinie al populaţiei.

Detenţia la Gherla a început în toiul crizei alimentare, create de marea seceta din 1946-1947, până în ziua de 29 iunie 1947, când a venit în Moldova prima ploaie mare, care s-a resimţit şi la Gherla. Acolo am găsit deţinuţii de drept comun într-o stare jalnică, deoarece erau hrăniţi numai cu ţurţoi din făină de porumb, de calitate proastă şi insuficient. După venirea noastră li s-a dat şi lor câte un sfert de pâine pe zi, ceea ce nu era suficient, pentru că ciorba din varză fiartă era fără calorii. Cât am stat acolo, au murit mulţi deţinuţi de drept comun din cauza inaniţiei, printre care cel mai celebru este fiul preotului de la Costeşti. Iată povestea lui: prin anul 1925, cu aproximaţie, în timpul unei slujbe religioase în biserica satului, s-a iscat un incendiu, în care au ars de vii toţi cei vreo 160 de credincioşi, din cauză că la izbucnirea incendiului s-au îmbulzit toţi în uşa care se deschidea înăuntru şi nu s-a mai putut da drumul la uşă pentru evacuare. A murit şi preotul, odată cu ceilalţi. În urma acestei catastrofe s-a luat măsura, prin lege, care se respectă şi azi, ca uşile tuturor instituţiilor publice să se deschidă în afară, iar la toate bisericile din ţară să se construiască o a doua uşă, prin altar. Preotul a avut doi copii, un băiat şi o fată. Băiatul, ajuns la majorat, şi-a ucis sora pentru a moşteni toată averea. A fost condamnat la 25 ani închisoare, pe care-i executa la Gherla, când, din cauza condiţiilor grele, a decedat.

Deţinuţii politici, la început, aveau acelaşi regim cu cei de drept comun şi anume dreptul la pachet nelimitat, la scrisoare acasă, de a cumpăra de la poarta închisorii brânză şi slănină aduse de vânzătoarele din împrejurimi etc. Dar aceasta a durat numai vreo lună, pentru că au venit ordinele superioare de la Bucureşti, ne-au separat de arestaţii de la dreptul comun şi au interzis accesul comerţului cu alimente de la particulari. În Ardeal nu fusese secetă deloc, dimpotrivă era belşug alimentar, iar ei primeau pachete de acasă, însă pentru noi moldovenii era mult mai greu, pentru că cei de acasă nu aveau nici ei ce mânca. La mine acasă, înainte de arestare, reuşisem să aprovizionez

familia cu 30 kg făină de porumb, de la Săucești, transportate de tatăl meu. Această făină a fost depozitată într-o încăpere separată de casa propriu zisă și după vreo două zile de la arestarea mea i-a fost furată de cineva, așa că au rămas fără hrană. Nu mai știu cum se vor fi descurcat, pentru că eu eram la zdup, dar au trebuit să-mi trimită și mie alimente, pentru că am scris acasă care este situația la închisoare. Desigur, au trimis pâine și ceva brânză, dar era foarte mult, în condițiile crizei alimentare.

Am stat la Gherla 9 luni, fiind eliberat la 1 februarie 1948. Între timp, o parte din deținuți au început să fie eliberați eșalonat, în loturi de câte 50-80 oameni, prin liste sosite de la București, după primele 4 luni de la arestare. Ultimul lot a fost eliberat în martie 1948. Trebuiau golite închisorile, pentru arestările masive ale legionarilor, care s-au produs începând cu 14 mai 1948, când într-o singură noapte au fost arestați peste 10000 oameni.

Condițiile în care am stat la Gherla erau grele și din cauză că nu aveam paturi, dormeam pe niște câlți din cânepă, așezați pe planșeul din ciment mozaicat al unor camere de mari dimensiuni. Chiar dacă aveam toată ziua acces în curte, unde puteam discuta cu oricine, temnița era greu de suportat și din cauza păduchilor și ploșnițelor, deoarece nu apăruse DDT-ul în cantități suficiente. Mai târziu nu am mai întâlnit păduchi în nicio închisoare, datorită, desigur, noilor insecticide aduse din Apus.

Într-una din zilele petrecute în curtea închisorii, pavată cu piatră de râu, un deținut de drept comun, Grigorescu, a povestit ceea ce el a numit ”AFACEREA PERPESSICIUS", în realitate fiind vorba de furtul comis de el acasă la scriitorul cu același nume și pentru care fusese condamnat la 15 ani închisoare, pedeapsă ce o executa la Gherla. El se intitula ”Spărgător" sau ”Trăsnitor", care reprezenta cea mai importantă categorie a hoților, spre deosebire de cea mai de jos, care este a ”găinarilor". Trebuie să spun că nu știu cât este realitate în cele ce urmează și cât fabulație. Cert este că eroul nostru, ”Trăsnitorul", era într-o perioadă de șomaj, nu avea de ”lucru", meseria lui oficială fiind cea de șofer de autocamion, dar pe care nu prea a avut ocazia s-o profeseze. Pentru a găsi de ”lucru" s-a adresat unui personaj special: vânzător de poante, care era un cetățean onorabil, inginer de profesie și avea relații întinse în lumea bună a urbei Bucureștiului. Acesta i-a vândut informații despre scriitorul și criticul literar,

cunoscut sub pseudonimul Perpessicius, care avea o situaţie materială bună, ţinea casa de bani în bibliotecă, unde o camuflase în raft, alături de celelalte cărţi. I s-a spus precis în care raft şi distanţa. A preluat informaţiile şi a început urmărirea victimei timp de o lună de zile, observând obiceiurile, când merge la şedinţă, când la prieteni în vizită, când se duce doamna la coafor, unde este instalată femeia de serviciu, etc. După ce a terminat această perioadă, a trecut la fapte. A angajat mai întâi un găinar, necunoscut de poliţie, să-i duca sculele: gura de lup, legătura de chei potrivite, pe care el nu le putea duce pe stradă, pentru că avea cazier de spărgător şi la simpla găsire asupra lui a sculelor de spargere îl puteau aresta şi condamna. A urmărit mişcările victimei, care a plecat într-o vizită cu soţia şi, în urma lui, a început operaţiile. Casa era la un colţ de stradă şi apartamentul la etajul 1. Uşa clădirii era încuiată, aşa că pentru a pătrunde în casa scărilor a trebuit să spargă un geam de luminat de la parter. A aşteptat până să treacă pe la colţ un tramvai care făcea zgomot mare şi în acest timp a spart geamul, fără să se simtă zgomotul de cineva şi prin locul realizat a intrat în clădire. A urcat la etaj, a descuiat destul de uşor uşa, a pătruns înăuntru, a mers la bibliotecă, a găsit casa de fier, a pus în funcţiune gura de lup şi după desfacerea peretelui acesteia a scos toţi banii lichizi şi mai ales bijuteriile. A mai luat o haină de blană a doamnei din şifonier, a închis uşa la loc şi a coborât în stradă. A lucrat tot timpul cu mănuşi. Operaţia a reuşit cu bine, nu a lăsat nicio urmă. A plătit pe însoţitorul lui cu 5 milioane de lei şi pe vânzătorul de poante cu 10 milioane.

Poliţia nu avea niciun indiciu, aşa că s-a apucat de valorificat bijuteriile la un bijutier complice, căruia trebuia să-i spună de unde sunt luate, pentru ca acesta să ia măsuri de a le valorifica într-un colţ opus de ţară sau chiar în străinătate. Este o lege de fier a trăsnitorilor că aceştia să nu divulge niciodată pe vânzătorii de poante sau bijutierii, or la câte presiuni sau torturi ar fi supuşi. Este în joc interesul lor şi ”onoarea profesională".

Dar punctul slab al acestui scenariu a fost ”găinarul". După vreo două săptămâni, a venit la el să-i ceară bani, pentru că îi terminase. Prima reacţie a fost să-l împuşte, dar s-a răzgândit şi i-a mai dat încă 5 milioane, cu condiţia că este pentru ultima dată.

Peste câtva timp, găinarul a fost arestat de poliţie, pentru furtul unor boarfe de pe sârma unor cetăţeni. În timp ce se exercitau asupra

lui presiuni pentru declararea altor găinării, el a venit cu o propunere tentantă pentru poliţişti: „voi îmi promiteţi că mă lăsaţi în pace şi eu va dau pe mână afacerea Perpessicius". Bineînţeles, poliţiştii au fost de acord, în aceste cazuri sunt permise astfel de tranzacţii şi el i-a trimis precis la Grigorescu, dându-le adresa unde se ascundea şi locul pe unde umbla. Grigorescu tocmai cumpărase un camion de la un cetăţean, pe care plătise 40 milioane lei şi intenţiona de acum înainte să devină cetăţean onorabil. A fost dus la Prefectura Poliţiei Capitalei, dar a reuşit să evadeze cu complicitatea unui fost coleg trăsnitor, acum angajat ca ofiţer la poliţie. Se considera, de strategii poliţiei, că un asemenea "specialist" ar putea stârpi pe borfaşi, el cunoscându-i mai bine. Odată scăpat, a plecat din Bucureşti, dar ştia că este dat în urmărire generală şi că până la urmă va cădea în braţele poliţiei. Aceasta s-a întâmplat după vreun an, când a fost turnat de o rudă de a sa de la Ploieşti, locul lui de naştere. În timp de un an a cheltuit bani din belşug, suflându-i logodnica unui ofiţer, el dându-se mare afacerist, orbind vecinii prin largheţea cu care cheltuia banii. Se lăuda că a fost cavaler şi nu a divulgat niciun complice. În arest şi la proces a fost sprijinit de aceştia în mod discret. Aceasta este povestea lui Grigorescu.

În timpul cât am stat la Gherla, în cele 9 luni, afară s-au petrecut câteva evenimente deosebite, printre care alungarea regelui de la conducerea ţării, la 30 decembrie 1947, şi reforma monetară, din 15 august 1947, prin care s-au schimbat 20000 lei vechi cu un leu nou, gâtuind astfel inflaţia galopantă. De asemenea, s-au produs mari schimbări în atitudinea opiniei publice în perioada cât am fost arestat, cu atât mai vizibile pentru un cetăţean care a stat izolat 9 luni şi apoi apare, dintr-o dată, în mijlocul colectivităţii supuse la o presiune continuă şi susţinută. De unde înainte de arestarea mea, în barou avocaţii criticau regimul şi realizările lui, cum le venea la gură, acum toată lumea lăuda cât putea realizările democraţiei comuniste. Mă uitam şi nu-mi venea să cred la avocatul Liciu, critic caustic şi ironic al politicii PMR, care acum stătea deoparte şi nu se mai amesteca în discuţii.

Se produsese saltul calitativ, în orientarea opiniei publice, pentru asimilarea terorii şi a limbajului de lemn.

Prin luna martie 1948 a venit şi rândul avocaţilor să cunoască represiunea comunistă, când s-a transformat baroul în colegiu şi au

fost excluşi din rândul avocaţilor pledanţi toţi fruntaşii politici ai opoziţiei, precum Ioan Nicolau, Constantin Kalmuschi, Gh. Apostol etc, precum şi cei care aveau teren agricol peste 10 ha. Erau două cazuri de avocaţi care aveau ca zestre a soţiei 40 ha teren şi se presupunea, în mod cinic, că au cu ce trăi. Peste un an li s-au luat toate aceste terenuri, rămânând fără niciun mijloc de subzistenţă. De asemenea, au fost excluşi toţi vechii politicieni, foşti deputaţi, liberali, cuzişti, etc. Surpriza a fost, însă, că nu ne-au exclus pe cei doi, cei mai tineri avocaţi din barou şi anume pe Dram Vasile şi pe mine, care fusesem ţărănişti activi. Cineva a explicat că suntem susceptibili de a ne adapta la condiţiile socialismului. În baroul Roman, spre exemplu, toţi cei 4 colegi de facultate ai mei au fost epuraţi ca fiind ţărănişti.

Profesiunea de avocat, ca profesiune liberă, este foarte grea pentru un începător ca mine, cu atâtea întreruperi din cauza arestărilor (din cei doi ani de la înscrierea în barou, un an îl petrecusem în puşcărie, chiar dacă în scripte contam ca prezent, deoarece nu exista condica de prezenţă).

În urma interzicerii vânzărilor de terenuri agricole se împuţinaseră foarte mult actele de vânzare-cumpărare, care erau pentru mine principala sursă de venit. Eram deprimat şi-mi făceam planuri să mă duc în Banat, spre a prospecta posibilitatea plecării în Apus, prin trecerea frontierei cu Jugoslavia. Odată admis în colegiu, am fost ajutat să mai schimb o dată maestrul, am trecut ca stagiar pe lângă avocatul Gh. Răileanu, cotat ca cel mai bun avocat din Bacău, cu cea mai bună clientelă, astfel că am început să-mi recapăt încrederea în forţele proprii şi chiar să mă adaptez la noua situaţie. Cei mai mulţi din vechii membri PNŢ începuseră să se înscrie la PNP (Partidul Naţional Popular), o sucursală a PCR, care avea nişte cadre de la PCR şi aveau rolul de a readapta pe vechii adversari politici şi, mai ales, de a-i umili, silindu-i să laude realizările comunismului.

Am fost şi eu la vreo două adunări ale acestui partid, invitat de foştii colegi, dar m-am simţit foarte prost, aveam impresia că-mi cade plafonul în cap şi nu îndrăzneam să mă uit nici în dreapta, nici în stânga.

Rămăsesem pe poziţie până în ultimul moment şi nu este nimeni care să-mi reproşeze că am abandonat lupta înaintea cuiva. Dar atunci era clar că nu se mai putea face nimic, americanii fiind prea departe, cu toate că nu se pierduse încă speranţa în intervenţia lor. Ne

salutam cu vechii prieteni de partid şi cel mult făceam cu ochiul, care era simbolul nostru electoral de la pierdutele alegeri. Datorită şi tinereţii am început să uit momentele grele prin care trecusem şi chiar să-mi fac planuri de viitor. Am reluat relaţiile de prietenie cu o veche cunoştinţă din timpul liceului, domnişoara Comaniţă, verişoara colegului meu de bancă, din ultimele clase, Dragoş Adam, cel care s-a dus voluntar în armată în 1941 şi a murit pe front, la Băneasa, în 1944. Începusem chiar să facem vagi planuri de căsătorie, deşi nu stabilisem niciun termen şi nici nu eram angajat în vreun fel.

Au survenit arestările din 14 mai 1948, când au fost arestaţi cam 10000 oameni într-o singură noapte. Am constatat că sunt exclusiv legionari, cu care eu nu aveam legături. Unele semnale au apărut, totuşi, dar nu le-am acordat atenţie. Pe malul Bistriţei, pe care-l frecventam zilnic în orele libere de după masă, un tânăr care era chemat mereu la poliţie şi nu ştia ce vor de la el, mi-a relatat că a văzut pe masa şefului securităţii, o poza de a mea, cu cei doi fraţi mai mici. Am recunoscut-o după descriere, că era făcută înainte de refugiu şi nici aceasta nu m-a alarmat. I-am explicat tânărului de ce îl tot necăjesc cei de la securitate: ca să-l facă turnător.

Pe la începutul lunii august, câţiva copii de pe strada mea mi-au relatat că nişte cetăţeni, care puteau fi de la securitate, i-au întrebat despre nişte numere de case de pe stradă, printre care şi casa părinţilor mei. Eu deja dormeam noaptea la un vecin, pentru că dacă mă căuta noaptea să pot fi avertizat şi să mă ascund. Nu s-a întâmplat nimic câteva zile. Într-o convorbire cu prietena mea, când din nou am pomenit despre perspectiva căsătoriei, aceasta a replicat că nu crede că se va putea întâmpla aşa ceva. Intrigat am întrebat: de ce? Nu ai încredere în mine?, la care ea replicat: ”Nu este vorba de neîncredere, dar am eu semnele mele, care nu mă înşeală niciodată". Eram sceptic la astfel de presimţiri şi nu le-am luat în serios.

Peste două zile am fost arestat pentru a patra oară de la instalarea puterii comuniste în România.

A patra arestare

În ziua de 11 august 1948 m-am deplasat, ca de obicei, pe la ora 7, la colegiul avocaţilor, mi-am luat din sertar carneţelul cu evidenţa litigiilor maestrului Răileanu şi ale mele şi am început să-mi urmăresc dosarele şi clienţii. A fost o zi cu activitate ceva mai multă ca de obicei,

descurcându-mă cu greu la cele două secţii active ale Tribunalului (cea comercială nu mai funcţiona). Pe la ora 11 s-au prezentat la mine doi indivizi care stătuseră până atunci în băncile sălilor de şedinţă, mi-au spus că sunt de la siguranţă şi că sunt invitat pentru nişte declaraţii. Am văzut negru înaintea ochilor. Fatalitatea mă urmarea implacabil. Pe unul din ei l-am cunoscut cu un an în urmă, când l-am apărat ca avocat din oficiu, fiind acuzat că a omorât un om în anchetă, la Moineşti, unde era comisar de poliţie. Din cauza aceasta nici nu mi-a creat suspiciuni când l-am văzut în sală, ştiindu-l de la poliţie. Cu acea ocazie a ieşit achitat de acuzaţia de omor, susţinându-se că victima era bolnavă grav de anumite afecţiuni. În această situaţie i-am rugat să mă lase vreo oră să-mi termin treburile, ceea ce ei au acceptat cu generozitate. După terminarea problemelor mele, sub supravegherea lor, m-am oferit să-i însoţesc la poliţie. Fusese o zi bună profesional şi câştigasem vreo 2500 lei, care mi-au prins foarte bine în detenţia de mai târziu, la Suceava.

După percheziţia de rigoare şi ridicarea tuturor obiectelor şi a banilor, am fost introdus în acelaşi subsol al clădirii din str. Războieni, ca şi în celelalte trei arestări anterioare.

În beciul poliţiei l-am întâlnit pe Atta Constantinescu, fiul, originar din Răcăciuni, judeţul Bacău, arestat pentru că a fost, pe vremea lui Antonescu, vreo 4 luni ministrul Transporturilor, deci criminal de război. Abia începea într-un fotoliu mare, cântărea mult peste 150 kg. Am discutat cu el vreo oră, deoarece gardienii aveau alte urgenţe şi pe noi ne-au lăsat în pace, putând să vorbim. Era optimist şi prevedea un grabnic conflict între ruşi şi americani. Nu l-am mai întâlnit în timpul detenţiei, dar cei care au stat cu el, spuneau că slăbise după doi ani, de nerecunoscut, iar în loc de burtă avea un sac de piele care atârna până la genunchi. Am auzit mai târziu că a murit în închisoare. Familia lui avea o moşie la Răcăciuni şi în satul Gâşteni, în primul război mondial, la conacul său a fost Marele Stat Major al Armatei române din Moldova, unde stătea şi regele Ferdinand. Constantinescu tatăl a fost ministrul aprovizionării Armatei, sarcină de care s-a achitat foarte bine, atrăgând laudele tuturor. Era poreclit de colegii săi Constantinescu Porcul, din cauza cinismului de care dădea dovadă în unele ocazii, dar nu chiar în sens peiorativ. El, ca şi fiul său, au fost membri de bază ai Partidului Naţional Liberal, aripa Brătianu, şi pe seama sa circulau unele anecdote, pe care voi încerca să le

reproduc:

— Un afacerist a venit la Conu Atta să-i ceară un favor, altfel greu de obţinut şi i-a propus: va dau 500000 lei şi nu ştie nimeni. La care ministrul a răspuns: ba să-mi dai un milion şi să ştie toată lumea.

— Conu Atta a ajuns în faţa unei instanţe civile de judecată şi, la interogatoriu, judecătorul îl întreabă ce profesie are: ”Fost şi viitor ministru" a fost răspunsul, prompt.

— Deoarece într-un judeţ izolat din Dobrogea Partidul Liberal nu prea era reprezentat, a găsit un profesor pe care l-a înscris în PNL şi i-a oferit 200000 lei pentru cheltuieli de cercetare ştiinţifică, fără vreo chitanţă, considerând că acesta ştie ce are de făcut. După un an profesorul nostru s-a prezentat cu toate deconturile la cheltuielile ştiinţifice efectuate. Dezamăgit, ministrul l-a repudiat spunându-i: ”Nu eşti bun de politician!"

A doua zi a început ancheta mea, fiind chemat de şeful siguranţei, Zeltzer (în scriere fonetică), care mi-a citit nişte întrebări pregătite de subordonaţii săi, din care rezulta că eu am reînfiinţat, la Bacău, organizaţia legionară, în ianuarie 1946, împreună cu macedoneanul Erguveanu, că am primit de la el cotizaţie, etc. Pentru moment mi-a venit să râd, când am auzit aceste acuzaţii, chiar dacă era tragic. Despre relaţiile mele cu Erguveanu uitasem de mult şi nu le dădusem nicio importantă. Într-adevăr, pe la sfârşitul anului 1945 sau începutul lui 1946, am avut o discuţie cu Erguveanu, în care eu am încercat să-l determin să se înscrie la ţărănişti, ştiind de fapt că el fusese legionar, dar crezând că acum nu mai activează, date fiind condiţiile ostile. Discuţia s-a purtat pe stradă, seara şi erau de faţă doi tineri, Starparu şi Genes, simpatizanţi ţărănişti. În cursul discuţiilor au început să se adune în spatele nostru uteciştii, care întindeau gâtul, să audă ce discutăm. În această situaţie Starparu a spus să mergem la el acasă, pentru că locuieşte chiar în centru, într-o cameră, şi este uşor de ajuns. Ne-am conformat şi am intrat în camera colegului, unde am continuat discuţia, care nu a dat rezultate, deoarece am discutat în contradictoriu, eu susţinând teza că cea mai eficace poziţie este de a duce lupta împotriva comunismului deschis, în mod democratic, care era poziţia partidelor istorice, în timp ce Erguveanu susţinea teoria clandestinităţii, care avea avantajul că atunci când vor veni americanii, luptătorii clandestini, vor fi mai eficienţi, decât cei cunoscuţi, care pot fi uşor anihilaţi de autorităţi. Prin susţinerea acestui punct de vedere,

mi-am dat seama că el continua poziţia legionară a luptei şi nu am mai avut nicio discuţie politică timp de doi ani şi jumătate, până la data arestării.

Erguveanu a fost arestat prin iunie 1948 şi a fost anchetat întâi la Siguranţa Bacău şi după aceea dus la Suceava, unde era un centru regional de anchetă colectivă, pentru jumătate din Moldova (judeţele Bacău, Neamţ, Baia, Suceava, Dorohoi, Botoşani, Iaşi şi Vaslui). Anchetarea lui Erguveanu a fost deosebit de dură la Bacău, încât eu, care nu eram încă arestat, am auzit că a fost bătut la testicule. Urina sânge şi a trebuit să se apeleze la un medic din Bacău să-l trateze. Pentru a-şi ameliora situaţia, a declarat tot ce ştia sau bănuia că ar fi putut să se întâmple, încât în urma declaraţiilor sale au fost arestaţi şi condamnaţi, vreo treizeci de oameni. Probabil, când a fost întrebat insistent cu cine a mai stat de vorbă, a spus că şi cu avocatul Popa. Anchetatorii erau doi tineri evrei, Grinberg şi Levenzon, ultimul fost coleg de clasă cu mine în cursul inferior al liceului, la care am fost de multe ori pe acasă. Când au auzit de numele meu, au insistat mai mult, pentru că erau interesaţi să se răzbune pentru activitatea ţărănistă şi au scos de la el ce au vrut. Că la întâlnirea de la Starparu am pus la cale întemeierea mişcării legionare la Bacău, că mi-a dat cotizaţie, etc. Şi că, deci, acea întâlnire a fost o şedinţă legionară.

Am încercat să dezmint această ipoteză prin simplul fapt că, timp de doi ani şi jumătate, nu am mai avut nicio legătură sau discuţie cu el, că eu eram ţărănist activ, chiar la 13 martie fiind arestat şi bătut de utecişti pentru acest fapt şi că nu puteam să acţionez pe două fronturi antagoniste. Dar pe ei nu-i interesa logica. Am întrebat ce am făcut cu cotizaţia de 500 lei, care pretinde Erguveanu că mi-a dat-o? Nu-i interesa. Nu am recunoscut, la Bacău, nimic din ce voiau ei, dar de aici am fost dus sub escorta celor doi anchetatori, la Suceava, unde a început ancheta alt securist.

La Suceava era un centru de anchetă colectivă, unde activa de la fiecare judeţ câte un anchetator, plus un număr de poliţişti mai vechi, cu experienţă în problemele legionare, aduşi din diferite colţuri de ţară, cum ar fi comisarul Pompilian, de pe vremea lui Antonescu, care era familiarizat cu acest fel de anchete. Metoda de aflare a adevărului era tortura până la limita de rezistenţă umană, şi chiar peste, pentru că aici au fost ucişi în timpul anchetei 12 deţinuţi, din care doi de la Bacău. Şeful colectivului era un fost ofiţer de marină, dar adevăratul

şef era colonelul Popic, inspectorul de securitate pe Moldova, evreu de 28 ani, care locuia în Suceava, având aghiotant pe plutonierul Marici, mai târziu locotenent, cu puteri nelimitate asupra tuturor cadrelor de anchetă. Au fost folosite toate mijloacele de tortură din panoplia KGB-istă, începând cu bătaia clasică cu vâna de bou (în realitate o bară de metal flexibil înconjurată de cauciuc) şi continuând cu bâta de lemn ciobănească, cărămida în piept pentru desprinderea plămânilor, morişca prin care deţinutul era legat cu mâinile pe sub genunchi, cu o funie, apoi se introducea o rangă de fier sub genunchiul îndoit şi legat, care se atârna la cele două capete de două mese, astfel că victima stătea cu capul în jos, atârnat şi cu picioarele în sus unde era bătut la tălpi, până îşi pierdea cunoştinţa. După ce se sătura de bătut, torţionarul scotea victima în holul pardosit cu lespezi mari de piatră. Picioarele erau umflate şi nu le mai simţea. Era alergat desculţ, în cerc, de trei-patru bestii, ca să se pună sângele în mişcare, lovit mereu cu biciul dacă nu executa mişcările, iar dacă îşi pierdea cunoştinţa, se turna apă cu găleata pe el până se trezea. Mai era şi scrânciobul, când victima, legată cu mâinile la spate, era atârnată de un scripete în tavan, tras în sus sau coborât succesiv. Unii au suportat greu, alţii au murit. De la Bacău a fost delegat comisarul Volcescu, provenit din divizia Tudor Vladimirescu, şi care a omorât pe elevul Vamanu, pentru că nu voia să recunoască ce i se cerea. Ulterior am aflat că s-a descoperit că şi el fusese pe vremuri legionar, motiv pentru care a şi fost arestat. Când am fost adus eu la Suceava, ancheta în mare se terminase, iar torţionarii se întorseseră la casele lor. Rămăsese la Suceava cel mai tânăr dintre ei, care reprezenta securitatea, comisarul Aramă, unul dintre cei mai duri schingiuitori. A început din nou ancheta. Am auzit, când am venit de la Bacău, cum însoţitorii mei îi spuneau comisarului Aramă că trebuiesc dat cu capul de toţi pereţii, pentru că nu vreau să recunosc faptele. Când eu am repetat ceea ce am spus şi la Bacău, a fost adus la confruntare Erguveanu, care era acolo de mai înainte. A fost pus cu faţa spre perete, ca să nu se uite în ochii mei şi a început să spună versiunea lui, de faţa cu mine. A repetat că am hotărât înfiinţarea mişcării legionare la Bacău, că a plătit 500 lei cotizaţie, etc. Eu atunci am fost bulversat, pentru că nu mă aşteptam la aşa ceva. Ştiam din codul de procedură penală, atunci valabil, că declaraţiile date în faţa securităţii au forţa probantă în justiţie, spre deosebire de cele date în faţa poliţiei, care pot fi retrase în instanţă. Eram pus în faţa

alternativei de a nu recunoaşte şi a fi supus la tortură sau să recunosc neadevăruri ca să scap. Pe de altă parte am considerat că până la urmă tot voi recunoaşte sub tortură şi atunci am spus anchetatorului că declar ce vrea el şi gata.

Mi s-a dictat o declaraţie scurtă, dar conţinând toate acuzaţiile securiste. Am fost dus după aceea la camerele comune, unde am întâlnit foarte mulţi cunoscuţi de la căminul de studenţi din Iaşi, uneori având chiar impresia că sunt la cămin. În aceste condiţii am scăpat fără să fiu maltratat, sperând însă că vor veni între timp americanii şi nu voi face toţi anii de închisoare pe care ni-i vor atribui călăii. Între timp, după anchetă, securitatea Bacău s-a purtat bine cu deţinuţii de la Suceava, în sensul că în fiecare lună mergea pe la familiile noastre şi ne aducea, de acasă, pachete cu mâncare şi haine. Mie mi s-a adus şi plapumă şi pernă. Acestea însă au fost retrase după condamnare, ca fiind socotite obiecte la lux şi s-au pierdut din magazia Aiud. Am trecut prin mai multe camere şi fiecare povestea peripeţiile anchetei şi grozăviile torturii prin care a trecut. Regimul penitenciar era mai acceptabil, în sensul că mâncarea era mai bună, pentru că se gătea în fiecare zi fasole fiartă, destul de consistentă, care pentru un regim penitenciar era satisfăcător.

În sfârşit, prin luna februarie 1949 au apărut magistraţii Tribunalului Militar Iaşi şi a început procesul. Mi-a venit rândul pe la finele lunii martie. Se judeca în loturi de câte 20-30 oameni pe zi şi procesul se rezolva în câteva ore. O zi era rezervată interogatoriului, care şi el era formal, pentru că nu puteai să spui ce voiai, grefierul scriind ce-i dicta preşedintele. Eu eram cap de lot, ca fiind primul şef al organizaţiei în 1946, timp de numai 4 luni. Am încercat să arăt că în aceste patru luni am fost arestat şi bătut ca ţărănist, la 13 martie, dar nu s-a ţinut seama de nimic, totul fiind hotărât de securitate. Am avut avocat din oficiu, un evreu din Dorohoi, care şi-a cerut scuze că trebuie să apere cazuri atât de grave. Înainte de proces am avut o întâlnire cu avocatul, care studia dosarul, de faţă fiind plutonierul Marici, care după un minut de întrevedere a cerut să plecăm, că domnul colonel Popic avea treburi nu ştiu unde. La proces am încercat să vorbesc ceva, arătând că nu cunosc pe nimeni din lotul meu. Preşedintele a spus că aşa este în organizaţiile subversive, oamenii nu se cunosc unii pe alţii. Am fost condamnat la 7 ani închisoare corecţională, pentru delictul de uneltire împotriva ordinii sociale, prevăzut de art. 209 partea II Cod

penal. Codul penal între timp suferise modificări şi acelaşi fapt era pedepsit cu muncă silnică de la 15 la 25 ani. Mie a trebuit să-mi aplice textul valabil în trimestrul I 1946, care era din Codul penal moştenit de la Antonescu. Ceilalţi doi tineri, Genes şi Starparu, au fost condamnaţi la câte 3 ani închisoare corecţională, pentru aceleaşi fapte, dar aceasta era pedeapsa minimă.

În sala de şedinţe nu era altă asistenţă decât avocaţii din oficiu, care am arătat cum s-au comportat, deţinuţii şi magistraţii şi, bineînţeles, securiştii de pază.

Moralul condamnaţilor era foarte ridicat, în sinea noastră spuneam că vor face ei anii grei pe care i-au dat, pentru că pe noi ne vor salva americanii. Mulţi râdeau şi glumeau între ei, încât securiştii strigau furioşi la noi, întrebându-ne ce găsim de râs. Trebuie să spun că ceea ce ne-a ţinut moralul în viaţa aşa de grea a temniţelor politice comuniste a fost SPERANŢA. Probabil, la dreptul comun, speranţa era într-o graţiere sau amnistie, pe când la politici ea consta în schimbarea politică, în intervenţia americanilor sau a altor evenimente.

În toţi cei 7 ani, pe muchie, pe care i-am executat din această ultimă condamnare, am avut momente grele, mai ales la Aiud şi canalul Dunăre-Marea Neagră, când îmi încolţea ideea sinuciderii, dar speranţa că s-ar putea să scap mai devreme, mă reţinea în viaţă. Cred că dacă cineva ar fi reuşit să mă convingă în mod absolut că voi face toţi cei 7 ani, m-aş fi aruncat în faţa unui tren de pe liniile canalului. Dar speranţa era totdeauna mai puternică. Din totalul celor arestaţi la Suceava a fost un singur achitat de la Bacău, studentul Micu Petru, fost mai demult faima Liceului Ferdinand, unde în fiecare an era absolventul cu cea mă mare medie pe şcoală. Dar pe parcurs a devenit alcoolic, din ce în ce mai accentuat. Nu i s-a putut găsi nicio vină. Fusese arestat de securiştii băcăuani la Bucureşti, pe stradă, şi adus la Suceava, doar se vor găsi ceva elemente de vinovăţie, dar n-a fost chip, el se ocupa numai de băutură. Fusese eliminat din căminul studenţesc din cauză că furase hainele unor colegi şi de atunci vagabonda şi cerşea. Am crezut că acestuia îi va folosi detenţia, pentru că în cei doi ani cât a stat la Suceava se va fi dezintoxicat de alcool, dar nu a fost aşa, pentru că imediat ce a ieşit s-a apucat iar de băut. A murit peste câţiva ani, în timpul iernii, pe o bancă din parc, pentru că îşi vânduse pentru băutură hainele procurate de un frate a lui.

Odată condamnaţi, am început execuţia pedepsei la Suceava, de

unde urma să fim repartizaţi ulterior în penitenciare de execuţie îndelungată. Penitenciarul Suceava era instalat într-o aripa a clădirii, construită de austrieci, despărţit printr-o uşa metalică de Tribunalul judeţean. Majoritatea oamenilor aveau condamnări grele, iar unii au început să-şi piardă speranţa că se vor elibera în curând, la sosirea americanilor. Datorită şi hranei, care a început să fie mai slabă, şi a grijilor, oamenii începueră să slăbească fizic şi în conştiinţa lor să-şi facă loc speranţa că s-ar putea întreprinde ceva pentru scurtarea pedepsei. Psihologii securităţii asta şi aşteptau. S-au strecurat în închisoare câteva cărţi de doctrină comunistă de ale lui Lenin şi Stalin, care erau citite şi comentate. Mai mult de 75% din totalul deţinuţilor erau elevi şi studenţi, deci tineri pentru care convingerile puteau evolua mai uşor decât la maturi. La un moment dat s-a format un comitet al reeducării, format din 4 persoane, din care făceau parte celebrii Ţurcanu, Bogdanovici şi Livinschi.

Trebuie să spun de la început că acest comitet a stat la baza acţiunii de reeducare începută la Suceava ca acţiune de informare ideologică neviolentă şi continuată apoi la penitenciarul Piteşti, drept cea mai violentă şi îngrozitoare experienţa teroristă din istoria detenţiei româneşti şi europene, neavând echivalent decât în unele manifestări ale rafinamentului terorist chinezesc. La Suceava şi eu am fost consultat de mai multe ori de cei angajaţi în acţiunea de reeducare, ca unul care aveam mai multe cunoştinţe decât ei în domeniul economiei politice, doctrinelor economice, etc. învăţate în facultate. La un moment dat s-a hotărât de câţiva tineri să se constituie şi în camera mea un comitet de reeducare, pentru că eram vreo 20 persoane. M-am trezit că m-au ales pe mine preşedinte. Pentru a scăpa de această misiune am profitat de faptul că unul din locatarii camerei, învăţătorul Chivu, din Săucești, s-a opus acestei acţiuni, spunând că din experienţa pe care o are el din Rusia nu cunoaşte niciun caz în care să se fi redus pedeapsa cuiva pentru motive de reeducare ideologică şi, deci, ea este inutilă. Eu, pentru a mă eschiva de la preşedinţie, am spus că nu pot primi, dacă nu este unanimitate. Drept urmare, informatorii din camera mea au spus că Chivu este vinovat că nu s-a putut organiza reeducarea şi l-au mutat din cameră, în altă aripa a clădirii, unde erau cei care se opuneau deschis reeducării. Cei din acest spaţiu aveau acelaşi regim cu ceilalţi, dar au fost grupaţi pentru a nu se isca certuri între tabere. De altfel, până la acea dată nu fuseseră schimbate vechile

cadre ale penitenciarului, fiind tot cei de pe vremea lui Antonescu şi care se ţineau pe linia strictă a legalităţii. De asemeni şi la Gherla, în lagăr, erau tot vechile cadre şi conform unui regulament vechi, în ziua de Crăciun 1947, ni s-a servit la toţi, câte 1/2 litru de vin, chiar dacă ciorba era varză murată fiartă. Pentru a susţine reeducarea, Ministerul de interne a trimis doi observatori pentru a se informa şi a trage concluzii, care stăteau de vorbă cu protagoniştii reeducării în mod discret, în curtea penitenciarului şi luau note. Îmi amintesc numele unuia din ei: Papuc. Probabil, pe baza concluziilor acestora s-au stabilit strategiile reeducării violente de către specialiştii KGB din MI.

Pot, deci, afirma că am asistat la prima fază a reeducării ideologice nonviolente de la Suceava, în anul 1949, după care a urmat împrăştierea deţinuţilor condamnaţi la diferite penitenciare după criteriul ocupaţiei, astfel: studenţii la Piteşti, elevii la Târgşor, intelectualii – funcţionarii la Aiud, muncitorii şi ţăranii la Gherla, iar femeile la Mislea. Această repartizare s-a produs în toamna anului 1949. Mai târziu, după vreo 4 ani, s-a făcut o altă repartizare a deţinuţilor, după criterii politice, revenind în special legionarii numai la Aiud, pentru că s-a constatat că reuşiseră să prolifereze în închisoare, făcând noi adepţi din rândurile altor formaţiuni politice, cum a fost cazul la mina de plumb Baia Sprie, unde făcuseră vreo 40 de noi simpatizanţi. Din toate cazurile de condamnări pronunţate de către completul de aşa zişi magistraţi militari de la Suceava, ce m-a impresionat mai mult a fost cazul unui grup de elevi din ultima clasă (a opta) a liceului din Botoşani, care, după arestările din 14 mai 1948, având un coleg arestat la poliţie, au hotărât să-i trimită acestuia un pachet de ţigări la închisoare. Pachetul de ţigări, atunci, costa 20 lei şi elevii au contribuit fiecare cu câte un leu. Cineva dintre ei a informat însă securitatea şi au fost arestaţi toţi cei 20 elevi, pentru ajutor legionar şi condamnaţi la câte un an închisoare. În realitate au făcut aproape doi ani, pentru că nu le putea da drumul până nu plecau toţi din Suceava, la alte închisori. Am stat pe prici (pat comun din scânduri aşezate pe capre cu lungimea camerei) cu unul dintre ei, Simionescu, fiul unui profesor de liceu, care se chinuia pentru că suferea de ciroză. Deşi îi expirase pedeapsa, l-au dus în ultimă instanţă la spital sub pază, pentru că nu venise lista cu eliberaţi de la Bucureşti şi am auzit că a murit la Spitalul din Suceava, ca deţinut.

La Suceava au fost aduse şi fete, eleve şi studente, care au fost

torturate la fel ca băieţii. Când eram liber, înainte de 11 august 1948, am auzit despre torturile la care a fost supusă eleva Lipan Ecaterina, fiica unui negustor cunoscut din Bacău. De asemenea, eleva Dunea, din Botoşani, mi-a povestit istoria ei după liberare. Intrase muncitoare la o întreprindere, dar era mereu tracasată de securişti, să le dea bilete cu informaţii de la locul de muncă. Probabil o obligaseră, la ieşirea din închisoare, să facă o asemenea declaraţie. Pentru a scăpa de aceste obligaţii s-a transferat la fabrica de rulmenţi Bârlad, deci în alt judeţ şi lucra acolo ca muncitoare. Peste vreo două luni a venit reprezentantul securităţii din Botoşani şi a luat-o forţat înapoi. După câteva luni s-a întors iar la Bârlad. Iar s-a repetat figura, reprezentanţii Securităţii Botoşani aducând-o acasă. La a treia fugă s-a căsătorit cu un muncitor din fabrică şi acesta, fiind din Bacău, a adus-o acolo şi astfel a ajuns să-mi povestească istoria ei. Se vede, de aici, câtă nevoie aveau securiştii de informatori. Soţul acestei femei este un prieten al meu şi astfel ne-am cunoscut. Au astăzi două fiice, amândouă inginere, căsătorite în Apus.

În total, din judeţul Bacău au fost arestate şi condamnate aproximativ 100 persoane, din care activitate legionară propriu-zisă desfăşuraseră mult mai puţini, majoritatea fiind condamnaţi pentru tăinuire, omisiune de denunţ sau pentru că au cântat cântece legionare, etc. Nu a fost nicio acţiune de luptă directă cu securitatea sau alte acţiuni de sabotaj sau terorism.

Cu toate acestea a existat şi o acţiune concretă pentru pregătire de luptă, în eventualitatea că va fi nevoie, şi iată faptele: imediat ce au intrat în oraş trupele sovietice, în august 1944, singura unitate militară rămasă în Bacău a fost cea de pompieri. În curtea acestei unităţi au început să fie strânse armele abandonate de trupele în retragere, cuprinzând tot felul de armament, care nu era inventariat de nimeni. Un grup de tineri FDC-işti s-a hotărât să aleagă din acest material ceea ce credeau că e mai bun şi să-l depoziteze în Munţii Uturea, comuna Solonţ, într-o poiană unde era şi o stână a pădurarului Ungurașu, tatăl studentului Ungurașu, fruntaş legionar. Au format o echipa de încărcători, ajutaţi de un ostaş din unitatea de pompieri, Sărăcuţu, şi de fiul căpitanului comandant al unităţii de pompieri, elev în ultima clasă de liceu, membru al FDC. Au încărcat noaptea câteva căruţe cu armament, pe care le-au transportat cu bine la locul de destinaţie. Acolo, Ungurașu şi alţi câţiva au săpat în pământ un adăpost, l-au

pardosit cu bârne şi l-au acoperit cu pământ, după care au uns toate părţile metalice ale armamentului cu vaselină, le-au depozitat înăuntru şi au încuiat portiţa. După reorganizarea din 1946 a Mişcării legionare, au fost numiţi doi responsabili cu acest depozit: studenţii Mircea Moţei şi Parizianu Paris, zis Gioga, amândoi din Moineşti, oraş la 15 km de Solonţ. Planul cu amplasarea depozitului şi numele responsabililor au fost comunicate în Apus, la reşedinţa lui Horia Sima, prin curier. Securiştii români, sprijiniţi din plin de KGB, au reuşit să se infiltreze printre refugiaţii români şi să le afle toate secretele, cu ajutorul şantajului asupra familiilor din ţară. Mircea Moţei fusese refugiat în Apus, cu ceilalţi fruntaşi legionari, şi după ce terminase un curs intensiv de emisie-recepţie, la Viena, a fost paraşutat, în 1945, în România, împreună cu alţii. Nu a fost prins şi se înscrisese la o facultate din Iaşi.

La 14 mai, când s-au efectuat marile arestări, aceste lucruri erau deja cunoscute de securitate. Odată cu ceilalţi legionari au fost arestaţi şi Moţei şi Parizianu. Deşi securiştii ştiau deja de acest depozit, pentru distracţie s-au apucat să-i tortureze pe cei doi, pentru a afla secretele lor şi a început o întrecere între torţionarii de la Bacău şi cei de la Suceava. Moţei a fost anchetat la Bacău şi Parizianu la Suceava, să vadă care va vorbi primul din cei doi. Se pare că cei de la Suceava au avut câştig de cauză, pentru că Parizianu şi-a pierdut minţile în timpul torturii, cu toate că era un tip foarte solid şi rezistent, ca de altfel şi Moţei. Moţei avea calitatea că în timpul torturii îşi pierdea cunoştinţa şi leşina. Urmau tratamentele cu turnatul găleţilor de apă pentru trezire şi alte metode de aflarea adevărului.

După ce au obţinut de la cei doi declaraţiile cu amplasamentul depozitului de armament, a urmat descinderea spectaculoasă la locul incriminat.

Dar mai apar unele episoade palpitante: în momentul arestării din 14 mai nu au fost prinşi chiar toţi legionarii şi unii au scăpat pentru moment şi după aceea s-au ascuns, încercând să dispară undeva ori în ţară ori în străinătate. Printre cei necapturaţi de securitate erau macedoneanul Mihai Erguveanu, studentul Eugen Berza, Ghiţă (Gh.) Ungurașu, studentul din Solonţ, şi Petru Baciu, şeful organizaţiei legionare judeţene. Dintre aceştia, primii doi s-au întâlnit în poiana depozitului de armament şi voiau să plece în Dobrogea, unde Erguveanu avea rude şi considera că se pot ascunde. Pentru moment,

Ghiţă Ungurașu plecase acasă la părinţi, să-şi ia rămas bun şi întârziase plecarea cu o oră. În poiana Munţilor Uturea erau numai Erguveanu şi Berza. Berza avea asupra lui o puşcă mitralieră cu încărcătura necesară. Tocmai atunci securitatea Bacău a hotărât să dea lovitura la depozitul din munţi. Au legat pe Moţei şi Parizianu, cu cătuşe şi lanţuri de mâini şi picioare şi au pornit atacul asupra poienii, sprijiniţi de vreo două plutoane de soldaţi, care au înconjurat poiana şi se apropiau în salturi de depozitul de armament. Iniţial, lui Berza i s-a părut că aude un zgomot, dar Erguveanu a dezminţit, afirmând că este un foşnet de la ploaia subţire, de care ei se adăposteau sub un copac. Peste câteva momente au apărut soldaţii din toate direcţiile. Reacţia lui Berza a fost: „Nea Mihai, eu trag!" La care Erguveanu i-a răspunns: „Nu trage! Nu vezi că suntem înconjuraţi?" Trupele s-au apropiat în linişte, au capturat pe cei doi, iar Zeltzer, Grinberg şi Levenzon (acum îşi spunea Livezeanu) înaintau în spatele celor doi deţinuţi legaţii burduf. Se spune că Parizianu i-ar fi reproşat lui Berza de ce n-a tras în ei, pentru că mureau deţinuţii, dar mureau şi securiştii din spatele lor.

Toate faptele relatate mai sus au fost rezultatul anchetei care s-a desfăşurat la Suceava şi obiectul dosarelor penale judecate de Tribunalul Militar Iaşi. La asemenea anchete nu se putea rezista, oricât de rezistent ar fi un om. Cei doi protagonişti, Moţei şi Parizianu, aveau o constituţie atletică, erau tineri de 23-25 ani şi erau pregătiţi sufleteşte. Anchetatorii au avut grijă să-i maltrateze, dar să nu-i ucidă, pentru a putea afla cât mai multe de la ei. Experienţa KGB-ului în această problemă era exhaustivă. Problema anchetatului era că el nu ştia care este nivelul de informaţie al anchetatorului şi acesta din urmă continua tortura, dozată până la limita de rezistenţă umană, până când scotae toate informaţiile posibile. Mişcarea legionară era pentru comunişti foarte periculoasă, pentru că avea metode de luptă asemănătoare cu ei, fiind bine organizată, bazată pe subversiune, doctrină populist socializantă, care au făcut aproape nulă influenţa socialismului în România interbelică. Pactul de neagresiune Ana Pauker – Nicolae Pătraşcu (comandantul legionar din interior), care a avut loc prin 1945, a avut efecte defavorabile legionarilor, pentru că i-a deconspirat pe cei care au predat armele şi materialele de transmisie cu care erau dotaţi de nemţi, astfel încât comuniştii, care erau foarte slăbi la început, s-au consolidat. În general, pactul a fost respectat şi de comunişti, pentru că nu am văzut pe nimeni condamnat pentru fapte

petrecute înainte de 1 ianuarie 1946. Când eu am susţinut iniţial că am avut întâlnirea cu Erguveanu în decembrie 1945, securiştii au sărit în sus, că nu este adevărat, că a fost în ianuarie 1946. Nu aveam argumente nici eu şi nu mai ţineam precis minte când m-am întâlnit. Trecuseră doi ani şi jumătate.

Armamentul din depozitul lui Unguraşu a fost scos din adăpost şi cărat la Bacău. Cei care l-au văzut spun că devenise inutilizabil, ruginise tare, cu toată vaselina aplicată, pentru că se infiltrase multă apă. Erguveanu i-a făcut pe securişti să sape mult într-o zonă din Bacău, unde credea el că a fost ascuns armamentul de la rebeliune, dar cu toate scotocirile, nu s-a găsit nimic.

Parizianu şi Moţei au fost condamnaţi la muncă silnică pe viaţă (MSV) şi au fost eliberaţi în urma decretelor de graţiere din 1964, adică după 16 ani, când, la cererea puterilor occidentale, au fost puşi în libertate ultimii 30000 deţinuţi politici. Parizianu a murit prin 1991, Erguveanu prin 1970, Unguraşu prin 1978. Berza a urmat teologia după liberare şi a fost preot până prin 1998, când a murit de ciroză. Pe Moţei l-am văzut de la distanţă la o şedinţă a Asociaţiei foştilor deţinuţi politici, dar nu l-am recunoscut, decât din spusele unor colegi. Nu am putut sta de vorbă cu el. Nu mai ştiu nimic despre el de mai mulţi ani.

În general, pedepsele aplicate erau cele indicate de securitate, tribunalul neavând altă sarcină decât de a respecta indicaţiile primite. În cazul meu, am fost pedepsit pentru activitatea ţărănistă şi nu legionară, cum apărea în dosar. După liberare toţi deţinuţii politici erau supravegheaţi de securitate permanent, prin securistul afectat la fiecare întreprindere, obstrucţionat în căpătarea gradaţiilor, primelor, etc. De exemplu, eu n-am primit niciodată primele băneşti, care se mai dădeau unor salariaţi, dar nici nu mă aşteptam la ele. Gradaţii am primit numai patru, în 20 ani, ca funcţionar economic.

Dintre curiozităţile de la Suceava voi mai arăta una, caracteristică. Un student în ultimul an la Politehnică, avea mama în USA, căsătorită cu un senator american. Nu a plecat imediat în America, ci aştepta să termine anul ultim. A survenit arestarea şi nu a mai putut pleca, cu toate insistenţele mamei şi ale soţului ei la nivel foarte înalt. Aceasta arăta îndârjirea cu care îşi urmăreau victimele, KGB-iştii români şi sovietici.

Procesul de la Nürenberg nu şi-a atins ţelurile, acelea de a da un exemplu pentru aventurierii care mai încercau să comită crime

împotriva umanităţii – deoarece chiar în completul său participau sovieticii – cel puţin tot aşa de ticăloşi ca şi naziştii, şi care au continuat crimele încă mult timp, până la căderea lor, nederanjaţi de nimeni şi fără frica de a suporta consecinţele. Vezi cazul crimelor din România – Piteşti şi Canalul Dunăre Marea Neagră, plus colectivizarea şi altele nenumărate.

Aiudul

În toamna anului 1949 am fost duşi la gara Suceava şi îmbarcaţi, cam câte 100 de deţinuţi, în vagoanele dubă, care să ne transporte la penitenciarele de execuţie. Până la gară ne-au transportat în camioane deschise şi vedeam cu jind prunele coapte în pomii de pe marginea drumului. După o călătorie de 48 ore, înghesuiţi în dubă, cei cu pedepse de peste 10 ani, cu lanţuri la mâini şi picioare, am ajuns în sfârşit la Aiud. După ce am parcurs pe jos, în zornăitul lanţurilor, distanţa de la gară la penitenciar, am intrat în curtea închisorii şi după percheziţia de rigoare şi reţinerea unor bagaje, ne-au introdus în celule.

În perimetrul penitenciarului principal Aiud se găsesc trei grupuri de clădiri:

I – Zarca, cea mai veche şi insalubră construcţie, unde erau fruntaşii politici, cu celule având geamurile acoperite de un sistem de jaluzele, cu deschidere în partea superioară a geamului.

II – Clădirea din mijloc, pe atunci ocupată de deţinuţii de drept comun, cu camere mai mari şi

III. Celularul, compus din 320 celule, plus 8 celule negre, fără geam şi aerisire, situate la colţurile tehnice. Celularul era o clădire în formă de T, în care coada lungă a T-ului avea 20 celule de o parte (sud), 20 celule pe partea opusă (nord), iar în capul T-ului câte 10 celule la est şi 10 la vest, în total 20 de o parte şi 20 de cealaltă parte, deci tot 40 celule. Construcţia era în sistemul P+3, deci la 4 nivele, 320 celule. Celula avea dimensiunea de 4 m lungime şi 2 m lăţime. Duşumeaua era din scânduri de brad, iar plafonul arcuit, cu arcada bine legată. Geamul era la o înălţime de doi metri, pentru a nu se uita afară deţinuţii. Construcţia era din cărămidă veche, foarte bine uscată. Exista un sistem primitiv de încălzire de la nişte ţevi care treceau prin toate camerele, dar pe care nu l-am văzut să funcţioneze vreodată. În celule am fost înghesuiţi câte 6 deţinuţi şi nu erau paturi, iar pe jos

două rogojini uzate. Cinci din locatari s-au aşezat pe rogojini cu capul la geam, iar eu, al şaselea, la picioarele lor, singur. În cameră erau două hârdaie cam de 30 litri fiecare, unul pentru apă şi altul pentru dejecţii, acoperite cu capac de lemn. Eram scoşi o dată pe zi, dimineaţa, la WC, când schimbam apa şi răsturnam hârdăul cu dejecţii, spălându-ne faţa şi mâinile.

Pentru a putea dormi, eu am pus pe duşumea un aşternut, lăsat la percheziţie, probabil tocmai în acest scop, peste care paltonul împăturit, pe dos, aceasta constituind salteaua, iar pe deasupra o pătură veche a mea, peste care mai puneam haina. Şi astfel m-am aranjat pentru iarna 1949-1950, când am fost mutat în câteva celule, dar cam cu aceeaşi organizare.

Sub cap, drept pernă, am pus pantofii, peste care aşesasem căciula moale şi astfel am dormit în această primă etapă la Aiud. Aveam să plec şi să revin încă de două ori.

Problema cea mare era însă hrana. În prima lună se dădea, dimineaţa, o gamelă de terci, alcătuit din făină de porumb fiartă, în care se mai adăuga raţia de zahăr, care era de 8 grame om/zi. Era cea mai gustoasă mâncare pe care am întâlnit-o în puşcărie. Dar asta ca să avem o amintire frumoasă, pentru că peste vreo lună de zile au suprimat terciul, nemaiprimind nimic dimineaţa, tot timpul cât am mai stat la Aiud. Ni se servea o ciorba de arpacaş sau fasole, în care eu puteam să număr până la 30 boabe de fasole şi 60 boabe de arpacaş. Şi le număram regulat. La împărţitul pâinii între ocupanţii unei celule erau mai multe sisteme. Ni se dădeau în fiecare zi în celulă 6 porţii de pâine, tăiate de la bucătărie, deţinuţii nu aveau voie să aibă cuţite. În unele celule se alegea pâinea în mod succesiv de fiecare, în sensul că se stabilea ordinea oamenilor de către noi şi la fiecare îi revenea rândul o dată la 6 zile să fie primul. În alte celule se făcuse o balanţă din aşchii de lemn, cu care se putea aprecia precis care felie de pâine este mai grea şi care este următoarea ca greutate. În unele celule, oamenii nu aplicau ultima formulă, considerând că este sub demnitatea lor să aleagă acest sistem. Eu am făcut, într-o astfel de celulă, o balanţă cu care cântăream bucăţile de pâine ulterior alegerii după ochi şi demonstram cu cât s-a înşelat fiecare. Dar hrana care ni se servea era absolut insuficientă şi am ajuns, în iarna şi primăvara anului 1950, că au început să ni se umfle picioarele şi, după aceea, tot corpul, la tot mai mulţi tineri. Şi tinerii sub 30 ani reprezentau 90% din ocupanţi. În

această perioadă, foarte grea, mureau zilnic între 5 şi 10 oameni, după cum afirmau locatarii celulelor de la parter, care vedeau noaptea pe gardienii care transportau cadavrele. Directorul penitenciarului era Koller, evreu, fost luptător în Spania, care totuşi începuse să ia unele măsuri şi anume să dea dădea un supliment de lapte la cei care începeau să se umfle (Caşexie). Pentru asta a eliberat ultimul etaj de pe celular şi a dus acolo pe caşectici, fără să îmbunătăţească însă hrana la ceilalţi. S-a ajuns că a golit şi etajul penultim şi l-a umplut cu caşectici, rămânând numai etajul 1 cu oameni normali, printre care eram şi eu. Între timp se scoteau oameni la fabrica din interiorul penitenciarului, unde se confecţionau paturi pentru puşcării şi spitale, din fier cornier şi balot metalic. La început se apela la meseriaşi şi numai când aceştia s-au terminat au început să scoată pe oricine şi aşa am ajuns şi eu la fabrică. Acolo mâncarea era ceva mai bună, se dădea 1/2 kg pâine pe zi şi o ciorbă ceva mai groasă. Toţi care lucrau în fabrică locuiau în celulele de la parter. În timpul iernii, aripile nordică şi răsăriteană ale celularului erau o calamitate, pentru că aici geamurile celulelor nu se dezgheţau cu lunile din cauza frigului, în timp ce geamurile cu orientare spre sud şi vest erau tot timpul dezgheţate în timpul zilei. Eu am început să lucrez la montat barele din balot, ce erau deja tăiate, găurite prin alte operaţii şi pe care trebuia să le nituiesc. Norma era de 12 paturi pe zi, pe care uneori le puteam realiza. O bucată de timp am lucrat la prese, unde învârteam nişte braţe mari care tăiau în barele de cornier triunghiuri pe una din laturi, făcând posibilă îndoirea cornierului pentru a forma dreptunghiul patului, care apoi se suda la îmbinare. Conform regulamentului penitenciarelor, deţinuţii trebuiau scoşi la plimbare zilnic o oră sau două. Pe noi, la Aiud, ne scoteau la plimbare cam o dată la trei zile şi numai câte 5 minute, când trebuia să ne învârtim în cerc, în jurul unui rond de flori cu capul în jos, cu mâinile la spate şi 5 m distanţă. Un specialist KGB-isto-securist ne studia de la distanţă, să vadă cât mai rezistam. Odată, când eram numai piele şi oase, nemaiexistând muşchi pe corp, cu o greutate sub 50 kg, mi-a venit să râd văzându-l cu câtă atenţie ne studiază. Imediat m-a trimis la celulă drept pedeapsă că am zâmbit în front.

În timpul marii foamete de la Aiud, pe lângă fenomenele fizice (caşexie) au apărut şi fenomene psihice, cum ar fi discuţia toată ziua numai despre mâncăruri rafinate şi în timp ce unul povestea, ceilalţi ascultau cu gura căscată. După câtva timp se lua măsura să nu se mai

discute aşa ceva şi se respecta o bucată de timp, după care o luau de la început. Tot pe linie psihologică era fenomenul certurilor dintre deţinuţii aceleiaşi celule. Se ajungea că nu vorbeau unii cu alţii sau se urau în urma unor atitudini sau păreri, care unora li se păreau imorale sau inacceptabile. Desigur erau şi colective cu moralul ridicat, în special de legionari, care aveau o linie mult mai solidă a echilibrului psihic. Norocul era că niciodată nu stăteam prea mult într-o celulă, că mereu se schimba cineva. Unii se transferau la anchete, la alte penitenciare, se liberau, sau direcţia avea nevoie să bage un turnător etc. Turnătorii erau puţini, pentru că în condiţiile de la Aiud erau uşor de recunoscut şi nu aveau spor. Când venea cineva nou era sărbătoare şi era întrebat imediat tot ce ştia despre venirea americanilor, chiar dacă de acum înainte se cam pierduse speranţa. Unii cunoşteau conţinutul unor filme sau cărţi citite ori ascultate în celulă şi le reproduceau când se mutau în altă parte. În această perioadă am stat la un moment dat în celulă cu viceamiralul N. Păiş, care scria în timpul războiului cronica maritimă a frontului în ziarul **Universul**. Auzisem despre el că a făcut parte din masonerie şi am încercat să-l trag de limbă, dar n-am aflat nimic. În altă celulă am stat cu câteva personalităţi, de la care trebuia să aflu multe informaţii despre viaţa Bacăului, dar nu am avut noroc, deoarece i-au mutat după trei zile din celula mea. Este vorba de fostul ministru de finanţe, Mircea Cancicov, şi de inginerul Filderman, ambii băcăuani celebri. În această celulă mai erau medicul Dumitrescu, din Buzău, şi generalul Negrei, din Vaslui, cu care am stat mai mult.

Generalul Negrei a povestit că a participat, în 1912, ca reprezentant al beneficiarului de tunuri de la uzinele Krupp, în Germania, unde s-a bucurat de un tratament deosebit. Era membru marcant în Partidul Naţional Ţărănesc şi la nişte alegeri, pe când mergea cu şareta personală, un agent electoral advers i-a oprit calul şi a vrut să-l agreseze. A scos pistolul şi l-a împuşcat mortal. La proces s-a apărat ca fiind în legitimă apărare şi a fost achitat. Doctorul Dumitrescu, din Buzău, era suferind grav de inimă şi consuma zilnic câteva picături dintr-o sticluţă de Digitalină, trimisă de acasă, înainte de 14 mai 19,48 dată de la care s-a întrerupt orice legătură a deţinuţilor cu familiile. Era problema ce se va face când se vor termina picăturile, pentru că de la infirmeria penitenciarului nici vorbă să dea la cineva medicamente în acea perioadă. Totuşi, peste vreo 3 ani, am

întâlnit, ca deţinut, un nepot al acestui doctor, la canal, şi care mi-a spus că unchiul lui, care avusese o condamnare de 5 ani, se liberase şi a supravieţuit fără Digitalină, pentru că organismul se adaptase din cauza regimului alimentar restrictiv.

Şi acum povestea lui Mircea Cancicov. A făcut liceul la Bacău, unde figura pe lista premianţilor, şefi de promoţie, de prin 1910. A urmat apoi Facultatea de drept la Sorbona, unde a fost tot şef de promoţie. Ministru de finanţe în guvernul Tătărăscu, între 1933-1937, era de profesie avocat şi a profesat la Bacău, dar a apărat şi pe regele Zogu al Albaniei într-un litigiu cu Statul român, pentru o moştenire a soţiei acestuia (dintr-o familie de boieri moldoveni), prin anii 30. Suferea de o deformaţie a şirei spicării, care era în formă de „S" în paralel cu spatele şi nu ghebos. A fost coleg la Sorbona cu preşedintele Franţei, al cărui nume nu-l mai ţin minte şi care a urmat după prima descăunare a generalului De Gaule. Acest preşedinte i-a trimis lui Cancicov, prin ambasada Franţei la Bucureşti, câte un pachet lunar în greutate de 20 kg cu alimente, până la data de 14 mai 1948, când s-a produs interdicţia totală de corespondenţă. În toamna anului 1940 se afla în Italia, la moşia unui alt coleg al său de la Sorbona. În acest timp a primit o telegrama din România, de la generalul Antonescu, şeful statului, să vină urgent în ţară. Colegul italian avea unele suspiciuni şi i-a cerut să nu dea curs invitaţiei. În acelaşi timp a apelat la o ghicitoare în care avea mare încredere şi aceasta a spus la fel: că îl aşteaptă o mare nenorocire. Deoarece Cancicov voia să plece, totuşi, colegul sau a oprit plecarea trenului în acea seară, pentru că era cap de linie, socotind că îl va putea convinge până a doua zi. Dar nu a reuşit şi Cancicov a venit în ţară, unde Antonescu l-a numit ministru de finanţe, ca specialist în guvernul unde Horia Sima era vicepreşedinte. În legea criminalilor de război comunistă se specifica faptul că oricine a fost ministru în timpul lui Antonescu este considerat criminal de război, indiferent de cât timp a funcţionat şi dacă a dăunat cuiva. Cancicov fusese condamnat la 20 ani ca criminal de război şi avea să moară la Aiud, peste câţiva ani.

Celalalt băcăuan celebru, inginerul Filderman, făcea parte dintr-o celebră familie de industriaşi evrei din Bacău. Tatăl lor, întemeietorul industriei, le-a repartizat la fiecare din cei trei fii câte o fabrică, spre a o exploata şi dezvolta. Cel cu care am stat câteva zile în celulă era absolvent al celei mai celebre politehnici din Europa

interbelică şi anume Charlotenburg, de lângă Berlin, în specialitatea pielărie-încălţăminte şi fusese proprietarul fabricii de încălţăminte, care pe vremea comuniştilor se numea ”Partizanul". În 1938, tânărul proprietar a modernizat fabrica, construind încă un pavilion cu două etaje, mult mai mare decât cel vechi şi aducând cele mai moderne utilaje din Marea Britanie, pe care eu le-am văzut funcţionând în 1971, când am fost salariat pentru 6 luni al acestei fabrici.

Un alt frate a moştenit, cum am amintit, o moară sistematică, modernizată tot în epoca de maximă dezvoltare a industriei şi economiei româneşti din 1938. Se spunea despre aceasta că este cea mai modernă din sud-estul Europei, dar în toamna anului 1947, când se profila spectrul confiscării de către stat a tuturor industriilor, moara Filderman a luat foc, aşa de puternic, încât nu s-a putut salva nimic. În silozul morii se găseau, adăpostite de comunişti pe vremea foametei, 170 vagoane cu grâu, care a ars şi el. Moara avea din construcţie un sistem de declanşare automată a dispozitivelor de stingere, în caz de incendiu. Dar din întâmplare (sau intenţie) bazinul de alimentare cu apă a dispozitivului era gol de câtva timp, aşa că a ars totul. Proprietarul era plecat din Bacău de vreo 10 zile, deci avea alibi perfect, dar pe comunişti nu-i poţi amăgi aşa uşor. Au dat ordin să fie arestaţi toţi cei trei fraţi Filderman şi s-a trecut la acţiune. Doi dintre ei au reuşit să treacă frontiera în Apus şi au pus mână pe unul singur, care era proprietar la fabrica de încălţăminte şi nu avea nicio legătură cu moara. L-au condamnat la 20 ani pentru sabotaj. Nu mai ştiu nimic despre el şi nici despre ceilalţi.

La liberarea din Gherla, în februarie 1948, am găsit acasă, adus de fraţii mei mai mici, grâu din resturile întinse la uscat pe asfaltul unor pieţe din Bacău. Era aşa de ars şi mirosea a fum, de nici găinile nu voiau să-l înghită.

În aranjarea deţinuţilor în celule, conducerea penitenciarului a încercat o formulă ideală pentru limitarea schimbului de cunoştinţe, informaţii şi îmbogăţirea orizontului cultural prin următoarea formulă: instalezi într-o celulă numai avocaţi, alături numai medici, în alta numai preoţi, în alta numai profesori de geografie etc. Sistemul mai avea mici fisuri, pentru că la mine în celulă eram patru avocaţi şi doi preoţi. Se întâmplase că nu găsiseră un număr exact de avocaţi să umple două celule şi i-au amestecat cu resturile de la alte categorii. Nimic nu poate fi perfect. Numai că ordinea aproape perfectă, stabilită

cu multă trudă şi devotament de specialiştii securităţii, n-a putut ţine mai mult ca alte mutaţii. Au început din fiecare celulă să plece la canal, alţii în alte închisori, etc. Şi munca laborioasă a devotaţilor trepăduşi comunişti a rămas doar o intenţie neisprăvită.

La Aiud am mai stat câtva timp în celulă cu un profesor de ştiinţe naturale şi de la el am învăţat schema de organizare a speciilor de plante, pe familii, gen şi specie, astfel că peste vreo 10 ani, acasă, am confecţionat un ierbar cu vreo 500 de specii, folosind determinatorul botanic **Mica floră ilustrată** de Prodan şi Buia, pe care-l păstrez şi astăzi.

Informaţii inedite am căpătat despre macedo-români de la un armân (cum îşi spun ei), născut în Grecia şi care a urmat unul din cele două licee comerciale din Salonic, care funcţionau în limba română, întreţinute de statul român, în urma unei convenţii cu statul grec. În primul rând, el a fost căsătorit de tatăl său când era de un an. Conform tradiţiilor strămoşeşti, părinţii care aveau copii de sex opus, puteau să hotărască pe cine vor avea odraslele lor soţi, când vor fi mature. Când a ajuns mai mare el ştia care va fi soţia lui. Într-adevăr, când a terminat şcoala şi armata s-a căsătorit cu cea destinată de părinţi, pe când era mic. La ei nu era admis divorţul şi aceasta era o lege respectată cu sfinţenie. Dealtfel, respectarea acestor tradiţii a făcut ca acest popor să-şi păstreze fiinţa printre străini, timp de secole. Tot acest macedo-român povestea cu câtă mândrie mergea el în portul Salonic, împreună cu alţi colegi, în momentul când acolo acostau vreuna din cele patru nave româneşti, care făceau croaziere în toată Mediterana, până în Belgia sau Germania. Erau de departe cele mai elegante şi punctuale nave de pasageri care acostau în Grecia. După terminarea liceului comercial, armânul nostru a urmat Academia de studii economice din Bucureşti şi s-a stabilit în România cu familia. În vremea guvernării ţărăniste din 1929 s-au colonizat în cele două judeţe din sudul Dobrogei, Durostor şi Caliacra, un mare număr de macedo-români, aduşi din Grecia şi mai ales din Bulgaria, unde se împăcau foarte greu cu bulgarii. Li s-a atribuit la fiecare familie câte 10 ha teren agricol şi 30000 lei pentru construit casă, ceea ce i-a făcut foarte mulţumiţi. Măsura a fost contramandată de primul-ministru I. Gh. Duca, în 1933, care a adus, în schimb, evrei persecutaţi de Hitler. Între asasinii lui Duca au fost doi macedo-români: Karanica şi Belimace (Nikadorii).

Tot în această perioadă am întâlnit, la Aiud, un caz deosebit şi anume un bucureştean în vârstă de 30 ani, cu părul complet alb. Povestea lui era următoarea: el fusese legionar şi pe vremea lui Antonescu era o lege drastică, în care se prevedea că acel care va fi găsit cu port ilegal de armă, va fi condamnat la moarte. El avea un pistol rămas de la rebeliune, pe care-l ascunsese într-o sobă. Cineva a informat poliţia, care a făcut percheziţie şi a găsit pistolul. În câteva zile a fost dus la Tribunalul Militar, care l-a condamnat la moarte. Urma în scurt timp să aibă loc execuţia. Într-o singură noapte înaintea execuţiei a albit complet. A doua zi, un frate al său, negustor, a reuşit să-i comute pedeapsa în MSV. Tot el povestea că mai târziu, în vremea comuniştilor, ca să nu mai fie arestat, a trecut graniţa în Jugoslavia, cu gândul să ajungă în Apus. A fost prins de sârbi şi aruncat peste graniţă. Dar nu în România, ci în Bulgaria. La graniţă nu l-au prins bulgarii, dar pe drum, necunoscând limba lor, a fost identificat, băgat la arest şi tratat, împreună cu alţi patru români, în mod mizerabil. Li s-a pus mâncarea în tineta pentru dejecţii. Au refuzat-o şi au stat flămânzi patru zile, până au fost predaţi românilor, care i-au condamnat pentru trecerea frontierei la câte 10 ani închisoare. Voi mai relata un caz întâlnit la Suceava şi Aiud. Un tânăr inginer chimist, după absolvirea Facultăţii de chimie industrială a fost numit inginer şef la o fabrică de zahăr. A dat rezultate foarte bune, până când au venit arestările, fiind şi el găsit vinovat pentru nişte relaţii cu duşmanii comuniştilor. A fost condamnat la 20 ani închisoare. La Suceava am stat câtva timp cu el în cameră şi l-am rugat să ne explice cum se fabrică zahărul. Ne-a descris procesul cu lux de amănunte, indicând toate reacţiile chimice ale materialelor folosite, în mai multe prelegeri eşalonate pe zile. Deşi era o materie aridă, fiind cu mintea odihnită am receptat cu mult interes expunerile făcute atunci. Peste vreo 3-4 ani, după ce m-am întors de la canal, am ajuns din nou cu acest inginer în celulă şi i-am cerut să repete expunerea de la Suceava, asupra fabricării zahărului. A răspuns, că nu mai poate face acest lucru, deoarece a uitat aproape totul în perioada de foamete şi chinuri de la canal şi Aiud.

După vreo 3-4 luni de lucru în atelierele din Aiud, în care am avut mult de furcă cu dantura, care mă durea din cauza schimbărilor de temperatură, până s-a adaptat, am fost chemaţi un număr de vreo 300 dintre noi şi pregătiţi să mergem la Canalul Dunăre-Marea Neagră.

Canalul Dunare-Marea Neagra

După ce ne-au dat toate bagajele care mai rămăseseră, după jafurile făcute de magazionerii militari în lucrurile noastre, am fost îmbarcaţi în trei vagoane dubă, cu hrană rece pe două zile, constând în pâine, marmeladă şi slănină sărată. Acolo am stat înghesuiţi trei zile, până am trecut Dunărea şi am ajuns la colonia cea mai mare a canalului şi anume Poarta Albă. Aici erau în mod constant cam 12000 deţinuţi, spre deosebire de celelalte vreo 15 colonii penitenciare de pe canal, care aveau efective între 5-7 mii oameni. Aici au fost triaţi cei cu condamnări sub 5 ani, repartizaţi în diferite colonii, iar cei cu condamnări între 5-10 ani, cum eram eu, la colonia "Peninsula", situată în satul Valea Neagră, comuna Ovidiu, având un efectiv aproximativ de 6000 deţinuţi. După ce am stat o noapte la Poarta Albă, am fost transportaţi cu camioanele la Peninsula. Aici am stat câteva zile în carantină, lucrând pentru bucătărie, la curăţat de morcovi sau cartofi, din care unii ne-am înfruptat cam peste măsură din cauza foamei, consumându-i cruzi. La canal au fost aduşi deţinuţi cu condamnări între 1-10 ani, iar cei cu peste 10 ani au ajuns la minele de plumb de la Cavnic, Vadul Nistrului şi Baia Sprie.

Munca la Canal a fost cea mai grea perioadă a detenţiei mele de 8 ani, în special anii 1950-1952, întrucât al treilea, 1952-1953, aş putea spune că a fost cel mai bun. Se va vedea pe parcurs de ce.

Am fost repartizat la o brigadă cu un efectiv de 80 oameni, care dormeau toţi într-un singur dormitor, pe priciuri supraetajate, pe 2 nivele, pe care erau saltele de paie. Dar înghesuiala era aşa de mare că nu te puteai întoarce de pe o parte pe alta. O baracă era construită din scânduri duble, cu pereţii umpluţi cu un izolant şi acoperite cu carton asfaltat, avea 4 dormitoare aidoma celui descris mai sus, deci patru brigăzi cu patru brigadieri şi patru pontatori. Brigadierii şi pontatorii dormeau în camere separate. O baracă avea forma literei H mare, în fiecare din cele 4 capete ale haşului fiind câte o cameră mare, iar pe linia de unire a celor două braţe se găseau camerele mici, separate, ale brigadierilor şi pontatorilor. Brigadierul de la brigada mea se numea Drăgănescu şi fusese în viaţa civilă plutonier de jandarmi. Era cotat ca un om acceptabil, faţă de alţii mult mai răi. De remarcat că la Peninsula, majoritatea brigadierilor fuseseră foşti jandarmi sau poliţişti. Brigadierii erau organe ale administraţiei şi aveau dreptul de viaţă şi moarte asupra deţinuţilor. Erau brigadieri care aveau mai

multe crime la activul lor, cum ar fi Matei Vasile sau Zubrinschi. Primul era deţinut de drept comun, celalalt fost plutonier de jandarmi, despre care am aflat că acum este în Statele Unite şi o face pe eroul.

La fiecare baracă erau, pe holuri, robinete cu apă potabilă la jgheaburi, pentru spălat, plus nişte duşuri pentru vară. Raţia de pâine era de 750 g pe zi, iar ziua de muncă de 12 ore, plus corvezile când ne venea rândul. Barăcile erau deja construite când am ajuns eu acolo, aşa că am fost scutit de această corvoadă. La unele şantiere deja se lucra în regim de 8 ore pe zi, care s-a introdus până la urmă, la cea mai mare parte a lucrărilor, din cauza celor 3 schimburi.

Primul şantier cu care am făcut cunoştinţă a fost fabrica de cărămidă, care era în curs de construcţie, la vreo doi km distanţă de colonie. Era o vreme de toamnă, ploua mărunt şi eu trebuia să transport câte 5-6 cărămizi ude la locul de zidit, îmbrăcat cu hainele şi încălţămintea mea de acasă şi ţin minte că oftam la fiecare încărcătură, oricât încercam să mă stăpânesc. Era pe mine un palton căpătat de pomană, de la un coleg căruia îi murise o soră, când eram în ultima clasă de liceu, că al meu fusese furat de cineva în şcoală. Cu acest palton făcusem facultatea, trei ani de avocatură (nu câştigasem bani pentru a-mi cumpăra altul) şi, la Aiud, cum am arătat, îl transformasem noaptea în saltea de dormit. Era dintr-o stofă bleumarin, făcând parte din uniforma străjerească. A fost distrus complet la lucrările canalului, pentru că se lucra numai cu hainele noastre. Lucru valabil şi în privinţa hranei de acasă, pentru că după 3 luni s-a dat voie să scriem câte 8 rânduri, ca să cerem haine şi câte 5 kg de alimente pe lună. În afară de cele 750 g pâine pe zi, restul hranei era lipsită de valoare nutritivă, fiind când varză fiartă, când ceapă fiartă, rar alimente consistente cum ar fi arpacaşul, fasolea sau cartofii, ca să vorbim de alimentele obişnuite în puşcărie. În aceste condiţii, hrana noastră era total insuficientă, începusem să slăbesc mai mult ca la Aiud, putând uşor să numeri coastele sau să vezi grosimea oaselor de la picioare. După vreo lună am trecut la alt şantier, unde trebuia să cărăm cu roaba pământ şi să-l depozitam la vreo 70 m distanţă, în afara traseului canalului. Munca la roabă era considerată cea mai grea, din toate cele de la canal. Norma era 4 mc de dislocat şi transportat în cele 12 ore de lucru. La prânz, ni se aducea pe şantier, cu o căruţă, hrană, care trebuia consumată în 1/2 oră. Când plecam dimineaţa, luam cu noi lingura şi cratiţa pentru a servi prânzul. Foarte puţini puteau îndeplini această

normă şi cei care o realizau primeau un fel de salariu, 15% din veniturile pe care le primea colonia de la Direcţia generală a canalului. Distribuirea acestor mici venituri, din care 5% se depuneau la CEC, se făcea de brigadier şi pontator, care mai aveau în vedere şi criterii neproductive, cum ar fi ciripeala (turnătoria), astfel că nu era dreptate nici aici la pontaj. Unii brigadieri, ca să fie evidenţiaţi cu productivitate mare, pontau pe câte un fruntaş cu câte 3-4 norme pe zi, luate de la alţi muncitori oropsiţi. Comandantul coloniei penitenciare se numea Georgescu şi se înţelegea bine cu cealaltă bestie, ofiţerul politic Chirion. Atmosfera în brigadă era apăsătoare, fiindcă era o adunătură în care funcţiona din plin lupta de clasă, muncitorii şi ţăranii căutând să dea vina pe intelectuali; că din cauza lor au ajuns ei în puşcărie, că ei i-au amăgit că vin americanii şi alte scorneli. Funcţia de avocat şi preot erau o agravantă. Cam 25% din ocupanţi erau turnătorii brigadierului sau ofiţerului politic. Se fura din pachetele primite de acasă, chiar dacă erau încuiate cu lacătul. Era de obicei lăsat un om mai bătrân ori bolnav să păzească baraca, dar tot se fura, pentru că de astă dată era în legătură cu brigadierul, care nu lua nicio măsură împotriva hoţilor. ”Vae victis". Instituţia de "brigadier" este de origine sovietică şi s-a dovedit deosebit de eficientă, brigadierii fiind mult mai răi decât gardienii, printre care se mai găseau câteodată şi oameni. Printre brigadieri însă, foarte rar. Pentru a explica fenomenul acesta, un deţinut a povestit o anecdota macabră, pe care o voi relata cât pot pe scurt: Un cetăţean voia să scape de şobolanii care-i stricau recolta şi alimentele şi nu reuşea. Un prieten i-a dat soluţia autodistrugerii tot prin şobolani, astfel: pui într-un borcan mare de sticlă un şobolan prins viu şi îl laşi acolo flămând vreo 8 zile. După acest interval prinzi iar cu capcana un şobolan viu şi-l bagi peste şobolanul flămând şi însetat. Şobolanul flămând se va repezi la şobolanul proaspăt şi, fără să stea mult pe gânduri, îl va ucide şi mânca. Mai laşi şobolanul flămând numai vreo 4 zile, după care mai aduci altul proaspăt prins şi care va fi mâncat imediat de cel în suferinţă, care a dat de gustul cărnii de confrate. Se repetă operaţia de câteva ori şi apoi se dă drumul în libertate şobolanului astfel dresat. Acesta va mânca toţi şobolanii care-i ies în cale şi vei scăpa de neplăceri pentru că el umblă prin toate cotloanele lor.

În timp ce mă aflam la Aiud şi apoi la canal, la penitenciarul Piteşti se desfăşura din plin cea mai macabră experienţă torţionară din

Europa şi aşa expusă experienţelor naziste şi bolşevice. Din cartea lui Virgil Ierunca şi de la alţii se cunoaşte, în general, ”Fenomenul Piteşti". Eu, în 1950, încă nu aflasem nimic. Totul se desfăşura conspirativ. La colonia ”Peninsula” se formaseră două brigăzi cu studenţi veniţi de la Piteşti, în scopul de a introduce şi aici teroarea de acolo. De asemenea au introdus câte trei studenţi trecuţi prin borcanul reeducării (aluzie la şobolani), care aveau misiunea să procure informaţii colegilor organizaţi special pentru teroare. Aceştia, când aduceau o victimă din restul coloniei o maltratau îngrozitor, fapt care făcea ca acel maltratat să ţipe cât putea. Asta în vreme ce unul sau doi instrumentişti cântau la acordeon cât puteau de tare, ca să acopere urletele celui maltratat. M-am împrietenit cu unul din cei trei studenţi cu care discutam în limba franceză, pentru a nu o uita de tot, dar păstram din prudenţă o distanţă politică moderată. Colonia noastră, pe lângă gardul principal dublu, din sârmă ghimpată, care împrejmuia conturul lagărului însoţit de gheretele soldaţilor ce păzeau zi şi noapte, mai avea un gard simplu, de sârmă ghimpată, în jurul fiecărei barăci, pentru a opri legătura oamenilor din brigăzi diferite. La un moment dat, studentul meu a dispărut timp de o oră din baracă şi turnătorii s-au dus imediat la brigadier să-l informeze. Când a apărut studentul, acesta a venit să-i ceară socoteală. Studentul Grigorescu (nicio legătură cu cel de la alegerile BĂCĂUANE, din 1946) a spus foarte senin că a fost pe la colegii săi din brigada 13 studenţească. Dacă eu aş fi făcut aşa ceva eram imediat scos la raport, bătut şi băgat la neagra. În acel caz, brigadierul a spus doar "bine" şi a plecat. De aici au început pentru mine îndoielile, dar încă nu ştiam despre ce este vorba. De abia când s-a produs cazul Simionescu, s-a aflat în toată colonia cruda realitate. Profesorul universitar Simionescu a fost şeful promoţiei de studenţi din 1922, care a realizat cea mai lungă grevă studenţească – doi ani – împotriva art. 7 din Constituţia din 1923, care dădea evreilor dreptul la cetăţenia română. Până la urmă evreii au căpătat dreptul la cetăţenie, dar studenţii au rămas cu experienţa a doi ani de grevă. Simionescu a devenit profesor universitar celebru, ministru al sănătăţii în guvernul Goga-Cuza şi, la canal, victima predilectă a studenţilor din brigada nr. 13, a studentului reeducat Bogdănescu, care patrona tortura. Era adus în mod repetat şi torturat fără limite. Nemaiputând suporta, a renunţat la viaţă şi s-a dus la gardul de sârmă ghimpată în zona unde santinela avea ordin să tragă fără somaţie.

Santinela i-a cerut să se retragă, dar el a refuzat şi atunci a fost împuşcat mortal. Moartea lui a avut un mare răsunet intern şi internaţional şi a contribuit mult la compromiterea regimului comunist din România. Un alt caz, care atunci m-a intrigat, a fost acela al studentului Oprescu, de la mine din brigadă, care la vizita celei mai importante personalităţi din MAI, cel care angaja forţa de muncă de sclavi deţinuţi, Direcţiei Generale a Canalului (DGC erau iniţialele care figurau pe toate maşinile şi utilajele canalului) s-a dovedit a fi din cei aduşi în brigada pentru a fi informatori ai centralei de terorism, organizată de brigadierii Bogdănescu şi Enăchescu. Numele marelui personaj era Inspectorul Albon, din MAI şi venise să vadă cum muncesc oamenii de pe traseul canalului pentru propăşirea comunismului. Desigur, ordinele au fost ca toată lumea să dea dovadă de entuziasm şi devotament pentru producţie. Totuşi, chiar în momentul suprem, când trecea prin dreptul lui însuşi inspectorul Albon, studentul Oprescu, de abia târa lopata, ceea ce a atras atenţia oaspetelui, care a semnalizat anturajului acest caz. După trecerea inspecţiei, fiorosul brigadier Matei Vasile, a venit la Oprescu şi i-a spus pe un ton de reproş: „Bine, dar nici în faţa directorului general nu ai putut să dai mai repede din lopată?" După care a plecat. Asta dovedeşte cât de mult se temeau de studenţi toţi trepăduşii de la canal, întrucât aceştia aveau puterea dată de administraţie de a maltrata pe oricine, chiar de ar fi el şi brigadier. Dacă unul ca mine ar fi făcut ce a făcut studentul Oprescu, eram bătut, băgat la neagra sau cine mai ştie ce alte consecinţe ar fi urmat.

Una din calamităţile coloniilor de muncă era numărătoarea deţinuţilor. Dimineaţa, la ieşirea pe poartă, se mergea cadenţat, în coloană de câte 5, pentru a putea fi numărţi mai uşor şi dacă numărul coincidea cu cifra dată de brigadier, se dădea liber de plecare. La numărătoarea de seară însă era mai greu. Se aduna toată lumea pe platou şi trecea echipa de numărătoare, care apoi aduna cifrele celor plecaţi pe şantiere în schimbul doi, răspândirile de la infirmerie, bucătărie, etc. În tot acest timp, pe noi ne ţineau pe platou, uneori ne numărau de două trei ori, până le ieşea socoteala, oricât de obosiţi am fi fost de pe şantiere. Prin anul 1951 a evadat un dobrogean, ascunzându-se într-un vagon cu pământ. L-au prins după două zile, l-au adus la colonie şi l-au împuşcat, lăsându-l mort lângă poartă câteva zile. Totodată au suprimat dreptul de pachet şi vorbitor pentru

toată lumea, timp de 6 luni de zile. Tocmai atunci a fost singura dată când mama mea a venit la vorbitor, dar s-a întors înapoi, pentru că nu i-a dat voie.

În interiorul lagărului exista şi un chioşc alimentar, de unde se puteau cumpăra alimente precum şi ţigări, dar în primii doi ani rar aduceau câte ceva şi atunci la preţuri mai scumpe decât pe piaţă. Spre exemplu, marmelada, care afară costa 5 lei kg, în colonie era 8 lei. De abia în al treilea an s-a îmbunătăţit aprovizionarea. Gardienii vorbeau tot timpul urât cu noi, pentru că acesta era ordinul de sus.

Am rămas surprins când eram la o corvoadă să ducem lemne de foc la pavilioanele gardienilor şi un copil preşcolar mi s-a adresat cu apelativul "Domnule bandit", ceea ce însemnă că ei chiar în casă vorbeau despre noi cu apelativul bandit, iar copilul, vrând să fie politicos, ni s-a adresat astfel. Tot cam în aceeaşi perioadă, am luat cea mai gravă bătaie din timpul canalului, de la brigadierul Matei Vasile, pentru că am întârziat vreo 15-20 minute de la ora stingerii, care era 9 seara. Stătusem de vorbă cu un cunoscut de la brigada vecină şi am uitat de ora stingerii. Turnătorii au intrat în acţiune, au reclamat brigadierului, care m-a chemat în camera lui, unde mai erau doi torţionari, necunoscuţi mie, care m-au lovit cu furie timp de vreun sfert de oră. Se lovea mai ales în direcţia plămânului, brigadierul urmărind desprinderea acestora, ceea ce ar fi dus la nişte consecinţe grave. Dar am rezistat şi după vreo săptămână nu mai simţeam urmele măcelului, muncind neîntrerupt. Spre cinstea şi recunoştinţa părinţilor mei, am primit pachete cu alimente chiar mai slabe, dar foarte regulat, faţă de mulţi cu situaţie mult mai bună, dar fără afinitatea părintească.

O altă caracteristică a perioadei de constrângeri au fost brigăzile de pedeapsă, create de cei doi reprezentanţi ai KGB-ului, Georgescu şi Chirion, pentru a băga frica în oameni şi a-i transforma în roboţi fără personalitate. În aceste brigăzi erau adunate victimele turnătoriilor din toate brigăzile celelalte şi aveau un regim de o cruzime extremă. Li se reducea raţia de pâine la jumătate, nu aveau dreptul la pachet de acasă sau vorbitor, erau izolaţi total de restul coloniei şi li se atribuia cel mai ticălos brigadier pe care-l aveau la dispoziţie în colonie, de obicei Zubrinschi, dar şi alţii. Uneori erau câte 2-3 asemenea brigăzi. Se mai făceau chete pe la diverse brigăzi privilegiate, pentru a le duce ajutoare, dar era greu. Brigăzile privilegiate erau cele ale excavatoriştilor, mecanicilor de la alte utilaje, care nu munceau din

greu şi se puteau lipsi de o porţie de pâine.

Ca şi la penitenciar, nici aici nu stăteam mult într-un loc sau la acelaşi brigadier, ci ne mutau mereu de pe un şantier pe altul, dintr-o brigadă în alta. Ghinionul meu a fost că am căzut de mai multe ori în brigada condusă de Matei Vasile, care-mi îngreuna detenţia. Soldaţii de pază aveau şi ei atribuţii de supraveghere a muncii deţinuţilor, în raza lor de vizibilitate şi deseori îi auzeam şi pe ei zbierând la câte un deţinut care se sprijinea în lopată. Cele mai multe din aceste unităţi de pază erau aduse din Ardeal, zona maghiară, care erau mai răi decât cei din regat. Pe şantier se forma un cordon de pază format din soldaţi, care, ca să aibă vizibilitate bună de la unul la altul, puneau nişte semne de recunoaştere a perimetrului şi dacă cineva ieşea din acest perimetru, soldatul trăgea fără somaţie. Pentru împuşcarea unui deţinut în condiţiile normelor admise, un soldat primea o primă şi un concediu de 15 zile.

Şantierele coloniei Peninsula erau multe şi variate. Cel mai mare şi dezvoltat era "Mustaţa", numit astfel după ramificaţiile căii ferate, care se desprindeau în două linii, pornind de la una singură. Aici se descărcau vagoanele cu piatră de la şantierul de lângă centrala termică Ovidiu II, unde traseul canalului străbătea un deal în întregime din piatră de calcar. Aceasta era sfărâmată cu dinamită, apoi încărcată cu excavatoarele în vagoane, închiriate de la ruşi, şi transportată în şantierul Mustaţa, unde se descărcau prin basculare. Aici piatra era transformată de deţinuţi, prin spargere cu barosul şi ciocanul de mână, în piatră de umplutură la terasamentele de cale ferată, care au o durată de funcţionare de 20 ani şi în piatră mai mare numită anrocament I, II sau III, cele mai mari. Toată această piatră prelucrată era apoi încărcată în vagoane platformă şi transportată la destinaţie de CFR. O parte din piatră, de dimensiuni mai mari, era reţinută de şantierul cioplitorilor artistici, care confecţionau diferite forme ornamentale din piatră cioplită, cum ar fi cele de la intrarea în stadionul Constanţa, pe care mai târziu le-am văzut acoperite de muşchi şi neîngrijite, deşi erau opere de artă. Munca la piatră era considerată cea mai uşoară, deoarece spargerea pietrei se făcea în cea mai mare parte a timpului stând pe un scăunel. Am lucrat şi eu la spart piatră timp de vreo 4 luni, din cei trei ani petrecuţi la canal, şi cu greu puteam realiza norma de 0,8 mc pe zi de piatră spartă pentru CFR, având dimensiunile unei cutii de chibrituri.

Pe acest şantier au fost două situaţii grave, în care puţin a lipsit să nu fiu accidentat mortal de trenurile de pe şantier, care circulau fără respectarea vreunei norme de tehnica securităţii muncii. Primul a fost pe o vreme de ploaie, vara, când vreo sută de deţinuţi ne-am adăpostit de ploaie între linii, sub vagoanele platformă ce staţionau pe o linie de şantier. Dintr-o dată, trenul s-a pus în mişcare, fără şuieratul de avertisment, în timp ce atâţia oameni, eram dedesubt. Nu ştiu cum am reuşit cu toţii să ne salvam, dar am ieşit printre roţile trenului în mişcarea lentă de început. Al doilea caz a fost într-o iarnă cu viscol, când eram îmbrăcat gros şi mergeam pe o linie de şantier scufundată (linia era pe o porţiune de teren săpat ca un şanţ, sub nivelul solului) şi vântul sufla cu peste 100 km pe oră. Am fost avertizat de un alt deţinut care circula pe malul de sus, că se apropie o locomotivă. Dacă nu m-aş fi dat repede deoparte, m-ar fi lovit locomotiva, care chiar dacă nu avea viteză mare, mecanicul nu avea nici vizibilitate pentru a mă observa la timp.

Un caz specific a fost atunci când un plutonier ticălos, recunoscut de toată lumea ca atare, ne-a dat ordin să mergem pe un taluz, deasupra căruia se afla o garnitură de tren cu vagoane basculante nedescărcate. Aceste vagoane împrumutate de la ruşi, la o anumită comandă a mecanicului de locomotivă se descărcau automat. Dar se întâmpla să se descarce şi fără comandă şi atunci devveneau foarte periculoase, deoarece, dacă era cineva dedesubt, putea fi îngropat sub încărcătura în care se găseau şi bolovani de câte 2000 kg. Din această cauză s-a stabilit că nimeni nu are voie să treacă prin apropierea unor asemenea vagoane încărcate. Aceasta era o normă de tehnica securităţii muncii. Nimeni nu s-a mişcat la comanda lui, cu toate ameninţările. Era dornic de un accident cu mai mulţi morţi şi răniţi ca orice bestie KGB-istă, dar n-a avut noroc, deoarece eram într-o perioadă mai calmă şi aveam curajul de a ne împotrivi. De altfel, acest torţionar a bătut bestial un deţinut, cofetar de meserie din Botoşani, care lucra ziua la o cofetărie a cadrelor militare din pavilioanele paznicilor şi pentru nişte bănuieli nedovedite, l-a bătut într-o noapte până la starea de inconştienţă, după care l-a aruncat într-o groapă de var dezafectată, aproape mort. A urmat o anchetă M.A.I. care, drept pedeapsă, l-a transferat în altă parte a canalului.

Un alt şantier mare era acela de la care se trage numele coloniei: ”Peninsula". Era cel mai apropiat de colonie şi acolo am început să car

pământ cu roaba, 12 ore pe zi la început, după care căram cu vagonetul, împins şi încărcat de noi, într-un ritm ameţitor, trebuia să facem 12-14 ture pe zi. Ne fugăream unii pe alţii, erau stahanovişti care forţau ritmul şi dacă rămâneai în urmă, veneau cu vagonetul următor şi te loveau peste picioare.

Desigur, nu voi pomeni toate şantierele unde lucrau oamenii acestei colonii penitenciare, care erau peste 20, unde lucrau cele 80 de brigăzi, dar voi mai pomeni şantierul Taşaul, la vreo 12 km de lagăr, unde trebuia să fie capătul canalului şi să se construiască un port mare maritim, în lacul cu acelaşi nume, azi lacul Năvodari. Am lucrat la construcţia triajului viitoarei gări, care tăia un deal înalt de vreo 20 metri. Lăţimea triajului era de 100 m, deci noi trebuia să dislocăm pământul din acest deal pe o lăţime de 100 m ca să rămână plan, de-o parte şi de alta fiind taluzat şi înierbat pentru a rezista intemperiilor. După ce s-a săpat un rambleu de probă cu lăţimea necesară, folosindu-se excavatoare şi camioane, s-a instalat o cale ferată. Noi trebuia să săpăm pământul şi să-l încărcăm în vagoanele platformă. Era o muncă istovitoare, continuă, nu puteai să respiri deloc, tot timpul brigadierul, pontatorul şi miliţianul era cu ochii pe noi, deşi am folosit toate metodele să ne mai uşurăm munca. Iată cum: era o modalitate ca, după ce s-a tras vagonul în porţiunea de teren potrivită, să se săpe cu hârleţul pământul de pe malul de sus şi se arunce în vagon. Noi am vrut să profitam că malul este sus şi să săpăm un şanţ dedesubt, luând măsurile de precauţie, pentru că se întâmplaseră accidente mortale cu această metodă. După săparea şanţului orizontal în masa de pământ de lungimea vagonului, cei doi săpători se dădeau la o parte şi vreo 10 oameni se urcau pe vârful dealului cu răngile. După ce le înfigeau în pământ, cam 0,5 m, începeau toţi, la o comandă hei-rup, să împingă răngile înainte şi să le retragă, ca să facă fisuri, pentru a prăbuşi malul în vagon. La al 4-lea hei-rup, malul s-a dislocat şi cu un zgomot puternic s-a prăbuşit peste vagon. Într-adevăr, vagonul s-a umplut de pământ, dar şi împrejurimile, trebuind să muncim mai mult ca să degajam pământul, pentru a putea scoate vagonul de acolo. Calculasem greşit cantitatea de pământ dislocată.

Colonia şi împrejurimile erau situate pe o fostă moşie a Brătenilor, confiscată de comunişti. În afara coloniei s-a amenajat o grădinărie cu sistem de irigaţie complet, pe mai multe sute de hectare, de unde se aducea şi pentru deţinuţi o parte din aşa zisa hrană. Pompa

de apă se găsea în Siutghiol, iar apa era împinsă până în vârful dealului, de unde era distribuită prin canale de irigaţie pe tot versantul de teren agricol. Astfel, într-un an, timp de vreo 4 luni, mergea un deţinut cu căruţa şi cosea spanac mult, pe care-l puneau la fiert în bucătărie, adăugau puţin ulei şi ceva ceapă şi anunţau meniul pentru ziua respectivă: stufat de spanac cu ceapă. Într-o iarnă ne-au dat ceapă fiartă, timp de 3-4 luni. Pe cât puteam, completam hrana cu pachetul de 5 kg de acasă şi, eventual, cu cumpărături de la chioşcul alimentar din lagăr, când se găsea ceva. Pentru a ajunge la Năvodari mergeam pe jos, după care eram îmbarcaţi în vagoane deschise şi duşi mai departe. Am asistat la o ciocnire de trenuri la locul îmbarcării. Aceata era un fel de staţie în aer liber, de unde porneau garnituri în ambele direcţii, pentru şantiere mai îndepărtate. De la colonie până acolo era o distanţă de 3 km, după care eram îmbarcaţi în vagoane platformă, până pe şantier. Uneori aşteptam ore întregi până apărea trenul, pentru că aveau diferite defecţiuni. De data aceasta, trebuia să vină un tren din partea stângă să ia brigada mea, iar un tren cu deţinuţi era în staţie, aşteptând să i se dea pornirea spre dreapta, la şantierul Năvodari. În partea stângă, linia era sub nivelul solului şi în curbă, astfel că mecanicul nu avea deloc vizibilitate, venea şi cu spatele spre punctul de încărcare. Singura lui vină era că avea viteză prea mare pentru astfel de situaţie. Ciocnirea era inevitabilă şi pericolul era pentru garnitura încărcată cu deţinuţi. Şeful de tren al garniturii de Năvodari, care era pe sol, nu se urcase încă în tren, şi-a dat seama de situaţie şi a dat rapid pornirea garniturii încărcate. În acelaşi timp, a avertizat rapid pe oamenii ultimului vagon să nu sară din tren în timpul mersului. Într-adevăr garnitura care venea cu spatele a ajuns pe cea plină şi, deşi prima pornise, ultimul vagon a fost aruncat de pe sine, dar nu s-a răsturnat şi nu au fost victime. Însă din penultimul vagon, unde nu se auzise avertismentul şefului de tren, oamenii au sărit din tren în timpul mersului şi unuia i-au fost tăiate ambele picioare de către roţi. Gărzile militare care ne păzeau au tras un foc de rachete de alarmă şi în 10 minute au apărut două camioane cu soldaţi, crezând că fost vorba de o evadare. Când au văzut despre ce este vorba, s-au întors din drum, refuzând să ia pe deţinutul rănit care pierdea sânge şi nu aveam cum să-i dăm primul ajutor. A fost preluat peste vreo două ore de un camion care trecea pe acolo şi dus la colonie unde a murit în aceeaşi zi. Avea acasă 6 copii. Asta înseamnă inima de securist. Din

perioada lucrului la piatră pe şantierul Mustaţa am rămas cu o amintire până în ziua de azi, pentru că degetul mare de la mână stângă a fost strivit de un bloc de piatră, care s-a desprins din taluz, rostogolindu-se la vale unde eu căutam pietre pentru prelucrat. Am avut noroc de un alt bloc mare de piatră care era în cale şi care l-a deviat pe primul, strivindu-mi numai degetul mare de la mână stângă, fapt care se observă şi astăzi.

Alte şantiere voi enumera numai spre exemplificare, unde lucrau deţinuţii coloniei ”Peninsula": Şantierul termocentralei Ovidiu II, unde am asistat la scufundarea unui excavator în nămol şi după vreo două săptămâni a fost scos cu ajutorul altor excavatoare, care l-au tras afară. Şantierul Mamaia Sat, unde a început să se sape cu ajutorul hidromonitoarelor, care primeau apa din lac şi o împingeau cu mare putere în pământul ce trebuia dislocat din traseul canalului, făcând minuni, faţă de începutul cu roaba. Şantierul concasorului de piatră, care făcea operaţiunile de sfărâmare a pietrelor de orice dimensiuni, sortându-le în final, de la anrocamente mari, până la nisip.

În timpul acestor operaţiuni draconice, oamenii trăiau cu speranţele şi visele lor, uneori reduse, este drept, la o felie de pâine cu marmeladă sau la îndepărtatul gând al eliberării. Pe un şantier de lucru, într-unul din puţinele momente de răgaz, când cerberii erau undeva mai departe, iar noi stăteam rezemaţi în hârleţe, unul din noi îl întreabă pe vecin: „Ce ai face tu acum dacă ai vedea o fată în faţa ta?” „Aş căuta-o să văd dacă nu are ceva de mâncare!” a fost răspunsul, prompt, a, celui întrebat. Şi ceilalţi membri ai grupului au aprobat răspunsul, ca fiind identic cu simţămintele lor. Şi toţi aveam vârstă în jur de 30 ani. Ceea ce dovedeşte că instinctul de conservare le domina pe toate celelalte.

Ca aspect, arătam ca nişte stafii fără carne pe oase, numai piele şi os.

Umblam vara numai în chiloţi, cu încălţăminte în picioare, arătând ca nişte schelete vii. Pielea era tăbăcită de soare şi intemperii, capul tuns reglementar, ca la orice puşcărie.

Un zvon, lansat probabil de KGB-isto-securişti familiilor deţinuţilor de la canal, anunţa că undeva pe traseu s-a prăbuşit un mal şi că au murit majoritatea oamenilor care se găseau acolo. Şi părinţii mei au fost alertaţi de nişte vecini şi căzuseră pe gânduri, până au primit scrisoarea de la mine. Acest zvon l-am auzit de mai multe ori şi

se baza pe ignoranţa şi prostia celor creduli, pentru că orice prăbuşire de maluri, pe un traseu de 80 km, unde lucrează 100000 oameni, nu poate face decât câteva victime, ceea ce nu justifica alarma generală dată de zvonerii de profesie.

RELAXAREA

Pe la jumătatea anului 1952 am fost adunaţi pe platoul central pentru a primi instrucţiuni de la noul comandant al lagărului, Tiberiu Lazăr. Am fost împărţiţi în trei grupe mari, deoarece nu se putea citi de un singur om documentul prezentat şi să poată fi înţeles, dată fiind mărimea colectivului: 6000 oameni. La grupa unde eram eu a citit chiar noul director.

Ni s-a citit regulamentul lagărelor de muncă, al penitenciarelor, etc.

Ceea ce am auzit era de ordinul basmelor: gardienii nu aveau voie să-i înjure pe deţinuţi. Ei, dimpotrivă, trebuiau să se adreseze deţinuţilor cu ”dumneata" şi nu cu ”măi, banditule", ca până atunci şi, culmea, ”Gardienii nu au voie să forţeze oamenii la muncă"! Hotărât lucru, acest regulament era făcut pentru exterior (străinătate), nici într-un caz pentru deţinuţii din România! Şi, totuşi, din acea clipă acestea erau normele după care se va conduce lagărul nostru. Noul comandant a recomandat deţinuţilor care vor fi loviţi, insultaţi, etc. să sară gardul de sârmă ghimpată din jurul barăcii şi să vină la el direct şi să raporteze. Era ceva extraordinar! Care să fie explicaţia? Am aflat-o în scurt timp. Tiberiu Lazăr a fost, mai înainte, comandant al unei închisori din Făgăraş, unde, ca toţi confraţii săi, a maltratat deţinuţii, cât i-au permis puterile, printre altele în ziua de Paşti, când a scos deţinuţii în curte, i-a culcat la pământ, deşi era frig şi i-a călcat în picioare, plimbându-se peste corpurile lor. Nu era singurul care a făcut asemenea blestemăţii, dar ale lui s-au relatat în amănunt la Radio Londra şi asta nu convenea regimului de teroare KGB-istă. În consecinţă, i s-a întocmit un dosar penal şi drept pedeapsă a fost transferat tot comandant la un lagăr de la canal. Pentru că i s-a făcut o mare nedreptate, aceea de a i se întocmi dosar penal, după ce a făcut totul pentru a fi pe placul partidului, a hotărât să schimbe foaia şi să aplice buclucaşul regulament, care stătea prăfuit pe la MAI.

De acolo a plecat direct la cele două brigăzi de studenţi

reeducaţi la Piteşti, nr. 13 şi 14, le-a adunat la un loc, le-a înjurat cât s-a priceput de bine şi le-a creat cred cea mai mare dezamăgire posibilă: le-a spus că tot ce au făcut ei, bătând şi terorizând deţinuţii, este o crimă, că sunt nişte ticăloşi şi, în consecinţă, a dizolvat cele două brigăzi şi i-a împărţit pe studenţi la toate celelalte brigăzi din colonie.

A început să îmbunătăţească hrana la bucătărie, să aprovizioneze chioşcul alimentar din interiorul coloniei, ofiţerul politic a fost transferat în altă parte, acolo rămânând unul din ofiţerii mai vechi, etc. S-a dat drumul la contactele dintre oameni, astfel că puteam lua legătura cu orice deţinut din colonie. Am uitat un amănunt: nimeni în lagăr nu avea voie să bată pe cineva, în afară de el, comandantul! Îşi rezerva acest drept pentru a nu pierde antrenamentul de maltratare a oamenilor, pe care-l practicase mai de mult. Şi, într-adevăr, am stat de vorbă cu oameni care au ajuns pe mâinile lui şi nu le-a fost deloc uşor. Dimpotrivă! se dovedea un specialist în bătaie şi tortură de clasa I. Dar în lagăr, acţiunea lui a fost mai mult decât salvatoare pentru noi. În primul rând nu se mai muncea nici jumătate ca înainte. Li se luase piuitul la brigadieri, care acum încercau, prin exemplu personal, să îndemne oamenii la muncă. Am început să prind carne pe sub pielea seacă de până atunci. Am avut şi marele avantaj că nu eram fumător şi banii pe care îi aveam i-am folosit pentru cumpărarea de marmeladă, biscuiţi, zahăr, etc., iar o dată, profitând că alţii nu aveau bani şi că se adusese pâine neagră la chioşc, am cumpărat 10 pâini de câte 2 kg, pe care le-am tăiat felii şi le-am pus la uscat la soare. Mâncând zilnic la aceste pâini, în condiţiile ceva mai liniştite instaurate, am ajuns în trei patru luni să văd cu ochii cum creşte carnea pe mine şi, faţă de ceilalţi colegi, să devin un adevărat atlet. Cred că din cei 6000 de deţinuţi eram cel mai bine legat, poate la egalitate cu un maghiar de prin Covasna. Pe şantier mai luam peste picior pe câte unul care se muncea să spargă norma, promiţându-i, că-l voi propune să i se facă statuie pentru străduinţa în construcţia canalului. Brigadierul nu mai avea ce să-mi facă, dar mi-a copt-o mai târziu, propunându-mă pentru o brigadă de fruntaşi.

Într-adevăr, văzând că producţia scade, conducerea coloniei a procedat, de astă dată, invers decât pe vremea terorii, când se făceau brigăzi de pedeapsă şi au înfiinţat o brigadă de fruntaşi. Aceasta era alcătuită din foşti brigadieri, care voiau să ajungă din nou la funcţie şi căutau să dovedească un devotament total, muncind intens, în

comparaţie cu ceilalţi. A doua categorie din componenţa brigăzii de fruntaşi erau turnătorii, obişnuiţi cu privilegiile, care acum se străduiau din nou să iasă în evidenţă. Într-adevăr, această brigadă dădea rezultate deosebite. Am uitat să arăt care erau avantajele acestei brigăzi: în primul rând raţia de pâine era de 1 kg, în loc de 750 g, ca la ceilalţi, şi mâncarea de la cazan era gătită special, fiind mai consistentă. Văzând că brigada de fruntaşi merge bine, conducerea a hotărât să mai înfiinţeze două asemenea brigăzi, adunând oamenii cei mai devotaţi producţiei. Printre aceştia am ajuns şi eu, desemnat de brigadierul care voia să scape de mine, pentru că îi descurajam pe cei mai zeloşi. Intrasem la apă! În această brigadă, ca şi în celelalte de fruntaşi, se aflau nebuni care erau gata să muncească la disperare, ca să ajungă din nou brigadieri sau să aibă unele avantaje, unii fiind turnători, profesie care acum nu mai avea căutare. Aici trebuia să muncesc mai mult, pentru că cei din jurul meu erau puşi pe treabă serios şi n-aveam cu cine mă înţelege. Prin munca mea mai ponderată, scădeam procentul de realizare al brigăzii şi-mi atrăgeam reproşurile fruntaşilor în producţie. Salvarea a venit peste vreo două luni, când un gardian trimis de conducere a venit întrebând cine vrea să meargă la o brigada de construcţii CF. M-am înscris imediat şi am justificat că vreau să mă fac ceferist, pentru că cu avocatura nu mai merge, ceea ce organizatorii au înţeles şi m-au trecut în noua brigadă, scăpând de munca intensă de la brigada de fruntaşi. La noua brigadă am dus-o destul de bine, întrucât făceam programul de muncă-construcţii CF, conduşi de ingineri specialişti, tot dintre deţinuţi şi seara, de trei ori pe săptămână, cursuri teoretice în domeniu.

În aceste condiţii am scris acasă să nu-mi mai trimită pachete cu alimente, pentru că s-a îmbunătăţit situaţia şi nu mai este necesar. Nu am arătat până acum care era metoda administraţiei de împărţire a pachetelor de acasă. Mai întâi le ridicau de la poştă, le aduceau într-o încăpere specială, după care anunţau brigadierii, care la rândul lor, anunţau oamenii. După terminarea programului de masă şi numărătoare erau aduşi baneficiarii la locul unde îi aşteptau vreo 6-7 brigadieri, supravegheaţi de un ofiţer, care, cu cuţitele în mână, desfăceau pachetul şi controlau tot conţinutul, tăind pâinea în trei-patru bucăţi, ca să nu conţină ceva ascuns. De asemenea, toate produsele erau dezambalate şi verificate. La urmă se scotea, la propunerea brigadierului, o parte din conţinut, care se punea

deoparte, spuneau ei pentru cei care nu primesc nicio dată pachet. În realitate era porţia brigadierilor şi a turnătorilor, care erau astfel gratificaţi de conducerea lagărului, din coletele trimise de familie pentru deţinuţi.

Am arătat mai înainte că s-a desfiinţat gardul care despărţea brigăzile în interiorul coloniei şi că aveam voie să stăm de vorbă cu cine dorim din oamenii de la celelalte brigăzi. De acea zi pot să afirm că am luat parte la dezideologizarea foştilor studenţi, îndoctrinaţi la Piteşti şi care fuseseră aduşi aici să introducă tortura şi la canal. Studenţii de la brigăzile 13 şi 14 şi cei răspândiţi iniţial în restul lagărului au fost supuşi de noi la un program susţinut de dezintoxicare de comunism, pe baza unor metode ad-hoc, la care şi-au adus toţi contribuţia, încât în vreo 3-4 luni, numărul celor care mai credeau în comunism putea fi numărat pe degete. Metoda a fost asimilată pe parcurs şi respectată riguros. De exemplu, nimeni nu le reproşa celor de la Piteşti nelegiuirile comise, totul se făcea cu tact şi ajungeau ei să facă mărturisiri, foarte solemne de lepădare de doctrina criminală în care crezuseră până atunci. Realizasem reeducarea reeducaţilor, aducerea studenţilor la starea morală normală. A fost episodul final al reeducării de la Piteşti, efectuat în sens invers, pentru redresarea morală a celor îndobitociţi de Ţurcanu şi oamenii lui. Informaţiile despre starea de spirit de afară veneau acum mult mai complete, din surse variate. Trebuie încă o dată menţionat că acest experiment s-a realizat pe un segment mic de 2-300 studenţi, faţă de cei 2000 care au fost intoxicaţi la Piteşti.

Dar în timp ce la Peninsula se profila o destindere accentuată, la o colonie apropiată, "Capul Midia", se desfăşura cea mai cruntă teroare exercitată de călăul Borcea, comandantul de acolo, care tortura şi ucidea cu mâna lui deţinuţii politici, în special cei ajunşi în infirmerie. Ajungând aceste crime la difuzarea lor prin posturile de radio străine s-a efectuat o anchetă şi Borcea a fost arestat într-un pavilion din afara lagărului, unde, foarte decepţionat de nerecunoştinţa tovarăşilor, a încercat să se sinucidă. Nu a reuşit şi l-au auzit deţinuţii când striga că nici să moară nu-l lasă. Prin 1993, l-am văzut la televizor pe călăul Borcea, pensionar onorabil, lăudându-se câtă grijă avea el de deţinuţi, ca de altfel şi celălalt călău, Vasile Ciolpan, directorul de la Sighet, care a exterminat elita intelectualităţii româneşti şi acum se lăuda la televizor cu impertinenţă, că el a fost foarte înţelegător şi că dădea şi

portocale le deţinuţi.

Câteva cuvinte se cuvin şi despre fumători. Când eram la Aiud, în celulă, am discutat cu vreo doi colegi fumători, exprimându-mi convingerea că de acum se vor lăsa de fumat, deoarece după 3 ani de abstinenţă forţată, organismul a fost dezintoxicat de nicotină şi nu mai aaveu motive să reia obiceiul fumatului. Am fost contrazis imediat de amândoi, care erau în situaţia dată, spunând că de abia aşteaptă să pună gura pe o ţigară, care este o plăcere pe care o doresc cât mai repede. Şi aşa s-a întâmplat, pentru că la canal, unde se găseau fumători, cei care încă nu-şi puteau procura ţigări strângeau chiştoace de pe jos, adunau mai multe şi făceau o ţigară din resturi. Foarte puţini aveau demnitatea de a nu se atinge de chiştoace. Când au luat salariul de 50-60 lei lunar, au cumpărat cu prioritate ţigări şi după aceea alimente. Unii dădeau raţia de pâine pe ţigări. Fumatul era o mare calamitate pentru deţinuţii care-l practicau şi după nişte statistici din primul război mondial, prizonierii de război care erau fumători dădeau un procent dublu de decese decât ceilalţi, atât din cauza că dădeau pâinea pe ţigări, cât şi pentru că fumatul slăbeşte rezistenţa organismului în faţa unor afecţiuni organice. Cu toate acestea, tineretul din zilele noastre, băieţi şi fete, se aruncă tot mai mult în practicarea acestui viciu, iar şcolile nu fac nimic, pentru a-i educa pe elevi.

Tot în această perioadă am fost anunţat de un fost membru al tineretului ţărănist din Bacău, care acum era arestat la Peninsula, că, pe când era în beciul securităţii Bacău, a fost coleg de cameră cu avocatul Eduard Racoviţa, fruntaş liberal, fost de mai multe ori parlamentar şi conform Constituţiei din 1923, senator de drept, deoarece a fost parlamentar în trei legislaturi consecutive. Într-una din seri, avocatul Racoviţa a fost chemat la cercetări de către gardianul de serviciu. Peste vreo două ore a fost adus în celulă de doi agenţi, întrucât era maltratat groaznic şi nu mai putea merge. S-a adresat celor din celulă spunând: anunţaţi oamenii de afară când veţi putea, că Mahalu a fost călăul meu. A doua zi a murit! Mahalu era maior de securitate şi înainte de a fi securist, fusese măcelar. A fost scos din securitate odată cu toţi evreii, prin 1965, şi numit director al întreprinderii de gospodărie comunală Bacău. În această calitate a fost eroul unui scandal monden, care pe altul l-ar fi băgat în puşcărie, dar nu pe el, care avea atâtea merite în promovarea comunismului. O salariată a acestei întreprinderi, a cerut audienţă la tov. director,

solicitând să i se acorde o gradaţie la salarizare, întrucât a trecut de mult termenul şi îndeplinea toate condiţiile. El i-a promis că-i va aproba gradaţia, dacă vine după masă în biroul lui, pentru a se distra puţin. Femeia avea un frate ofiţer de poliţie şi l-a anunţat pe acesta, care a luat măsuri de prindere în flagrant. S-a ascuns în spatele unei perdele din camera respectivă cu un aparat foto şi l-a prins în flagrant pe tov. director. Faptul s-a aflat în tot oraşul şi directorul a fost schimbat şi trecut impiegat la o întreprindere de transport auto. A fost pentru câtva timp deliciul bârfelor din mediile informate ale opiniei publice. Având merite atât de mari, a ajuns, până la urmă, director la această întreprindere şi a emigrat în Israel cu familia, prin 1986. Am auzit peste vreo doi ani că ar fi decedat acolo, nepriindu-i clima.

În această perioadă am încercat să ţinem legătura cu mai mulţi deţinuţi, foşti ţărănişti, pentru a ne orienta ideologic şi politic, pentru că legionarii erau mai mulţi şi mai bine organizaţi. Fiind din judeţe diferite, după liberare nu am putut să mai ţinem legătura.

Experienţa relaxării vieţii din detenţie a dus la rezultate nesperate din punct de vedere sociologic şi uman. De unde, înainte hrana din valize, adusă de la chioşcul alimentar sau din pachetele de acasă se fura, acum se făcuseră rafturi pe peretele barăcii şi toţi ţineau acolo, la vedere, alimentele, fără să se mai producă vreun furt. Şi erau aceeaşi oameni care cu un an înainte erau în stare să se sfâşie unii pe alţii. Acesta este rezultatul belşugului material şi al destinderii spirituale la o comunitate de oameni care evoluau spre libertate şi prosperitate, limitate de condiţiile claustrării din detenţie.

Împotriva studenţilor reeducaţi, pe când erau încă la putere în colonie, s-au luat totuşi nişte măsuri de protecţia muncii celorlalţi de către unele organe administrative, pentru că aceştia, în avântul lor fanatic, erau în stare să muncească peste puteri şi să dovedească faptic că normele trebuiesc schimbate, pentru că ei pot produce mai mult. În acest context, au fost repartizaţi pe un şantier de la Mamaia sat, unde traseul canalului trebuia să străpungă un deal. Acest deal ascundea sub un strat de 2 m grosime o rocă foarte dură, pentru care nu se făcuse normă specială şi când ajungeai acolo, trebuia să raportezi acelaşi număr de metri cubi ca şi la o rocă normală. Era vorba de un pământ roşu, intens mineralizat, specialiştii spuneau că era gips cristalizat, care semăna puţin cu cuarţul, dar era ramificat, în formă de pânză de păianjen, în toată structura roşie a solului. Unii spuneau că pe vremuri

se exporta acest material în Germania. Aşa se face că studenţii noştri munceau de zor, dar nu-şi mai puteau îndeplini norma în niciun chip. Încă nu aflasem de dezastrul de la Piteşti şi când am întâlnit un cunoscut, fost membru marcant al secţiei de elevi PNŢ şi am vrut să-l întreb ce mai face, trecut pe lângă mine fără să răspundă şi nu am găsit atunci nicio explicaţie. Aveam să o aflu mai târziu.

Nu am pomenit nimic despre munca mea în faza finală a canalului, la brigada de construcţii CF. De aici nu am decât aprecieri pozitive, în sensul că era ceva normal pentru locul în care mă găseam. Transportam şi montam şine de cale ferată de la locul de depozitare la cel de montare, cu nişte cleşti speciali, de care ţineam doi oameni, unul în dreapta şi altul în stânga. Era mai greu la ridicarea unei inimi de ramificaţie, care cântărea peste 1500 kg şi la care încăpeam prea puţini oameni cu cleştii pentru a o ridica. Trăgeam de ea gheboşi, nu puteam redresa corpul şi cu greu ajungeam la destinaţie. Partea acceptabilă a lucrului era că aveam mulţi timpi morţi, când puteam să ne tragem sufletul şi astfel să ne refacem forţele.

În toamna anului 1952 au apărut în colonia noastră vreo mie de deţinuţi, toţi bătrâni, cu condamnări administrative de cinci ani fiecare, pronunţate de securitate şi nu de tribunalele militare ca până atunci. Printre ei, vreo 30-40 erau băcăuani, binecunoscuţi de mine. Toţi erau personalităţi politice din perioada interbelică, pe care nu-i putuseră condamna din cauza că nu-şi manifestaseră, după 23 august 1944, opiniile politice, dar pentru care securitatea avea ură proletară şi de clasă. Printre ei se aflau, în primul rând, toi membrii Delegaţiei permanente a PNŢ, care nu fuseseră arestaţi înainte. Desigur, nu toţi au venit la Peninsula, alţii au fost duşi la celelalte 13 colonii ale canalului, dar din spusele lor am putut afla date despre toţi cei arestaţi în acest lot şi apoi împrăştiaţi pe şantierele canalului. Am aflat, astfel, că a fost arestată (deci nu au fost turnători) marea majoritate a Delegaţiei permanente a organizaţiei judeţene PNŢ, cu două excepţii, care însemnă că au capitulat, devenind colaboratorii securităţii. De asemenea, nu era arestat niciun tânăr din organizaţiile PNŢ, ceea ce iarăşi era semnificativ. Printre cei arestaţi era şi profesorul Manolescu, fost director la Liceul comercial, care era foarte exigent cu disciplina şcolară şi probabil vreun elev al său, ajuns securist, l-a băgat la puşcărie drept răzbunare că nu-l lăsa să fumeze în şcoală. Bătrânii arestaţi suportau foarte greu detenţia, din cauza vârstei, dar şi pentru

că era greu să te acomodezi aşa repede cu munca, chiar mai potolită, pentru nişte oameni care au avut toată viaţa o activitate intelectuală. Noi, cei mai vechi, i-am poreclit ”Magi", din motive greu de explicat pentru mine, dar ei în timpul liber erau mai optimişti decât noi şi preziceau căderea guvernului comunist cât de curând. În consecinţă, se apucau de făcut şi desfăcut guverne dintre ei (erau amestecaţi din toate regiunile ţării). Fiecare baracă de administrativi, avea guvernul ei, care se schimba la câteva zile. I-au ţinut vreo doi ani, după care le-au dat drumul acasă.

Între timp se schimbase şi comandantul Tiberiu Lazăr, care adusese o relaxare binevenită în Peninsula şi noul comandant, un evreu chior de un ochi, se străduia, deocamdată fără succes, să reinstaureze teroarea în lagăr.

În februarie 1953 a murit tiranul I. V. Stalin şi pe toate şantierele Canalului Dunăre – Marea Neagră s-a întrerupt lucrul, au sunat sirenele şi s-au tras clopotele timp de vreo cinci minute, în care timp deţinuţii comentau în mod liber moartea şi înmormântarea simbolului terorii comuniste. Având în vedere organizarea statală, puţini sperau în îmbunătăţirea imediată a situaţiei, chiar dacă era o speranţă în evenimente mai favorabile. Când, peste câteva luni, am ajuns la mina de plumb Baia Sprie, deţinuţii povesteau că acolo au avut loc anchete ale securităţii pentru că în lagăr s-a răspândit vestea morţii dictatorului chiar în noaptea în care s-a produs. Securiştii voiau să ştie cine i-a informat. Unul dintre deţinuţi a spus că el a visat că a murit Stalin şi a spus şi celorlalţi şi până la urmă aşa a rămas, neputându-se afla sursa de informaţii.

În ultima perioadă a canalului (primăvara lui 1953) a apărut în rândul deţinuţilor politici din colonia “Peninsula”, unul din fii lui I.I.C. Brătianu, nu mai ştiu exact numele său. Am arătat că această colonie era pe o fostă moşie a familiei Brătianu, care fusese expropriată şi transformată, în parte, în lagăr de deţinuţi politici şi restul într-o grădină cu sistem de irigaţie construit de deţinuţi.

Pentru a-şi bate joc de familia Brătianu, conducerea securistă a lagărului l-a repartizat pe respectivul la poartă, să lustruiască cizmele pentru cadrele M.A.I. Nu era o muncă grea, faţă de cea de pe şantier, dar era umilitoare pentru un reprezentant al ilustrei familii. Şi-a îndeplinit sarcina în mod conştiincios până la închiderea şantierelor canalului.

Închisorile de după Canal

Pe la jumătatea verii 1953, într-o dimineaţă, constatarăm că pe tot traseul canalului este o linişte suspectă! Noi eram obişnuiţi cu zgomotul permanent şi lipsa lui a trezit speranţe şi suspiciuni.

Niciun semnal de până atunci nu indica faptul că s-ar putea opri canalul şi se lucrase cu mult zel până în ultimul moment.

Ca şi în alte ocazii, secretul total şi surpriza organizatorică au fost caracteristice procedeelor comuniste. În câteva zile am fost îmbarcaţi în vagoane dubă şi dirijaţi spre diferite destinaţii.

Eu am ajuns înapoi la Aiud. Arătam bine, eram bronzat şi cu moralul ridicat. Mai aveam doi ani până la expirarea pedepsei.

Rememoram în linişte cea mai zbuciumată perioadă a detenţiei, evoluţia societăţii umane forţată să trăiască într-un laborator penitenciar, trecând prin teroare, foamete, îndobitocire, muncă forţată istovitoare, etc. Şi cunoscând apoi o transformare radicală, redresarea morală şi fizică, datorită experimentelor şi capriciilor unor comandanţi, marcaţi de o ideologie criminală, care, uneori, îşi putea crea singură antidotul.

Aiudul se schimbase şi el mult în cei trei ani de când îl părăsisem. Aproape toată lumea lucra acum în atelierele fabricii, care devenise o adevărată maşină de distrus oameni. Normele pe care le ştiam erau acum duble, diferiţi stahanovişti, protejaţi şi stimulaţi de conducere, reuşiseră să mărească normele la nişte limite greu de realizat. Raţia de pâine de ½ kg, se dădea în acelaşi procent cu realizarea normei.

Odată cu sosirea noastră, raţia de hrană la celular s-a înrăutăţit simţitor, în mod brusc, în sensul că în afară de cele 250 g pâine, ciorba era apă fiartă înălbită cu ceva făină de grâu sau paste făinoase, lipsită de orice valoare nutritivă. Dimineaţa nu se servea nimic.

Timp de 8 zile nu am avut scaun şi a trebuit să folosesc irigatorul infirmeriei pentru a rezolva situaţia. La fel au păţit majoritatea celor veniţi de la canal, unde se ajunsese să fie un regim alimentar aproape normal.

Aceasta era tactica obişnuită a conducerii KGB-isto-securiste, de a înfometa oamenii înainte de a-i trimite la alte munci, din raţiuni care-mi scapă, dar care se repetau frecvent.

După vreo două luni de înfometare am fost din nou îmbarcaţi în

dube şi transportaţi la mina de plumb din Baia Sprie, de lângă municipiul Baia Mare.

Alţi deţinuţi au fost repartizaţi la celelalte mine de pe acelaşi filon metalifer, la Cavnic şi Vadul Nistrului.

Ajunşi la Baia Sprie, am întâlnit condiţii materiale mai bune decât la canal. Am fost ţinuţi vreo săptămână în carantină, într-un pavilion separat, ni se servea dimineaţa un surogat de cafea cu mult mai mult zahăr decât eram noi obişnuiţi pe la canal sau Aiud. Raţia de pâine era de 1,250 kg zilnic, iar hrana mult mai bună decât prin alte închisori.

Până am venit noi, aici fuseseră numai deţinuţi cu condamnări peste 10 ani. Apoi ne-au amestecat, aşa că eram tot felul de deţinuţi politici, de la 3 ani la MSV. Dar am observat, îngrijoraţi, că deţinuţii care lucrau aici de peste trei ani, cu tot acest regim alimentar erau slabi, galbeni la faţă, chiar dacă aveau mersul drept, sigur şi erau vioi.

Am aflat de la ei, după ce ne-au amestecat în barăci, că din cauza atmosferei nocive din mină pierduseră pofta de mâncare şi organismul se menţinea cu greu într-un echilibru de sănătate.

Noii veniţi am fost supuşi, timp de o săptămână, unui intens instructaj asupra condiţiilor de lucru în mină şi asupra drasticilor norme de tehnica securităţii muncii, făcut de deţinuţii mai vechi, din care unii, chiar erau mineri de profesie. Ni s-au luat toate obiectele şi îmbrăcămintea personală şi ni s-au dat efecte de penitenciar, printre care haine, bocanci militari, etc.

În barăci aveam paturi individuale cu saltele de paie, cearşaf şi pernă de lână, etc. Ceea ce era mult, faţă de alte unităţi ale MAI.

La intrarea în mină se dădea în primire lampa de carbid, cu o încărcătură de 200 g pentru luminat la locul de muncă şi treceam prin baia mare, unde schimbam hainele de afară cu cele de lucru, care erau trase cu un scripet spre tavan, unde stăteau până la revenirea din tură, când, după ce ne spălam cu apă caldă şi săpun, trăgeam jos echipamentul de cameră şi-l urcam, în loc, pe cel de lucru. Predam lămpile de carbid şi apoi intram în barăci.

Despre organizarea minei şi descrierea muncii voi relata mai puţin, deoarece a făcut-o magistral Ioan Ioanid, în cartea sa: "Închisoarea noastră cea de toate zilele", vol. I.

Coboram în adâncimea minei cu un ascensor etajat, în total 8 persoane, la adâncimea de 1000-1200 m, în orizonturile 11, 12 şi 13,

care erau în exploatare. Distanţa între orizonturi este de aproximativ 80 m, lungimea unui orizont este de circa 4-5 km, divizată în două aripi create de puţul de intrare, care era la mijloc şi împărţea orizontul în mod egal. La capătul fiecărei aripi exista câte un puţ de aerisire, prin care se elimina aerul încălzit şi viciat de gazele toxice din mină. Munţii din zonă sunt de origine vulcanică, roca de bază este andezitul, format din lavă răcită şi solidificată, rezultată din erupţia cu milioane de ani în urmă. După răcirea lavei vulcanice s-au produs în roca de andezit nişte crăpături, probabil din contracţia rocii, prin care, ulterior, s-a infiltrat dinspre centrul pământului spre suprafaţă o rocă metaliferă, conţinând diferite metale neferoase, care constituia filonul metalifer în exploatare la cele trei mine din Maramureş. Lungimea totală a filonului în exploatare era de aproximativ 40 km şi pe acest aliniament erau cele trei mine de producţie.

Prin puţul principal de intrare, o dată cu colivia ascensor, intra şi aerul trimis cu pompe puternice în mină, pe galeriile de exploatare, pentru aerisire, precum şi conductele de apă pentru răcit perforatoarele şi de băut, ca şi conductele metalice cu aer comprimat la câteva atmosfere, necesare funcţionării perforatoarelor. Aici nu existau perforatoare electrice. Galeriile erau de două feluri: principale şi de exploatare. Galeria principală era săpată în andezit, care e o cenuşa vulcanică moale, faţă de roca minerală, care este mult mai grea şi mai dură.

În minele metalifere, exploatarea se face de jos în sus. Acest paradox se realiza prin săparea în roca sterilă a unui puţ adânc de 80 m, după care se săpa o galerie orizontală, în lungime convenabilă de aproximativ 2000 m, puţul de evacuare a gazelor, la capăt, şi mina putea fi deschisă. Din această galerie se pornea la atacarea filonului metalifer.

Galeria principală are şi o linie de vagoneţi, pentru evacuarea minereului, care trebuie transportat la flotaţie, instalaţia de prelucrare a metalelor de la suprafaţă. Vagoneţii sunt evacuaţi cu aceeaşi colivie ca şi oamenii, dar în timpul cât ei lucrează pe frontul de muncă. Galeria principală este pardosită lateral şi pe cerime (plafon) cu bârne de brad. Aceasta deoarece bradul are calitatea că, atunci când intra galeria în presiunea unei surpări de rocă, începe să plesnească şi deci să avertizeze oamenii să se îndepărteze de pericol. Galeriile de exploatare nu sunt pardosite, pentru că roca metaliferă e mult mai dură şi durata

exploatării este scurtă, frontul fiind într-o continuă mişcare.

Am arătat mai înainte că galeria principală era paralelă cu filonul metalifer, care venea dinspre centrul pământului spre suprafaţă, având o grosime variabilă, între 3 şi 10 m.

Roca metaliferă se deosebea de cea sterilă prin trei caracteristici:

I Greutatea specifică. Este mai grea de 5-6 ori ca sterilul.

II Luciu metalic. Roca sterilă este mată.

III Apa de constituţie. Roca metaliferă este totdeauna udă, în timp ce andezitul este uscat.

Din galeria principală plecau spre roca metaliferă căile de acces la filon, la început orizontal, dar pe măsură ce exploatarea avansează se creeau suitori, constând din scări de brad în serpentină, până la exploatare.

Cât am lucrat la mină eu am fost repartizat ca ajutor la un miner mai vechi, care lucra la dat găuri în roca metaliferă cu perforatorul cu aer comprimat. Lucram mai mult la o galerie de înaintare în filon, adică dădeam găuri pentru a crea un front de lucru la o galerie de 2 x 2 m. Pentru asta trebuia să dăm cam 8 găuri în roca minerală în decurs de 6 ore, adânci de 80 cm. Luam în fiecare dimineaţa de la magazia şantierului opt burghie ascuţite, care trebuiau să ajungă la cele 8 găuri. Dacă aveam burghiu vidia ajungea unul singur la toate opt găuri. În urma noastră venea frontul de exploatare, care dădea găuri pe toată lăţimea filonului. Minereul metalifer rezultat în urma exploziilor era transportat la rostogol (un fel de puţ din lemn de brad făcut de specialiştii dulgheri, care creştea pe măsură ce se înălţa exploatarea), unde se turna minereul, care ajungea la galeria principală şi se capta de către vagonetarii care-l transportau. Minereul rezultat din explozii era de diferite dimensiuni şi muncitorii care-l adunau trebuiau să-l dimensioneze, spărgând cu barosul pietroaiele care nu se puteau încărca cu lopata. Operaţia aceasta de adunare a minereului de pe platforma de exploatare, încărcare în roabă şi transportul la rostogol se numea rulare şi necesita cel mai mare număr de lucrători. Norma era de 8 mc de persoană, în cele 6 ore efective de lucru şi, cât am stat în mină, nu am văzut pe nimeni care să o realizeze. În cele vreo 8 luni cât am lucrat la această mină, spre sfârşit, s-a luat şi aici măsura de a se atribui pâinea numai în procentul de realizare a normei, adică ai realizat 30% din normă, primeai 350 g pâine în ziua următoare. Numai

că oamenilor tot nu le păsa, pentru că erau unele categorii de muncitori care realizau norma integral, cum erau perforatorii, meseriaşii dulgheri şi alţii care, fiind vechi, nu mai aveau pofta de mâncare şi nu consumau mai mult de 3-400 g pâine, restul rămânând pe masă şi fiind consumată de ceilalţi care aveau nevoie de ea. Rămânea multă pâine neconsumată, care era dusă cu o căruţă trasă de doi măgăruşi la o crescătorie de porci din afara coloniei.

La fiecare punct de exploatare erau muncitori de la rulare, dar şi cei cu perforatorul, dulgherii etc., care, la intrarea în "şut" (schimb), trebuiau să facă copturirea cerimei. Copturire înseamnă îndepărtarea de pe plafonul abatajului (cerime) cu o rangă cu gheară, care era totdeauna la locul de muncă, a copturilor, adică a lespezilor de rocă nedesprinse din plafon, dar fisurate şi care la lovitura cu ranga aveau un sunet specific. Din această cauză minerii trebuiau să aibă auzul fin, pentru a desluşi plesnitul permanent al aşchiilor de rocă, ce se desprindeau cu încetul din plafon, în virtutea gravitaţiei şi care puteau cădea în capul vreunui muncitor şi să-l accidenteze. În tot timpul copturirii, trebuia să fie linişte totală pentru ca să se poată distinge sunetele rocilor lovite. La explozie cădeau jos o parte din pietre, dar altele crăpau şi nu se desprindeau imediat. Au existat accidente, chiar mortale, după desprinderea unor blocuri mai mari de rocă, care au căzut peste oameni.

După ce echipa de doi oameni de la perforat reuşea să dea cele 8 găuri în 6 ore, apărea artificierul civil (nu lăsau trotilul pe mână bandiţilor), care băga trotilul în găuri, punea peste el nişte lut galben adus de afară, lăsând bineînţeles fitilul lung de vreun metru în afara găurii. După 6 ore de lucru se dădea un fel de alarmă, pentru a se aduna toată lumea lângă puţul de intrare ieşire, pe unde circula ascensorul, începea evacuarea deţinuţilor care dura câte o oră sau două, pentru că în colivie încăpeau câte opt oameni şi până urca şi revenea treceau mai mult de cinci minute. La fiecare transport de la gura minei se făcea apelul şi când se constata că nu mai este nimeni în locurile de exploatare, se bătea într-un anumit fel în ţevi şi artificierul începea să dea foc fitilelor, care începeau să explodeze. Exploziile erau puternice şi se auzeau din orice parte a minei. Când termina de dat foc fitilelor artificierul, se retrăgea şi el la ieşire. După evacuarea tuturor oamenilor din mină, nu intra nimeni timp de 4 ore, care erau necesare pentru evacuarea gazelor toxice rezultate din explozii. Din această

cauză în minele metalifere nu se putea lucra în trei schimburi. Pentru noi, deţinuţii, munca în mină era mult mai acceptabilă decât cea în aer liber de la canal, unde în perioada de teroare eram tot timpul obligaţi să muncim forţat, fără niciun răgaz. Aici locurile de muncă erau multe şi izolate în diferite abataje şi administraţia nu avea atâţia supraveghetori pentru fiecare echipă. Singurul pericol era acela al intoxicării organismului cu substanţe nocive, care duceau lent la o afectare a metabolismului. Dar pentru mine, care eram în primul an de şedere aici, nu era încă periculos, mâncam regulat porţia de peste un kg pâine şi celelalte bucate care nu prea mai erau aşa de gustoase şi consistente ca la început.

Erau în exploatare trei orizonturi: 11, 12 şi 13. Câteodată se mai exploata un zăcământ de la orizontul 10, acum dezafectat. Primele două erau în exploatare curentă, iar al 13-lea era în curs de formare, nefiind definitivat. Temperatura la locul de muncă varia după cât era de apropiat sau depărtat de galeria principală. Astfel că pe galeria principală, unde circula curentul de aer spre gura de ieşire, era mai răcoros, aproape de aerul de afară, iar în locurile de muncă aflate pe filonul metalifer, ca o deviaţie a aerisirii, temperatura putea atinge la orizontul 12 – 42°, iar la orizontul 11 – 40°. Drept urmare noi, în mină, umblam îmbrăcaţi numai în nişte slipuri şi cu bocanci în picioare sau cizme de cauciuc. Cizmele le cam evitam, pentru că produceau ciuperci la degete. Ţin minte că fiind încălţat cu cizme de cauciuc, în două ore s-au umplut de transpiraţie. Apa o aduceam de la puţul de intrare cu o cofă de lemn, care avea calitatea că o ţinea rece mai mult timp decât alt fel de vase şi era şi mai ieftină. Cei care lucram la perforator, ne mai răcoream de la aerul sub presiune din conducta de racord, care deservea aparatul.

Cea mai mare plăcere şi fericire pentru un miner era să găsească în cursul exploatării o geodă. Geoda era un gol în diametru de 5-10 m, de obicei sferic, format probabil de o acumulare de gaze în roca de infiltraţie metalică, care cu timpul s-a umplut cu apă de mină (Galiţa), ce curge încet dar permanent prin roca metaliferă. Apa aceasta conţinea, dizolvate, toate minereurile pe care le întâlneşte în cale, fiind periculoasă pentru ochi în special şi pentru piele. De aceea minerii ar trebui să poarte o pălărie din stofă cu boruri mari pentru a proteja pe cât posibil ochii şi pielea. Desigur noi nu aveam aşa ceva şi umblam pe cap cu o bască sau boneta de deţinut.

Operatorul de la perforator, care dădea găuri, putea să simtă când în faţa lui are o geodă, prin faptul că dădea peste o rocă mult mai dură ca aceea obişnuită şi din care, dacă era străpunsă, ţâşnea apă sub presiune câtva timp. După ce se făcea explozia, apăreau diferite cristale, rupte din pereţii geodei care depăşesc orice imaginaţie de frumuseţe şi armonie. Astfel, predominau cristalele de bioxid de siliciu (Cuarţ), în prisme hexagonale cu vârful ascuţit, în piramide hexagonale de o perfecţiune pe care numai natura o poate realiza. Urmau alte cristale, cum ar fi cele de argint, care cristalizează în cuburi perfecte, şlefuite de natură, până la perfecţiune. Acestea din urmă erau de dimensiuni mai mici decât primele. Pe fondul rocilor cristalizate apăreau oxizii de cupru, de culoare verde albastră, oxizii de fier, de culoare roşie. etc. Aceşti oxizi infiltraţi în cristalele de cuarţ dădeau nişte nuanţe frumoase, care le fac să fie considerate pietre semipreţioase. Deţinuţii erau primii care puneau mâna pe aceste minunăţii ale naturii şi o parte le ascundeau, cu speranţa că le vor găsi, după eliberare sau veneau cu ele în baracă să se laude la colegi, încercând şi acolo să le ascundă de gardieni.

Asemenea noroc, de a găsi o geodă era foarte rar şi cât am stat eu în mină, în 8 luni, nu a fost niciun caz. Am admirat însă colecţiile unor deţinuţi, care le păstrau ascunse cât puteau. Am reuşit după plecare să iau cu mine în bagaje o piatră de cristale, de mărimea unei cutii de chibrituri, care avea 5-6 cristale de cuarţ hexagonal, montate de natură pe un fond albastru de oxizi de cupru, printre ei alte 5-6 cristale de argint, în cuburi de mărimea unei gămălii de chibrit, lucioase, perfect şlefuite de natură. La Aiud se făceau percheziţii de trei ori pe lună în toate celulele. Şi, totuşi, am păstrat-o vreo trei-patru luni în paiele de la saltea. Până la urmă au găsit-o şi confiscat-o. De fapt, am păstrat-o din greşeală, pentru că nu credeam că o voi putea salva în condiţiile Aiudului. La orizontul 13, care era în construcţie, a apărut odată o geodă de mărimea unui lac subteran. După explozie, apa a năvălit şi a acoperit tot spaţiul săpat până atunci şi, deşi s-au adus pompe puternice, nu s-a putut limita dezastrul, acolo rămânând toate utilajele de exploatare, până după vreun an, când pompele au reuşit să scoată toată apa din uriaşa geodă. Apa aceasta nu mai era aşa de acidă ca galiţa obişnuită şi deţinuţii care au văzut-o la început spuneau că era limpede, dar nu era bună de băut, iar când au vrut să se spele pe mâini cu săpun, acesta nu făcea spumă. În fiecare mină pentru metale

este un şanţ pe galeria principală, prin care se scurge galiţa (apă acidă), care este colectată într-un bazin lângă ieşire şi scoasă afară cu motopompele.

Deşi minele din zonă sunt denumite, în general, mine de plumb, în realitate în multe abataje predominau alte minereuri decât plumbul. Unele zone au ca minereu predominant zincul, care este mai periculos, pentru că roca se desprinde uşor şi poate accidenta personalul. În componenţa minereului sunt şi mici procente de metale preţioase, cum ar fi aurul şi argintul, sau altele mai puţin preţioase, care se aleg la instalaţiile de flotaţie. La Baia Sprie, vagoneţii încărcaţi cu minereu se urcau pe munte, de unde erau preluaţi de un teleferic, care îi transporta pe deasupra oraşului, la staţia de flotaţie.

Accidente de muncă au existat tot timpul, mai mult sau mai puţin periculoase. Cât am stat eu acolo a fost un singur accident mortal. La o echipa de perforatori, formată din doi oameni (în mină legea protecţiei muncii prevede că nimeni n-are voie să rămână sau să lucreze singur), după începerea lucrului, când burghiul a pătruns în rocă, s-a produs o explozie puternică, ce a omorât pe loc omul care dirija perforatorul şi a rănit grav pe ajutorul lui, care era la doi metri distanţă. Din cercetările făcute a rezultat că un calup de trotil amplasat de artificier cu o zi înainte, într-o gaură, nu a făcut explozie când i s-a dat foc şi a rămas neexplodat. A doua zi muncitorii n-aveau cum să ştie că a rămas neexplodat un trotil şi au procedat la perforarea frontului de lucru. Burghiul a atins trotilul, care a explodat. Ajutorul a fost tratat cu atenţie de medicii deţinuţi, care i-au extras din piele, sute de pietricele pătrunse după explozie.

Am avut şi eu un accident minor, dar cu rezultate bune, pentru că am stat la infirmerie mai bine de o lună, în condiţii foarte favorabile. În realitate am vrut să sparg o bucată de carbid cu un ciocan, dar lovitura nu a spart carbidul care a sărit în piciorul meu, provocându-mi o rană pe piele. Eu nu am dat atenţie şi am pansat singur rana, fără să merg la infirmerie. Dar peste câteva zile am constatat că rana se înroşeşte şi mă doare. M-am dus la infirmerie cu rana deschisă, însă nu am spus că este de la carbid, ci de la o bucată de minereu. Am fost internat în infirmerie, unde era foarte bine şi tratat regulat de medici, dar fără rezultat palpabil. Rana nu mă mai durea, dar nu se vindeca deloc. Îmi convenea foarte bine situaţia şi acolo mă relaxam bine, întrucât aveam interlocutori de nivel înalt, printre care

şi un episcop catolic şi aş fi rămas acolo oricât permiteau împrejurările. Numai că după vreo lună şi jumătate s-au sesizat ofiţerii de supraveghere, care s-au întrebat ce este cu mine de stau aşa de mult acolo. Medicii au luat măsuri radicale şi, după o anestezie locală, au tăiat toată pielea din perimetrul afectat, aplicând apoi nişte unguent. În mai puţin de o săptămână, rana s-a vindecat. Poate că dacă spuneam de la început că rana provenea de la carbid, luau măsurile mai repede, dar eu am profitat puţin, trăgând chiulul administraţiei cu acest prilej. Un alt accident înregistrat cu puţin înainte de venirea mea la mină s-a produs la construcţia unei suitori. Construcţia suitorii era socotită cea mai grea muncă din mină. Suitoarea înseamnă să sapi o comunicaţie între două orizonturi sau nivele diferite ale aceluiaşi orizont. Străpungerea se face ca peste tot, de jos în sus. Începeai, cu ajutorul perforatorului, o gaură în tavan, prin perforarea a aproximativ patru găuri pentru explozia cu trotil. După prima explozie, materialul cădea jos şi rămânea un început de gaură, prin care în tura următoare şi în toate celelalte, până se ajungea la capătul de sus, se construia o scară de lemn, iar pe ea se urca cu aparatul de perforat, furtunul de aer, furtunul de apă etc. Începeai apoi să perforezi deasupra capului. Îţi cădea în cap praful umezit de apă al rocii găurite şi făceai totuşi cele 4 găuri. La terminare coborai toate cablurile şi aparatele ca să poată exploda trotilul şi să nu le distrugă. Data următoare, când veneai, gazele din mină fuseseră evacuate de aerul aspirat pe galeriile principale, dar în fundul de sac al găurii verticale nu se evacuau pentru că erau mai uşoare decât aerul, aşa că trebuia ca operatorul să urce treptele cu furtunul de aer comprimat la gură şi să aşteapte ca acest aer din furtun să aerisească spaţiul interior şi apoi să urce din nou aparatele pentru lucru pe ziua respectivă. Accidentul s-a produs când furtunul cu care s-a urcat operatorul era undeva înnodat şi nu a trimis destul aer omului care a fost ameţit de gaze. Un ajutor care a încercat să-l salveze a fost şi el ucis de gaze. Din cauza dificultăţilor construcţiei unei suitori, tradiţia cere ca numele suitorii să poarte totdeauna numele constructorului, chiar dacă este deţinut. Şi în mină s-a respectat această tradiţie.

Am pomenit mai înainte despre depozitul cu procent slab de minereu de la orizontul 10. Chiar dacă era dezafectat, se efectua o circulaţie a aerului şi se putea lucra. Conducerea minei, constatând că are mână de lucru ieftină, a hotărât să reia exploatarea unui depozit

abandonat, cu ani în urmă, ca nerentabil. Acest depozit era aproape de capătul extrem al minei, în apropierea puţului de evacuare, deci era cald şi aerul îmbâcsit cu tot felul de noxe.

Minereul era încărcat în vagoneţi şi apoi aceştia erau răsturnaţi într-un rostogol adânc de 80 m, care ducea la orizontul 11, unde era linie de vagoneţi pentru a transporta materialul la flotaţie. Numai că rostogolul acesta avea o hibă importantă. Era aproape tot timpul blocat pe la jumătatea traseului, prin faptul că o lespede mare se desprindea din pereţii lui şi la o gâtuitură se oprea şi bloca curgerea mai jos a materialelor. Deblocarea unui rostogol era o operaţie extrem de periculoasă, deoarece nu se putea face decât de jos în sus. Cineva trebuia să se apropie, urcându-se prin partea goală a rostogolului, până ajungea la locul blocării, urmând ca acolo să instaleze un calup de trotil cu fitil lung, după care să coboare. Pericolul de a se prăbuşi tot materialul peste cel care intervenea era permanent. Această operaţie se făcea o dată pe an şi pentru a nu întrerupe lucrul erau aduse echipe de muncitori care turnau minereul în groapă şi erau pontaţi după numărul vagoneţilor răsturnaţi în timpul zilei. Numai că noi ştiam că ei nu ne pot controla câţi vagoneţi am răsturnat, deoarece rostogolul era blocat pe la mijloc şi era ca un sac fără fund. În consecinţă, trăgeam chiulul în mod ştiinţific. Stăteam toată echipa la poveşti în timpul programului de muncă şi aveam grijă să avem permanent un vagonet încărcat, pentru a face faţă când vine un control. Controlul era cel mult o dată într-o zi şi noi eram atenţi la galeria principală, pentru că aveam o poziţie strategică şi se auzea când cineva păşea pe deasupra noastră şi atunci toţi ne apucam de treaba prin răsturnarea vagonului pregătit. În timpul taifasului, aveam grijă să calculam din timp în timp câţi vagoneţi am răsturnat până atunci, ca să nu ne încurcăm când va trebui să dăm raportul.

Trebuie însă să spun că deţinuţii nu erau străini de blocarea rostogolului cu lespezi mari de piatră, pentru că după deblocarea anuală a acestuia un specialist deţinut căuta undeva o lespede de o anumită mărime, pe care o ducea la gura de intrare şi-i dădea drumul înăuntru, bineînţeles ajutat de alţi colegi de suferinţă. Conducerea minei îşi însuşise teoria că rostogolul se blochează cu lespezi desprinse din propriul perete şi nu bănuia nimic. Turnători erau puţini şi erau bine cunoscuţi de noi.

Şi, astfel, aveam şi noi satisfacţia că ne puteam răzbuna pe

comunişti pentru privarea de libertate la care eram expuşi.

Comparativ cu personalul de la canal al administraţiei, aici, la mină, parcă gardienii erau mai răi, însă nu aveau condiţii de a-şi manifesta decât rar ura faţă de noi, pentru că şi condiţiile de lucru ne fereau de acest contact. Aici majoritatea dintre securişti erau unguri, care, având sentimente atavice, făceau mai bine jocul comuniştilor de a teroriza poporul român.

O scenă din perioada mineritului mi-a rămas bine întipărită, pentru valoarea ei artistică. În colonie era un câine pripăşit şi adoptat de deţinuţi, care-l hrăneau şi l-au dresat să latre când vede vreun gardian în uniformă militară. O dată un ofiţer ne ţinea pe platoul din centrul coloniei încolonaţi şi debita un discurs furios pentru nerealizarea planului, indisciplină ş.a. Câinele a început să latre la el. Ofiţerul echipat cu nişte cizme solide în picioare, a început să fugă după el spre a-l lovi. Acesta a încercat să se ascundă în rândurile noastre, dar noi eram obligaţii să ne dăm la o parte şi atunci câinele a găsit scăparea în sala de mese, unde erau bănci şi mese din scânduri lungi şi unde căpitanul nostru nu mai avea nicio şansă să-l mai prindă. Văzând scena vrednică de o secvenţa de film, care exterioriza ura neputincioasă a teroristului, proiectată asupra urmăririi unui biet câine, puteai aprecia cantitatea de ură adunată în acea fiinţă omenească. Peste două zile, însă, câinele a fost împuşcat de securişti. Nu a durat mult şi a apărut un alt câine, care s-a dat repede de partea deţinuţilor ce-l hrăneau şi l-au dresat să latre la gardienii în uniformă.

O ultimă istorisire de la Baia Sprie, care ar putea explica şi motivul pentru care, după numai opt luni, am fost readuşi la Aiud: la birourile administrative ale lagărelor de deţinuţi politici exista pentru fiecare om un dosar personal cu datele administrative, dar şi politice, menţionând cărei formaţii politice a aparţinut când era liber. Periodic, cam o dată pe an, ne chemau la administraţie pentru verificare, când ne întrebau din ce partid am făcut parte, data şi locul naşterii etc. Eu, de obicei, spuneam că sunt legionar, fiind că aşa scria la dosar şi n-aveam chef să mă mai justific gardianului respectiv că aş fi fost ţărănist. La o asemenea verificare de rutină, la mina de la Baia Sprie, dar poate şi la altele, s-au constatat nepotriviri faţă de declaraţiile anterioare, în sensul că vreo 60 deţinuţi care înainte declaraseră că aparţin din punct de vedere politic unor organizaţii anticomuniste, fără partid de anvergură, acum declarau că sunt legionari. Alarmaţi,

comisarii politici au început să-i chestioneze care este cauza acestei schimbări. Răspunsul a fost simplu: „M-am convins că Mişcarea legionară este superioară din multe puncte de vedere şi coincide cu vederile mele!" Aceasta însemna fascizarea închisorilor şi era cea mai gravă alarmă pentru comunişti. În scurt timp s-a făcut tabelul cu toţi legionarii de pe traseul minelor din Maramureş şi au transportat pe legionari la Aiud, care a devenit de aici înainte de culoare verde. S-a făcut o nouă redistribuire a deţinuţilor, de asta dată după criterii de culoare politică, diferită de criteriul iniţial, când distribuirea se făcuse după criterii profesionale. La Aiud erau intelectualii, la Gherla muncitorii şi ţăranii, la Piteşti studenţii, etc. Prin noua triere, la Aiud erau numai legionarii, ca să nu mai poată prolifera, captând noi simpatizanţi, faţă de cei arestaţi iniţial.

Aiud Redivivus

Îmbarcaţi rapid în vagoane dubă, am ajuns înapoi la Aiud, unde ne erau rezervate celulele cunoscute de 2x4 m, cu gratii de fier şi jaluzele din scândură la geam, iar înăuntru patru paturi de fier cu saltele de paie pentru 6 oameni. Am lipit paturile suprapuse unul de altul şi dormeam câte trei dea curmezişul, ceea ce nu era tocmai plăcut, dar mai bine decât pe duşumea, cum era înainte. Dar ce era esenţial pentru noi era faptul că mâncarea era mult mai substanţială decât înainte, constând din arpacaş mai gros, cu multă carne de oaie. În puşcăriile comuniste, alternările de hrană mai consistentă cu cele de exterminare erau frecvente şi depindea de durata uneia sau alteia din regimuri alimentare. Jaluzelele din scândură orientate spre cer, fără să poţi vedea în jos, reducea cel puţin cu 50% lumina zilei şi aerisirea spaţiului. Era o măsură de mult introdusă de ruşi în închisori şi care de-abia atunci se introducea şi la noi. A doua măsură şicanatorie, foarte gravă pentru moralul oamenilor, introdusă cam în acelaşi timp, era că deţinuţii nu aveau voie să doarmă în timpul zilei şi nici să stea culcaţi în pat, ci numai pe marginea paturilor de jos sau în picioare. Gardianul controla vizeta tot timpul, mergând pe coridor încălţat în papuci de cârpă, care nu făceau zgomot când păşea. Nu am stat mult în acest regim, care a devenit de aici înainte permanent în toate închisorile comuniste, pentru că eram în ultimul an înainte de expirarea pedepsei şi cu vreo 5 luni înainte m-au mutat de la celularul mare într-un alt pavilion al penitenciarului, cel din mijloc, pentru a nu

colecta adrese ale oamenilor şi a anunţa familiile, despre prezenţa sau existenţa deţinuţilor în penitenciarul Aiud. În acest penitenciar era oprit orice contact al deţinuţilor cu exteriorul, fiind îngropaţi de vii. Noaptea, becul era aprins, iar percheziţiile la pielea goală se făceau de trei ori pe lună. Baia cu apă caldă, la două săptămâni, era aşa de scurtă, că nu aveai timpul să dai cu săpun. Uneori, la percheziţie, găseau câte o fărâmă de săpun şi pentru asta ne pedepseau cu ridicarea saltelelor timp de 7 zile, când trebuia să dormim pe duşumea. O dată am găsit într-o saltea câteva fascicole din Biblie, din care citeam cu multă precauţie câteodată, dar o puneam la loc şi nu ne-au găsit-o pentru că ar fi fost ceva foarte grav, riscând o izolare de o lună de zile toată celula. Erau interzise acul, aţa, săpunul şi multe altele. Erau permise numai îmbrăcămintea şi lenjeria de penitenciar, o gamelă sau cratiţă, cureaua, peria şi pasta de dinţi, încălţămintea şi o flanea de lână de acasă. De ce aceste interdicţii? Fiindcă erau folosite de noi ca ajutătoare de a memora poeziile pe care ni le transmiteau vecinii, din opera marilor poeţi ai Aiudului. Cu săpunul, spre exemplu, se puteau unge tălpile pantofilor şi apoi scrie cu vârful acului, textul unei poezii, pe care de obicei într-o zi o învăţai pe de rost.

Sau puteai unge dosul curelei de la cingătoare cu acelaşi săpun şi să scrii pe ea textul dorit. Eu am descoperit o metodă şi mai bună şi mai puţin periculoasă şi anume ungând coada din plastic a periei de dinţi cu puţin săpun, zgâriam cu o aşchie de lemn luat din scândurile duşumelei orice vers şi am ajuns că puteam scrie pe peria de dinţi până la 12 strofe de câte patru versuri. Dacă era vreun pericol, treceam coada periei printre degete şi totul se ştergea. Nu am fost prins niciodată. Nu ştiu să mai fi văzut la alt coleg această metodă, dar era cea mai sigură, însă presupunea o vedere foarte bună.

Cu toate aceste restricţii, perioada ultimului an la Aiud, cu arpacaşul ei ceva mai dens şi cu ceva carne de oaie, a fost cea mai bogată din punct de vedere spiritual, din toată întinderea de 8 ani a detenţiei mele.

Aici am început să învăţ în mod alert poeziile lui Radu Gyr, Nichifor Crainic şi ale altora, să povestim în celulă lucruri interesante, care mi-au rămas în memorie, despre viaţa unuia sau altuia dintre noi.

Mai târziu am auzit că textele se transmiteau prin Morse, recepţia de la camerele vecine făcându-se prin aplicarea pe perete a unei gamele de care se lipea urechea. Textul era scris cu acul sau

aşchia de lemn pe coada periei de dinţi, pe curea sau talpa pantofului, după preferinţă.

La început am avut probleme cu memoria, pentru că mă dezobişnuisem de a o folosi de atâta timp şi acum dintr-o dată am început activitatea intens. După o lună de zile, am depăşit dificultăţile inerente şi în decurs de 10-12 luni am reuşit să învăţ aproximativ 120 poezii, din care majoritatea aveau ca autor Radu Gyr, întrucât am constatat că sunt, de departe, cele mai reuşite din cele care circulau pe atunci. Urmau cele scrise de Nichifor Crainic, în imediata apropiere şi după aceea de alţii. Bineînţeles că odată cu receptarea poeziilor se cereau şi informaţii politice despre situaţia generală, dacă s-a mai aflat ceva, pentru întreţinerea speranţei de salvare. Săpunul nu era lăsat în cameră, dar dimineaţa când ne scoteau la spălat pe faţă şi duceam vasele cu apă şi cele cu dejecţii, ne spălam cu săpun şi acolo zgâriam cu unghia o aşchie care ne ajungea pentru o zi la operaţiile culturale.

Pentru a nu uita aceste versuri (memoria nu era încă normală), seara, înainte de culcare, repetam până adormeam cam 10 poezii, ceea ce era plăcut şi era probabil echivalentul rugăciunilor la creştinii din perioada prigoanei păgâne.

Visele, care în perioada muncii forţate nu mi le-am amintit niciodată, stând locului şi dormind mai mult (până la restricţia arătată), mă frecventau mai intens în ipostază de om zburător sau mergând pe câte un coridor care se strâmta din ce în ce mai mult înaintea şi uneori în urma mea, ceea ce îmi crea coşmaruri şi trebuia să mă trezesc îngrozit.

În această perioadă am trecut prin mai multe celule, deci mai multe colective de oameni, fiecare având trecutul şi personalitatea proprie, care acolo trebuia prezentată celorlalţi în mod reciproc, sinceritatea şi deschiderea fiind caracterizarea vieţii de aici, a deţinuţilor politici.

Dacă ne-ar fi lăsat mai mult timp împreună, viaţa noastră ar fi fost mult mai grea, pentru că fiecare îşi deşerta traista de cunoştinţe şi poveşti interesante şi când se termina, începea plictiseala, o linişte apăsătoare, uneori certuri între deţinuţii care nu se mai suportau, etc.

Administraţia nu ştia acest lucru, însă avea grijă să ne schimbe mereu după câteva luni, din motive administrative, unii se transferau în altă parte, alţii se eliberau, alţii erau aduşi în loc, etc.

Într-una din celule au fost aduşi doi foşti prizonieri de la Cotul

Donului, a căror poveste am relatat-o mai de mult, cu ocazia prezentării alegerilor din 1946 şi justificarea datei de marţi 19 noiembrie, în loc de a unei zile de sărbătoare religioasă.

Tot în acest timp, un student din Timişoara a povestit calvarul său şi al tuturor studenţilor de la Piteşti, sub teroarea lui Ţurcanu, care nu diferea aproape deloc de ce a relatat Virgil Ierunca în cartea sa "Fenomenul Piteşti", aşa încât nu mai am ce adăuga, afară doar de concluzia că cine afirmă că a trecut prin Piteşti şi a rezistat, minte.

Altă celulă m-a dus în compania unui mare poet român, care a rămas necunoscut şi probabil va rămâne ca atare, opera lui principală fiind pierdută. Este vorba de Dumitru Iliescu, din Buzău, de profesie avocat.

Era un entuziast, care, ca mulţi alţii, s-a angajat în tinereţe în Mişcarea legionară, fiind un idealist iremediabil. Mai întâi ne-a povestit viaţa lui, anturajul şi cele 7 minuni ale Buzăului, din care reţin doar două: Crângul (celebrul parc) şi Vulturul Ilie. Apoi, povestea romantică a căsătoriei: ca tânăr avocat, avea 28 de ani şi scria câte un articol în presa locală, cu caracter literar. Într-o zi se plimba prin parc şi tocmai admira o fetiţă care circula cu un caiet în braţe. Când a ajuns în dreptul lui, fata s-a oprit şi l-a rugat să-i acorde puţin timp, cerându-i să citească manuscrisul unui roman şi să-şi dea cu părerea dacă poate fi publicat sau nu.

Bineînţeles că a acceptat şi au stabilit un termen de întâlnire. Dar, la întâlnire, numai de roman nu au avut timp şi s-au îndrăgostit unul de celalalt, astfel că au continuat întâlnirile aprinse, dar fără concluzii precise. Atunci el a hotărât să pună la încercare sentimentele partenerei, punând-o în faţa faptului împlinit. A luat legătura cu un procuror, care, conform legii, avea dreptul să acorde scutire de stagiul de două săptămâni în cazul căsătoriilor, pentru afişarea şi publicarea proiectelor de mariaj şi după obţinerea acestuia, cu celelalte acte în mână, aranjând şi cu ofiţerul stării civile, a invitat-o pe fată la plimbare şi, în dreptul primăriei, i-a cerut să treacă puţin pe la un prieten care lucra înăuntru. Fata l-a urmat şi nici nu s-a uitat ce scria deasupra uşii de intrare: "Starea Civilă". Când cei doi au intrat pe uşă, ofiţerul stării civile s-a ridicat în picioare şi a întrebat solemn: „Domnişoara X sunteţi de acord să luaţi în căsătorie pe domnul Dumitru Iliescu?" Fata, puţin surprinsă, a răspuns, încet, "Da". Celelalte formalităţi au urmat normal şi cei doi s-au trezit căsătoriţi. Au trăit fericiţi câtva timp, până când au

început persecuţiile politice, care au culminat cu arestarea şi condamnarea la 15 ani a avocatului Dem. Iliescu.

Cât am stat cu el în celulă nu am învăţat nicio poezie de a lui, pentru că eram ocupat cu asimilarea poeziilor lui Radu Gyr, de care nu mă puteam despărţi. Aveam însă intenţia de a mă apuca de poeziile lui Dem. Iliescu imediat după cele vreo două planificate. Nu s-a putut, deoarece a survenit iar o mutare a oamenilor şi l-au luat din celula noastră, aducând pe altcineva. Pe tema vulturului Ilie avea pregătit un poem de 800 de strofe, din care 400 erau deja finisate şi ni le-a recitat din memorie. Restul le avea în proiect dar nu le finisase, însă pentru el nu era o problemă, întrucât avea posibilităţi de versificaţie inepuizabile. Ceilalţi ocupanţi ai celulei i-au propus o temă dată pentru o poezie şi în 24 ore a realizat-o impecabil, ca formă şi fond, având cinci strofe de câte 5 versuri şi fiecare din strofele poeziei avea aceeaşi rimă. Vulturul Ilie era o realitate a Buzăului în perioada celui de al doilea război mondial. Un cârciumar din zona gării a obţinut de undeva un pui de vultur, pe care l-a crescut şi îmblânzit, astfel că se obişnuise cu oamenii care-l adorau, fiind o raritate, mai ales că era de talie mare şi când veneau trenurile se repezea să capete hrană de la călătorii, care de asemenea îl simpatizau. Un coleg de facultate povestea că s-a trezit împins de la spate pe peronul gării unde era înghesuială şi când s-a uitat la cel care nu-şi ceruse scuze, a văzut că era vulturul Ilie. A murit împuşcat de un ostaş neamţ, pe la finele războiului, care l-a văzut pe acoperişul gării Buzău şi nu cunoştea povestea lui. Poemul lui Dem Iliescu poetizează istoria de mai sus şi-l consideră pe vultur rege al înălţimilor, care nu coborâse niciodată în văile populate de oameni. El este ispitit în spiritul cunoaşterii de către un corb, care-i propune să coboare în vale, să vadă ce frumuseţi a creat civilizaţia: oraşe mari, blocuri, biserici, şosele, etc. Neîncrezător la început, vulturul porneşte totuşi în această călătorie iniţiatică a cunoaşterii. Poetul, consultându-se cu teologii pe care i-a putut aborda, ajunsese la concluzia că toate fiinţele, conform Bibliei, afară de om, trăiesc în paradis, numai omul a fost izgonit, datorită muşcării din fructul cunoaşterii. Zburând pe deasupra atâtor frumuseţi, vulturul uită să se mai întoarcă şi este furat de dorinţa de a cunoaşte cât mai mult, ceea ce a dus la istovirea fizică şi la căderea în curtea unui cârciumar din zona gării Buzău. Numele cârciumarului era Adam, iar al vulturului Ilie, căzut din cer, a fost închis într-o colivie de fier (epoca fierului) şi după

câteva zile de înfometare cârciumarul i-a propus un contract profitabil pentru amândoi şi anume: vulturul să rămână acolo pentru a-i face reclamă cârciumarului, iar acesta să-i ofere adăpost şi hrană.

O dată convenţia încheiată, vulturul are libertatea de mişcare şi începe să vadă şi părţile negative ale civilizaţiei, cum ar fi idila unei tinere fete care până la urmă cade în disperare, fiind părăsită de iubitul ei. Astfel, chiar dacă concepţia lui despre lume este primitivistă, în sensul că recomandă întoarcerea la natură, frumuseţea poeziei o ridica la un nivel superior. Poemul ”Ilie" se termina cu uciderea vulturului de către un simbolic ostaş german, care-şi vede distruse idealurile naţionale şi ucide vulturul care era simbolul heraldic german. Poemul pierde din valoare din cauza întinderii prea mari şi a urmăririi tematicii prea deschis, dar are capitole care pot sta alături de operele cele mai valoroase. Voi rezuma un poem scurt şi mai bine structurat: poezia se cheamă ”Urang”, care în limba malaeză înseamnă om (urangutan înseamnă-om de pădure). Urang al nostru era un om primitiv, care trăia pe malul mării şi se ocupa cu scufundarea în apă, până la o anumită adâncime, pentru a pescui scoici pentru perle, ducând o viaţă fericită, ca şi strămoşii lui. La un moment dat apare un industriaş dintr-o ţară civilizată, care îi propune un mecanism perfecţionat de civilizaţia umană, ce-i permite să coboare la o adâncime mult mai mare şi să poată rămâne sub apă mult mai mult timp, pentru a pescui perle mai multe în timpul scufundării.

În final, acesta îl înzestrează cu un balon de oxigen şi-l leagă cu o sfoară de care el trebuia să tragă atunci când simţea ca se îngreunează respiraţia, pentru a fi scos afară imediat. Odată coborât în adâncimi mult mai mari, Urang al nostru este copleşit de frumuseţea nemaipomenită a adâncurilor, caută să coboare cât mai mult şi uită să tragă semnalul de scoatere afară. Când cei de la suprafaţă au observat o pată de sânge la suprafaţa apei şi când l-au tras afară era mort. Civilizaţia cu tentaţiile ei îl uciseseră.

Nu am mai ştiut nimic despre Dem. Iliescu până prin 1975, când am fost la Buzău într-o delegaţie în interes de serviciu şi, interesându-mă de el la Colegiul avocaţilor, am aflat că este jurisconsult la o întreprindere şi că şi-a cumpărat un apartament în rate, într-un bloc de la intrarea în parcul ”Crâng". Am pornit imediat într-acolo şi l-am găsit acasă. Era foarte necăjit pentru că soţia îi era bolnavă, băiatul plecat cu serviciul, undeva în Bucureşti şi că el trecuse

prin multe greutăţi, care-l distruseseră fizic şi psihic.

Executase peste 15 ani de închisoare, pentru că lui nu-i dăduseră drumul în 1964, când i-au eliberat pe toţi deţinuţii politici, ci l-au mai ţinut vreo 4 ani, prin diferite lagăre. Nu-şi mai amintea de mine. Când i-am spus că am stat cu el la Aiud, m-a întrebat dacă nu cumva am memorat poemul Ilie, pentru că el l-a uitat complet şi nu a reuşit să reconstituie decât puţine din poemele sale şi nu găseşte oameni care să-i fi învăţat poeziile. Avea iarăşi un proiect, tot cu conţinut filosofic adânc, pe care mi l-a expus, dar se plângea că nu găseşte înţelegere pentru a-l tipări, deşi nu avea conţinut politic ostil regimului. Nu am încercat să păstrez corespondenţa cu el, era prea obosit şi nu mai ştiu dacă a apucat data de 22 decembrie 1989.

Pornit şi eu în peregrinările iniţiatice prin celulele Aiudului, unde mă mutau autorităţile, am nimerit într-o celulă cu un fost comisar de poliţie, care se ocupase în perioada interbelică de problemele contraspionajului.

El era condamnat la 15 ani pentru că, în timpul serviciului, a prins nişte spioni sovietici. Voi relata două cazuri: primul se refera la un tânăr rus, care a absolvit o şcoală de spionaj la Kiev, a învăţat perfect limba română şi după terminare i s-a încredinţat prima misiune în România. A trecut Nistrul înot, şi-a cumpărat un costum de haine de la un magazin românesc, pe al său l-a îngropat în pământ şi a pornit spre Iaşi, unde trebuia să primească misiunea. Acolo era un centru al spionajului sovietic, la consulatul rus de vizavi de spitalul Sfântul Spiridon. Trebuia să găsească pe stradă un cetăţean cu o floare galbenă la butonieră, să-i dea o parolă şi acesta să-i transmită instrucţiunile. Lucrurile s-au petrecut întocmai şi spionul nostru a primit misiunea să meargă la Focşani şi de acolo să transmită prin poştă scrisori la o adresă din Iaşi, cu informaţii asupra unităţilor militare şi a altor obiective. Scrisorile trebuiau, bineînţeles, scrise într-un sistem cifrat, de exemplu regiment = vacă, tunuri = cartofi, avioane = păsări, etc. Pentru informaţii mai sigure, trebuia să ia legătura cu un chelner din Focşani, la care s-a prezentat tot cu o parolă. Tânărul nostru s-a instalat în Focşani, a închiriat o cameră, dându-şi o anumită ocupaţie şi identitate şi a început investigaţiile. Numai că a păşit cu stângul de la început. Pe când se afla într-o grădină publică din oraş, a intrat în vorbă cu un fotograf ambulant, care fotografia trecătorii şi le dădea câte un bon cu numărul clişeului şi adresa

atelierului. Spionul nostru aduce vorba şi despre faptul că în Focşani sunt multe unităţi militare. Acest amănunt i s-a părut suspect fotografului nostru, care tocmai era şi în serviciul Siguranţei statului român. El a alertat organele competente, care au început o supraveghere strictă. Când s-a dus la cutia de scrisori cu un plic, acesta a fost imediat controlat şi supus analizei specialiştilor. Au venit de la Bucureşti doi specialişti care au decriptat destul de uşor mesajul, au notat adresele şi au lăsat scrisoarea să-şi urmeze cursul. Şi, astfel, după ce au depistat toate mişcările şi adresele, după vreo două luni l-au arestat şi condamnat pentru spionaj, la 15 ani închisoare. La arestare ar fi spus: „Păcat, era prima mea misiune". Fiind timp de pace, condamnarea nu putea fi mai mare.

Al doilea caz, mai simplu şi cu urmări mai grave, s-a petrecut în timpul războiului, în primăvara anului 1944. O studentă din ultimii ani ai Facultăţii de fizică din Kiev este abordată de NKVD şi după un instructaj sumar este paraşutată în spatele frontului românesc, prin judeţul Neamţ, cu un aparat de transmisie, deşi nu ştia limba română şi trebuia să transmită informaţiile furnizate de un chelner român. Acesta însă nu era serios, a încercat să o violeze şi a lăsat-o fără provizii. Când ea a căutat ceva de mâncare, a fost bănuită de nişte femei, care au anunţat poliţia şi au arestat-o cu aparat cu tot. Fiind timp de război, a fost condamnată la moarte şi executată. Înainte de execuţie se ruga de cei din jur să o anunţe pe mama ei, care nu ştia nimic despre ea.

Alte celule, alte descoperiri şi aventuri iniţiatice şi tragedii pe care simt nevoia să le aduc la suprafaţă, din tenebrele Aiudului.

Într-una din zile a fost descoperit un deţinut din celula mea că citeşte ceva din cureaua pe care o ţinea în mână. Gardianul a deschis brusc uşa, a luat cureaua şi s-a dus la ofiţerul politic să-i arate ce fac deţinuţii. Acesta a adunat şi celelalte somităţi ale conducerii închisorii şi au lecturat atent textul destul de uşor de citit de pe corpul delict. Nu au găsit nimic subversiv şi chiar s-au distrat de finalul poeziei: "Alunec dintre coapsele muierii, / Eu am rămas sub zidurile Troiei". Drept urmare gardianul se întoarce liniştit, aducând cureaua, şi-l întreabă pe vinovat cine a scris poezia? Eu! a răspuns hotărât acesta. Gardianul a predat cureaua fără să ia nicio altă măsură, adăugând că i-a plăcut finalul. Era vorba de poezia lui Radu Gyr "Întoarcerea lui Ulise", pe care deţinutul se muncea s-o înveţe şi în care autorul încerca, în vreo

12 strofe, să-şi imagineze întoarcerea deţinutului din temniţă, la momentul eliberării şi antagonismul dintre lupta înverşunată dusă de deţinut, comparată cu războiul Troian şi realizările celor de acasă. Fiecare strofă de 4 versuri era simetric structurată: în primele două tabloul cu realizările materiale ale celor de afară şi în ultimele două înverşunarea în luptă şi rămânerea în tensiune a celui abia sosit. Voi reda o strofă pe care mi-o amintesc:

”Voi îmi vorbiţi de temple de pilaştri
De noii zei ce-n urma mea crescură,
Eu vă vorbesc de morţii mei albaştri
Rămaşi la Troia sub noian de zgură!”

Deci, în timp ce afară au apărut templele, cum ar fi fost pe atunci Palatul Scânteii, şi noii zei: Ana Pauker, Petre Groza, Gheorghiu-Dej, deţinutul proaspăt eliberat nu se poate desprinde de umbrele victimelor şi suferinţelor, care-i inundă sufletul, în urma uriaşei lupte cu răul. Ceea ce a fost remarcabil atunci, a fost faptul că politrucii nu au luat nicio măsură de pedepsire a încălcării normelor de îndobitocire a deţinuţilor.

Un inginer agronom, care a fost numit supraveghetor al palatului regal de la Sinaia, de unde regele Mihai trebuia să plece după 30 decembrie 1947 în Apus, povestea că au fost în total patru supraveghetori speciali, oameni de încredere ai regimului, pentru a observa ca regele să nu ia cu el în străinătate vreun obiect de artă sau de valoare, care ar interesa regimul comunist. Povestea că a interzis personalului să mai poarte uniforma specifică palatului şi a văzut-o pe Regina Mamă de mai multe ori plângând şi spunând că fiul ei s-a născut fără noroc. Spunea că bagajele regale au fost verificate de ei riguros şi că nu a putut lua cu el nimic de valoare. Individul era administrativ la canal şi spera să recapete încrederea partidului după liberare.

Un caz aparte pentru fizionomia Aiudului este cazul Boncotă. Acesta era un inginer agronom, originar din Constanţa, condamnat la vreo 10 ani, căsătorit şi având acasă un copil. Mai avea la Aiud un frate mai mare ca el, tot cu o condamnare mare. A fost adus în celula unde eram eu, deoarece nu era completată cu 6 oameni, cât era norma la acea dată (Au fost perioade ulterioare, când în aceleaşi celule stăteau câte 8 şi 10 deţinuţi!).

Câţiva dintre noi îl cunoşteau deja, pentru că mai stătuseră

împreună prin diferite celule. Cum a venit, a fost imediat supus de noi la interogatoriu, ce a mai aflat în peregrinările lui despre situaţia din ţară şi perspectivele de viitor etc., aşa cum procedam întotdeauna cu un nou venit. Ne-a declarat că nu a aflat nimic, deoarece a fost dus la securitatea Constanţa şi ţinut tot timpul la izolare. A fost supus la o anchetă dură, după 6 ani de la condamnarea din 1948. Deoarece nu avea ce să mai declare, a fost torturat cu şocuri electrice, pentru a-l forţa să declare ceea ce nu ştia. În momentul când a venit în celulă era perfect normal şi a vorbit puţin cu fratele lui pe geam, când acesta a fost scos la plimbare, noi din cameră fiind atenţi la mişcările gardianului de pe coridor. Cam după 3 zile de la sosire a început să ne spună nişte istorii care ne-au pus pe gânduri. Că Maniu era deghizat, iar în realitate era Stalin şi multe asemenea răsturnări de planuri, care demonstrau o progresivă alienare mintală. Din punct de vedere fizic arăta bine şi nu puteai bănui tragedia care se dezvolta în conştiinţa lui. Ar fi fost poate, pentru un specialist, o experienţă interesantă, dar pentru noi era lugubră. A ajuns să stea pe pat cu capul în jos câte o oră-două, spunând că într-o celulă, din alt etaj, este un securist care are un aparat numit Cilic şi prin care acesta imita toate mişcările lui. El vrea să-l ţină pe acesta cu capul în jos!

Evoluând boala a început să devină periculos pentru noi, spunând despre unul din cei din cameră că este un securist deghizat şi că stă acolo ca să-l spioneze pe el. Am bătut în uşă de mai multe ori să-l ducă la infirmerie sau la spital pentru că este bolnav. Toţi gardienii ştiau acum de cazul său, dar nu se lua nicio măsură. În sfârşit, după aproape două luni a venit marele specialist, directorul penitenciarului, colonelul Koller să vadă care este situaţia. Acesta, într-adevăr, a dat dispoziţii să fie ridicat din celula noastră. Toţi am fost convinşi că-l vor duce la un spital psihiatric, dar ne înşelam amarnic. Peste vreo patru-cinci luni, pe mine m-au scos de la celular şi m-au dus în alt pavilion pentru că mai aveam 4 luni până la eliberare. Într-una din zile am auzit, la ultimul etaj al celularului, ţipetele cunoscute de mine ale lui Boncotă. Ce se întâmplase? Comandantul a destinat o aripa de la ultimul etaj, din capul T-ului, bolnavilor mintali, pe care-i ţinea acolo să fiarbă în suc propriu, fără asistenţă medicală. Koller era un evreu care a luptat în Spania din partea PCR şi am auzit despre el că, mai târziu, s-ar fi împuşcat cu propria armă.

Un profesor de la Institutul Naţional de Statistică, fost devotat

membru PCR, a fost totuşi condamnat la un an închisoare, deoarece un cumnat al său, fratele soţiei, era şeful unei organizaţii subversive anticomuniste şi el nu aflase nimic spre a informa securitatea. El făcuse parte cu câtva timp în urmă dintr-o comisie guvernamentală de specialişti, desemnată să studieze problemele sociale, politice şi economice a celor 7 comune din munţii Vrancei, unde a avut loc una din cele mai mari mişcări anticomuniste din ţară, care a dus la arestarea a peste două mii de oameni.

Concluziile lor au fost următoarele: în munţii Vrancei funcţiona, de sute de ani (poate de pe vremea lui Ştefan Cel Mare), o obşte ţărănească ce avea dreptul de a exploata în exclusivitate lemnul din munţii învecinaţi. Acest drept se transmitea la urmaşi, dar numai la cei care rămâneau în Vrancea. Odată plecat de acolo, pierdea dreptul de folosinţă a pădurii. Exploatarea se făcea cu ajutorul vitelor de tracţiune şi era un echilibru natural care făcea ca natura să nu fie prejudiciată, creşterea anuală a arborilor acoperind cantitatea exploatată.

Acest echilibru a fost rupt în 1912, când parlamentul României a votat o nouă lege a obştilor, cu menţionarea cutumelor vechi, care se menţineau, dar în mod inexplicabil ţinutul Vrancei nu a fost exceptat, rămânând supus dreptului comun. În consecinţă, nişte negustori evrei au cumpărat dreptul de exploatare de la vrâncenii plecaţi din zonă (cei din zonă ar fi fost sfâşiaţi de localnici) şi au început exploatarea cu gatere, tractoare, camioane, etc. ceea ce a dus la împotrivirea localnicilor şi la procese costisitoare pierdute de vrâncenii sprijiniţi de intelectualii locali. Unul din exploatatori a fost asasinat chiar în instanţă de către partizanii obştei.

În aceste condiţii ajungem la anul 1948, când prin Constituţia comunistă din iarna acestui an, într-un articol surpriză, care nu figura în proiect, au fost naţionalizate toate pădurile din România. În aceste condiţii, vrâncenii rămâneau fără niciun mijloc de existenţă. Până atunci ei obţineau de la cei de la câmpie alimente în schimbul lemnelor.

În urma celui de al doilea război mondial au rămas multe depozite de arme şi muniţie, ascunse în aceşti munţi, multe cunoscute şi de localnici. În aceste condiţii a apărut un aventurier, contabil de meserie, Victor Lupşa, care s-a dat drept colonel şi având o vocaţie de agitator de mase a reuşit să antreneze nemulţumirea generală, într-o acţiune de protest, pe zone întinse. A anunţat că a luat legătura cu

americanii, care vor ataca România la data şi ora “H". Oamenii au crezut şi aşteptau cu sufletul la gură momentul hotărâtor. Dar cu o zi înainte a anunţat că s-a contramandat totul pentru o dată ulterioară. Curierul care a transmis amânarea nu a putut ajunge în una din localităţile de centru şi acolo, la ziua H, ora 12 noaptea, lumea a luat armele şi a arestat pe primar, jandarm şi alte autorităţi, care au fost băgaţi la beci şi se rugau de oameni să fie iertaţi. A doua zi autorităţile au fost alertate şi s-au trimis forţe masive de securitate, care au restabilit ordinea comunistă şi au început anchetarea tuturor celor implicaţi, ducând până la urmă la descoperirea întregii organizaţii.

Comisia de care pomeneam la început, a ajuns la concluzia că nu există niciun document de la Ştefan Cel Mare şi că actele prezentate la un proces în secolul XVIII, când vrâncenii au câştigat prezentând actul original, era în realitate un fals, realizat de intelectualii din zonă. Atunci un domnitor fanariot a vrut să-şi înzestreze nişte rude cu munţii Vrancei şi a pierdut procesul în urma probelor localnicilor, care au prezentat donaţia lui Ştefan cel Mare în original. Ţăranii cu care am stat de vorbă, susţin că documentul există, dar nu-l scot pentru că ar fi pierdut în mâinile comuniştilor. Locuitorii acestei regiuni au avut foarte mulţi reprezentanţi între deţinuţi şi au avut o comportare demnă, fiind cotaţi în ceea ce priveşte demnitatea şi moralitatea imediat după macedo-români, având în rândul lor, foarte puţini turnători sau oameni fără caracter.

Pe când eram în curtea închisorii la plimbare, de la un geam lateral m-a observat avocatul Calmuski, care mi-a spus pe scurt că, la spitalul închisorii Văcăreşti, a murit Ioan Nicolau, fostul preşedinte al organizaţiei PNŢ Bacău, din cauza unei injecţii alterate. Şi că el urma să se elibereze în curând, pentru că-i expira pedeapsa de 5 ani. Aveam, într-adevăr, să mă întâlnesc cu el după liberare, la Bacău, când am putut discuta, fără restricţii, orice problemă.

Tot în camera mare a pavilionului de izolare am stat de vorbă cu un fost ştab legionar, originar din Caşin Bacău, care fusese condamnat la o pedeapsă mică, nefiind implicat în acţiunile politice ale organizaţiei şi care a stat la penitenciarul Bacău la un loc cu cei de la dreptul comun, până l-au depistat că e politic şi l-au trimis la Aiud, cu puţin timp înainte de eliberare. El cunoştea, din această cauză, foarte multe amănunte despre viaţa politică de afară şi am putut şi eu să aflu de la el multe noutăţi. Mi-a relatat despre mulţi foşti deţinuţi eliberaţi,

dar cu regim de domiciliu obligatoriu. La arestarea lui, i-au confiscat de acasă un suman negru, care a fost considerat că făcea parte din uniforma legionară. De la el am aflat pentru prima oară despre asasinarea lui Lucreţiu Pătrăşcanu, ceea ce mulţi oameni zişi liberi, habar nu aveau, după cum aveam să mă conving după eliberare. Apropo de cuvântul ”habar" care a rămas în limba română numai în expresia de mai înainte. Ştiţi ce înseamnă? Eu am aflat de la un macedo-român, pe care l-am auzit întrebându-l pe un alt conaţional dacă are hăbări? L-am întrebat ce înseamnă acest cuvânt şi mi-a răspuns simplu: “Ştiri”. Despre Simionescu am aflat, după liberare, că şi lui i s-a acordat ”domiciliu obligatoriu", în Caşin.

Doamna Ortansa Mocanu, mama medicului urolog Andrei Mocanu, care trăieşte astăzi, împreună cu fiul în Suedia, a povestit că pe când trăia soţul ei, celebrul profesor de limba română de la Liceul Ferdinand din Bacău, a participat ca gazdă la o şedinţă conspirativă în anul 1936, acasă la ea, unde a luat parte şi Lucreţiu Pătrăşcanu împreuna cu un grup de simpatizanţi şi membri de partid. Ea nu a participat propriu-zis la şedinţă, dar a servit la masa şi a tras cu urechea cât a putut la discuţiile lor. Principalul subiect de discuţie erau crimele lui Stalin în Ucraina şi din restul Rusiei, cu care participanţii erau la curent. Pătrăşcanu avea asupra sa o servietă plină cu bancnote, procurate de la Comintern şi făcea propagandă comunistă.

Din cauza proliferării numărului deţinuţilor, ajungându-se ca în fiecare familie din ţară să fie câte o victimă, a apărut şi o specie nouă de escroci, care veneau la familiile celor arestaţi, spunând că au stat împreună şi au posibilitatea să le ducă nişte haine şi lenjerie prin nişte legături. Ştiau că nu există corespondenţă între cei din închisoare şi familii, astfel că puteau debita orice amănunte pe care le aflau de la cei care s-au eliberat făcând credibil demersul lor.

Părinţii mei au căzut victimă unui astfel de escroc, care exploata ataşamentul familiei faţă de cel năpăstuit şi a obţinut două cămăşi, ciorapi, ştergare etc., promiţând că mi le va preda mie la canal. Bineînţeles, le-a valorificat el, neexistând posibilităţi de comunicare cu cei arestaţi. După eliberare nu am reuşit să-l bănuiesc pe cel care a comis această nelegiuire. Am auzit şi alţi foşti deţinuţi ale căror familii au fost victimele acestui tip de escroci.

Liberarea

Mi se pare mai potrivit ” LIBERARE” decât eliberare, mai ales având în vedere secvenţele ce vor urma.

În primul rând, liberarea din închisoare o efectua securitatea şi nu penitenciarul de execuţie, în cazul deţinuţilor politici. Dacă la dreptul comun erau mai multe posibilităţi de liberare înainte de termen, cum ar fi graţierile, amnistiile, condiţionalul etc., pentru politici era invers, neexistând nicio posibilitate de scăpare înainte de termen ci din contra, posibilitatea de a mai rămâne peste termen câteva luni şi uneori câţiva ani. În perioada liberării mele era o excepţie fericită de la această regulă, pentru că se eliberau deţinuţii politici la termenul expirării pedepsei, în urma unei conjuncturi internaţionale favorabile, când preşedintele USA, Eisenhower făcuse o vizită la Geneva pentru tratative cu Răsăritul şi se arătase ceva mai conciliant. Altfel, securitatea lăsa oamenii peste termen în închisori, până când avea timp să-i ducă la sediul lor, pentru a-i face colaboratori prin şantaj şi ameninţări.

Cam cu vreo 10 zile înaintea expirării pedepsei mele, toţi deţinuţii din cameră, vreo 20 la număr, am fost duşi într-o încăpere mai mare din capătul pavilionului 2 şi încolonaţi pe un singur rând. Un ofiţer de la Aiud a venit însoţit de un alt ofiţer, locotenent major, în uniformă de securist, au trecut prin faţa noastră, întrebându-ne pe fiecare cum ne cheamă şi din ce judeţ suntem. Probabil voia să mă vadă cum arăt acum după 7-8 ani, fiindcă el mă cunoştea pe când era copil, de la plaja râului Bistriţa, unde mergeam şi eu zilnic în timpul verii.

După ce am fost duşi cu toţii în cameră, peste o oră am fost invitat să-mi iau tot bagajul şi să ies afară. Am fost dus la magazie, unde nu am mai găsit cea mai mare parte din bagaje, cele vechi fiind furate de la Aiud, aşa cum fusesem de altfel informat de mult de alţi deţinuţi. Am avut noroc de faptul că mi s-a păstrat un costum trimis la canal şi am avut cu ce mă îmbrăca. De la biroul închisorii mi s-a înmânat suma de 950 lei, depusă la CEC pentru perioada cât am fost la canal. Am fost ţinut vreo două ore într-o celulă la poartă, în care timp am încercat şi reuşit să reconstitui o poezie insuficient asimilată, pentru a o putea trece la cele învăţate. Mi s-a întocmit şi biletul de liberare, dar în avans, pentru că purta data de 9 august 1955 şi noi eram încă în luna iulie. Am fost arestat pe data de 11 august 1948 şi am fost eliberat pe 9 august 1955, pentru că, în conformitate cu Codul

de procedură penală, anul penitenciar este de 365 zile şi dacă este un an bisect, se scade o zi. Probabil în cei 7 ani, fuseseră doi ani bisecţi.

Nu-mi dădeam seama atunci de ce trebuie să facă acest fals, întocmind actele cu un avans de peste 10 zile. Aveam să mă lămuresc la 8.08.1955. Mi s-au pus toate bagajele într-o maşina GAZ, cu număr de Bacău, şi eu, cu cătuşe la mâini, legat de spătarul metalic al scaunului din faţă, stăteam în spate supravegheat dintr-o oglindă retrovizoare de ofiţerul de securitate din faţă. Nu ştiam nimic ce mă aşteaptă şi văzând după bornele de kilometraj de pe şosea că apucam spre Braşov, am presupus că mă duce la Bucureşti pentru a-mi înscena un nou proces, cum era obiceiul. Probabil, văzându-mă îngrijorat, securistul m-a întrebat de ce sunt aşa de amărât. I-am răspuns că nu am niciun motiv să fiu vesel, dată fiind direcţia în care mergem. A remarcat doar că bornele de pe şosea puteau crea această presupunere. Pe la ora 13-14 am ajuns la Braşov şi acolo am făcut un popas la securitatea judeţeană. Am fost introdus într-o celulă singur, după ce mi-au luat toate obiectele personale şi cureaua, şireturile de la pantofi, după puţin timp mi-au servit şi o mâncare caldă, însă fără pâine. De altfel nu-mi era foame deloc. Peste vreo două ore am pornit din nou la drum, de data asta pe direcţia Bacău. Pe parcurs au făcut un popas, când au cumpărat nişte fragi de la un copil şi m-au servit şi pe mine, după ce m-au dezlegat de cătuşe. După ce m-au asigurat iar cu cătuşele, am pornit mai departe şi astfel spre seară am ajuns la securitatea Bacău, pe str. Karl Marx azi N. Titulescu. Acolo am fost băgat într-o celulă singur şi ţinut câteva zile fără să mă întrebe nimeni nimic, bineînţeles după ce mi-au luat iarăşi toate obiectele interzise în puşcărie.

După vreo 4 zile m-au mutat într-o altă celulă, supravegheat să nu dorm deloc ziua şi să stau pe marginea patului. La ora 21 era stingerea, cu lumina aprinsă. Din cauza că nu dormisem ziua, am adormit imediat. Peste 10 minute m-au trezit şi condus într-un birou de anchetă. Acolo, un căpitan care s-a recomandat Cojocaru, dar în realitate era un evreu cu nume schimbat, m-a pus să scriu tot ce am declarat la ancheta iniţială şi toată viaţa mea de până atunci, inclusiv peripeţiile din închisoare. După cum aveam să constat ceva mai târziu, el avea nevoie de pretexte ca să mă ţină treaz trei nopţi la rând, timp socotit de psihologii securităţii că ar fi limita de rezistenţă a deţinutului la anchetă. La obiecţiile mele că au dosarul vechi, unde s-au

scris şi fapte ireale, el a obiectat că acum nu mai au încredere în anchetele vechi. La fel şi în ziua a doua, când nu m-au lăsat să adorm, gardianul stând tot timpul cu ochii pe mine şi noaptea, după cinci minute de la stingere, mă cheamau la anchetă cu aceleaşi poveşti despre trecutul meu, ca să treacă noaptea. În a treia noapte, pe la ora unu, în sfârşit, căpitanul meu îmi avansează propunerea de a deveni informatorul securităţii, urmând să ţin legătura cu un ofiţer căruia să-i transmit noutăţile aflate.

L-am întrebat pentru ce nu se adresează unor membri de partid şi nu unei persoane de care şi-au bătut joc timp de 8 ani. Mi-a răspuns că tocmai de aceea, pentru că oamenii au mai multă încredere să-şi descarce sufletul unuia ca mine, decât la o persoana înscrisă oficial în partid. I-am răspuns că nu pot fi de acord, deoarece nu mă simt obligat cu nimic faţă de cei care m-au torturat 8 ani de zile. La acest răspuns, am observat pe fizionomia lui decepţia, cât era el de securist. Dar şi-a revenit repede şi a început cu ameninţările: domiciliul obligatoriu, şomajul după eliberare, etc. Mi-a spus că de acest demers nu ştie decât el şi tov. comandant al securităţii şi că este garantat secretul. După ce mi-a mai proferat ameninţări, combinate cu promisiuni de reintrare în colegiul avocaţilor, m-a lăsat să mă gândesc până noaptea viitoare. De la el am auzit prima dată termenul de "organ de stat" pentru securitate, înţelegând prin aceasta că securitatea este organul esenţial al statului comunist. Măsuri de precauţie deosebite am văzut la el chiar în interiorul securităţii, când rupea indigoul folosit în bucăţi foarte mici, la fel şi cu sugativa, spre a nu fi citite de vreun duşman de clasă, strecurat chiar în incinta lor sacră.

Într-adevăr, în ziua ce a urmat am cântărit intens faptele şi am căutat să găsesc o ieşire. Doream cu intensitate să fiu liber, să mai pot vizita locurile copilăriei şi persoanele dragi. Pentru un deţinut timp mai îndelungat acestea devin dorinţe obsesive, mai ales la apropierea eliberării. În acelaşi timp nu mă puteam împăca cu ideea de a deveni un trădător al generaţiei mele şi al propriilor convingeri de o viaţă. Aveam vârsta de 34 ani.

Am hotărât, deci, să-i dau o declaraţie de acceptare, care fiind în timpul detenţiei nu are nicio valoare morală pentru mine, fiind scoasă sub ameninţare şi tortură (4 nopţi şi 4 zile nedormite) şi după eliberare să nu mai respect promisiunea dată. Faţă de torţionari nu există cuvânt de onoare sau promisiuni, aşa cum nici ei nu-şi respectă

promisiunile în timpul anchetei, date numai pentru a-şi amăgi victima.

A patra noapte i-am declarat că accept propunerea făcută de el.

Încântat, mi-a dictat în mod solemn, într-un veritabil limbaj de lemn, o declaraţie, prin care mă angajam că de acum înainte îmi voi schimba total atitudinea faţă de clasa muncitoare şi organele de stat şi voi colabora cu acestea în mod sincer şi dezinteresat etc., semnând dedesubt.

Semnasem contractul cu Diavolul!

Mi-am ales un nume conspirativ cu care să semnez fiţuicile cu informaţii, care trebuia să înceapă cu iniţiala numelui meu. Şi acesta a fost: Prodan. A început apoi instructajul, pentru a mă pregăti pentru viitoarea meserie. Trebuia în primul rând să mă feresc de familie şi de soţie, în special, să nu găsească în vreun buzunar notiţa informativă pe care o pregătisem pentru a o preda ofiţerului de legătură. Că nu trebuie să provoc discuţii ideologice, care să dea ceva de bănuit, ci mai mult să ascult şi să înregistrez. Mi-a spus că de acum voi avea pe securişti prieteni şi că nu mai este nicio deosebire între mine şi un organ de securitate.

Am mai semnat o declaraţie, pe care de altfel o semnau toţi care se eliberau din temniţă şi anume că nu voi spune la nimeni ce am suferit sau văzut în timpul detenţiei, sub sancţiunea Codului penal.

Am stabilit să mă întâlnesc cu el săptămânal, vinerea, la ora 21, în Bacău, pe o stradă centrală umbrită de castani mari, aşa că nu prea se puteau distinge fizionomiile. După toate acestea m-au lăsat, după miezul nopţii, să mă odihnesc în celulă şi nu m-au deranjat decât a doua zi, la ora 10, când mi-au predat toate obiectele personale, banii şi actele şi m-au transportat cu un GAZ până pe strada mea, dar nu chiar până la poartă.

Alegerile din 2000

Întrucât împrejurări neprevăzute, printre care îmbolnăvirea autorului în toamna anului 2000, au amânat tipărirea prezentelor memorii, voi prezenta şi perioada politică a alegerilor locale, parlamentare şi prezidenţiale din România, în anul 2000.

Sondajele de opinie ale numeroaselor agenţii de prognoză, unele destul de noi, erau contradictorii, scoţând favorite partidele care plăteau sondajul dar, majoritatea indicau un succes al stângii, mai ales a PDSR.

Alegerile locale au avut loc în ziua de duminică 4 iunie 2000.

La capitolul "Consilii judeţene", rezultatele votului, cu cea mai mare relevanţă pentru politică, arată astfel: PDSR – 28,87%, PD – 11,93%, CDR – 9,08%, APR – 10,07%, PNL – 9,37%, PRM – 2,81%, UDMR – 3,06%, UFD – 2,2%,…

În intervalul de timp între alegerile locale şi parlamentare, s-a modificat prin Ordonanţă de urgenţă, Legea electorală, la negocieri participând, printre alţii, Ion Iliescu, din partea PDSR, şi Ion Diaconescu, din partea CDR. În esenţă s-a modificat pragul electoral de intrare în parlament, de la 3% la 5%, iar pentru coaliţiile de partide s-a convenit o majorare de 3% pentru primul partid în plus şi 1% pentru următoarele. Convenţia democrată era compusă din PNŢCD, UFD, ANCD (Ciorbea), PM (Partidul Moldovenilor – Simirad), fiindu-i necesar un prag de 10% pentru a intra în Parlament. Se ştie că Iliescu a încercat şi în 1996 să introducă procentajul suplimentar pentru coaliţiile de partide, dar nu a reuşit datorită opoziţiei CDR, care pe atunci nu era la putere. Este un mister cum Diaconescu a putut accepta această măsură, de introducere a pragului suplimentar printr-o Ordonanţă de urgenţă, când era încă la putere, avea majoritatea în Parlament şi în guvern, unde prim ministru era Mugur Isărescu. Alternativa, dacă PDSR nu accepta, era să se rămână la situaţia în care pragul electoral rămânea la 3%, fără niciun procent suplimentar.

La 26 noiembrie 2000 au avut loc alegerile parlamentare şi prezidenţiale, care au constituit o surpriză pentru toată lumea: PDSR: 155 deputaţi – 36,61%, 37 senatori – 21,01%, PRM: 84 deputaţi – 19,48%, 37 senatori – 21,01%, PD: 31 deputaţi – 7,03%, 13 senatori – 7,58%, PNL: 30 deputaţi – 6,84%, 13 senatori – 7,48%, UDMR: 27 deputaţi – 6,80%, 12 senatori – 6,90%. CDR, cu 5,04% la Camera deputaţilor şi 5,59 la Senat nu poate intra în parlament, având sub 10%.

La prezidenţiale au intrat, în turul 2, programat la 10 decembrie 2000, Ion Iliescu şi Corneliu Vadim Tudor, primul obţinând 66,83% şi fiind declarat preşedinte.

A fost un vot negativ de pedepsire a vechii guvernări şi mai ales a PNŢCD, care de la alegerile locale până în noiembrie a pierdut aproape jumătate din electorat.

După acest dezastru electoral, conducerea PNŢCD a demisionat în bloc, lăsând Congresului, din 21 ianuarie 2001, libertatea de a face

schimbări radicale. În consecinţă, Ion Diaconescu este ales Preşedinte de onoare, Congresul anulează prevederea că pot fi aleşi în forurile de conducere membri cu o vechime de minim 5 ani şi este ales din primul tur Andrei Marga, care, la rândul său, propune ca prim-vicepreşedinte pe Vasile Lupu şi ca secretar general, pe Cătălin Chiriţă.

În organizaţia judeţeană Bacău, principala schimbare a fost demisia lui Ion Corniţă din funcţia de preşedinte şi desemnarea lui ca preşedinte de onoare, Biroul judeţean fiind reconfirmat cu o singură excepţie, în vreme ce Comitetul Judeţean a fost mărit de la 41 la 55 membri, urmând a se face recensământul şi reconfirmarea tuturor membrilor.

După cum era de aşteptat, noile autorităţi pedeseriste critică pe toate căile fostul regim, la modul general, fără a indica situaţiile specifice şi evitând să arate că, în 1996, a lăsat noului guvern o datorie externă de 7 miliarde de dolari, din care 5 miliarde trebuiau achitate în următoarea legislatură.